

Bevaringsværdige landskaber

I Vejle Kommune har vi mange smukke landskaber. Men de er ikke bare smukke, de fortæller også en historie. En historie om hvordan istiden og smeltevandet har formet landskabet, men også hvordan mennesket har formet landskabet siden vi begyndte at dyrke landbrug. Når man kender den historie tilføjer det nye lag til oplevelsen af landskabet. Derfor har Vejle Kommune kortlagt en række landskabsområder.

Landskabskortlægningen er et led i kommuneplanlægningen og udpegningen har ophæng i denne retningslinje i kommuneplanen: De bevaringsværdige landskaber skal som hovedregel friholdes for byggeri og anlæg. Hvor byggeri og anlæg tillades, skal det ske ved, at placering, skala, orientering, farvevalg og arkitektur tilpasses det konkrete landskab. Hermed sikres, at landskabets karakter, herunder de geologiske, kulturhistoriske, oplevelsesmæssige værdier ikke forringes.

Ændringer i beplantning, terræn og arealanvendelse inden for bevaringsværdige landskaber

skal så vidt muligt tilpasses landskabets karakter.

Større byggerier og anlæg uden for de bevaringsværdige landskaber må ikke forringe de visuelle og oplevelsesmæssige værdier i de bevaringsværdige landskaber

De bevaringsværdige landskaber er vist på kortbilag.

Kortlægningen af landskabet er først og fremmest et redskab for planlæggere og politikere, som har ansvaret for at beskytte landskabernes bevaringsværdier. Landskabet har forandret sig gennem tiden, og det vil det fortsætte med. Men med denne kortlægning har vi fået et bedre redskab til at vurdere hvordan nye bygninger og anlæg kan indpasses så nænsomt som muligt. Det kan f. eks. være store vindmøller eller solcelleparker. Vindmøller og solceller er vigtige i den grønne omstilling. Men de er store indgreb i landskabet. Nogle steder kan landskabet bære sådan et anlæg og de kan skjules af beplantning.

VISUELLE OPLEVELSER

Det enkle og åbne landskab

Markante terrænformer og udsigter

Skift og overraskelser i landskabet

Hegn der danner rum

KULTURHISTORISKE LAG

NATURGRUNDLAGET

Skitserne viser de forskellige lag som tilsammen danner landskabet.

Andre steder er det ikke muligt, og her vil landskabet blive vægtet højere. Tilsvarende gælder skovrejsning, store trafik anlæg og andre ting. Landskabskortlægningen hjælper kommunen med at vurdere hvordan store anlæg kan indpasses i landskabet og er et fælles sprog som kan benyttes i dialogen med andre myndigheder omkring store trafik anlæg og lignende.

Landskabskaraktermetoden

Landskabskaraktermetoden (LKM) er en faglig og systematisk metode til at kortlægge landskabets karakter og bevaringsværdier. Metoden bruges af mange kommuner og resultatet af landskabskortlægningen anvendes blandt andet til at udpege værdifulde landskaber i kommuneplanlægningen.

Det er et vigtigt formål med Landskabsatlas at formidle resultatet af landskabskarakterkortlægningen til ikke-fagfolk og derved skabe forståelse for landskabets værdier og de 'spileregler', der skal lægges til grund for administrationen af de enkelte landskaber.

Hvad er et landskab?

Et landskab består groft sagt af et naturgrundlag, en række kulturhistoriske spor og så det, vi sanser eller oplever. Naturgrundlaget er terrænet, som det er skabt af isen under sidste istid og siden er formet af vind, vejr og plantevækst.

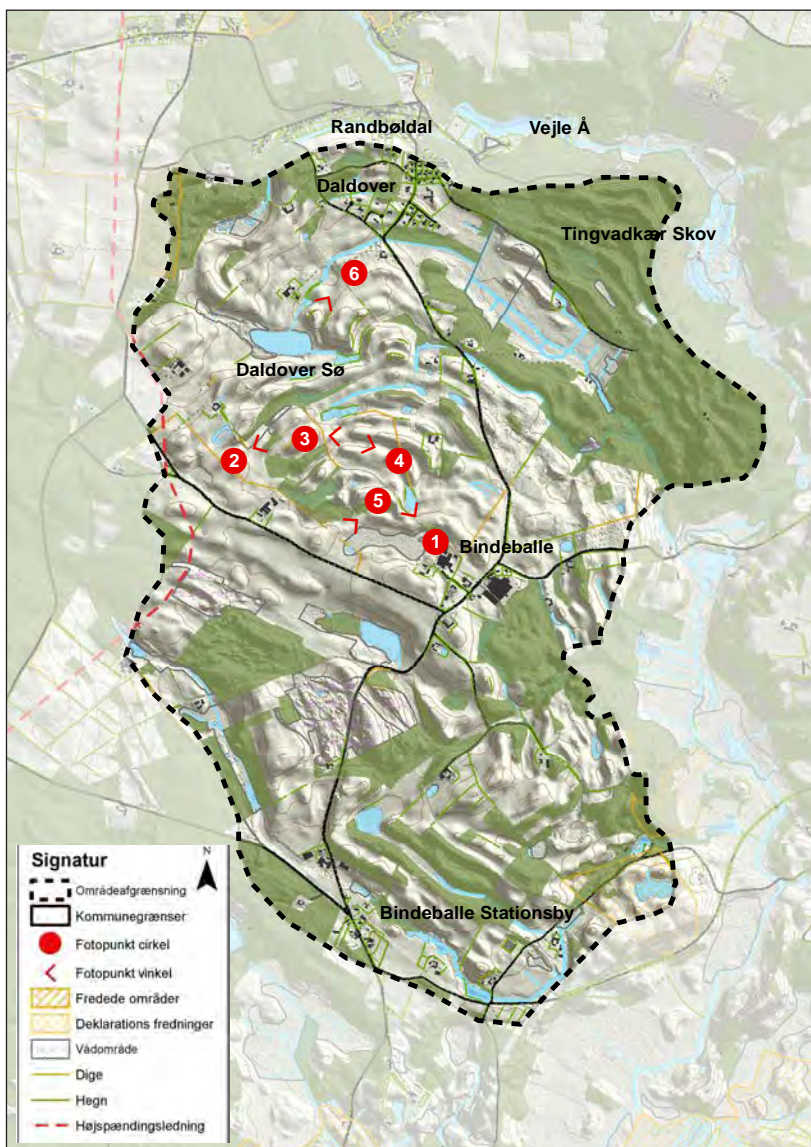
Kulturhistorien er de spor, generationers brug af landskabet har efterladt, siden vi mennesker kunne fælde træerne, bygge, grave og pløje. Spor der kan ses som bebyggelse, veje, skel, hegn, skove, marker og tekniske anlæg.

Den visuelt rumlige beskrivelse er det man kan se direkte når man bevæger sig i landskabet. Kan man se langt eller kort? Hvordan er skalaen? Er det let at opfatte? Virker det bakket eller fladt? Kan man komme op på en bakke?

Men landskabet er også oplevelsen af: Det åbne og enkle med lange kig. Det sammensatte, der løbende ændrer udtryk, når vi bevæger os i det. Det kontrastfyldte, hvor marken møder skoven

eller klinten havet. En fremtrædende bakke med udsigt eller kirken højt i landskabet. Det er det vi kalder landskabskarakteren

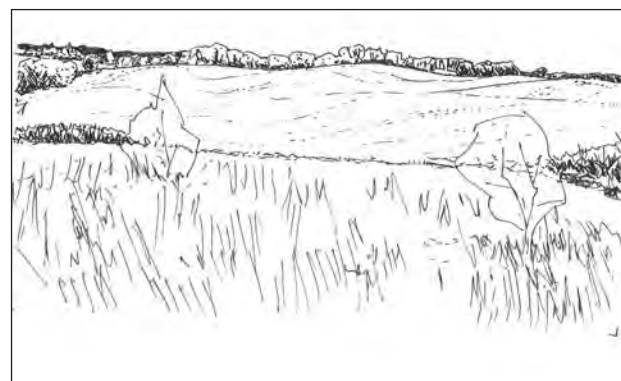
På baggrund af alt dette munder analysen af hvert område ud en række opmærksomhedspunkter.

Landskabskarakter

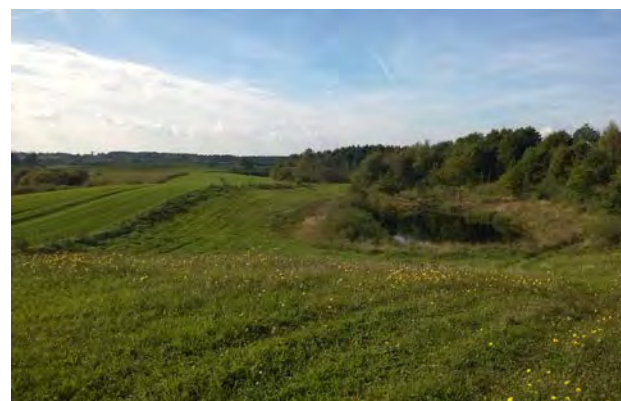
Stærk karakteristisk landskab med mange små bakker der, set på kortet, har form som en række parallelle buer. Set i virkeligheden opleves landskabet mere som uroligt og bølget.

Der er gravet tørv i de mange moser i dalbundene, hvorved de i dag fremstår som små søer. På en del af bakketoppene er der plantet småskove, og i områdets nordøstlige del findes et stort skovområde, Tingkær Skov. Med undtagelse af Randbøl (Daldover) og Bindeballe landsby, ligger bebyggelsen sparsomt og spredt i landskabet som enkeltgårde.

Vær opmærksom på:

- Landskabet har en lille skala og er derfor sårbart overfor nye anlæg af stor skala, eller tiltag som vil bryde med den lille skala. Det komplekse og rodede landskab er dog robust overfor almindelig bebyggelse og mindre anlæg, og de mange små rum byder på gode muligheder for afskærmning.
- På de mange bakkedøpper er der kik ud over det bakkede landskab og enkelte steder har man udsigter der strækker sig ind i de naboliggende landskabsområder. Der skal udvises opmærksomhed i disse kik ved anlæg m. v.
- De geologiske værdifulde parallelle koncentriske bakker og dale er sårbare over for tiltag som slører eller ødelægger topografien – eksempelvis terrænændringer eller skovrejsning.
- Omkring Bindeballe Stationsby skal planlægning ske efter tema-planen for mindre landsbyer.

2. Tørvegravning i dalbunden har skabt små søer

Naturgeografisk beskrivelse

Specielt landskab med parallelle koncentriske bakker og dale som formodentligt er skabt under særlige smeltevandsrulninger i forbindelse med mange/flere smeltevandsstrømme, der har fundet deres vej mod gletscherporten. En række lignende landskaber ses rundt om i Europa. Smeltevand fra gletsjerporten har endvidere eroderet en dal ud gennem Frederikshåbs Plantage. Dalen er efterfølgende tildækket med flyvesand og erkendes kun svagt i den skovklædte hedeblade, hvorfor den vestlige del af dalen ikke medtages i karakterområdet. I karakterområdet ses flere steder postglaciale flader med hede og klitter hvor flyvesand er aflejret efter isens tilbagetrækning.

Kulturgeografisk beskrivelse

Mønstret i landsbystruktur, veje og diger vidner om en stjerneudskiftning ved Bindeballe landsby og kan genfindes på kort fra 1820. Landsbyen Dallover, er derimod blokudskiftet. Landsbyen er udbygget med flere nyere udstykninger, senest med jordbrugspareller. Landsbyen ligger på kanten af området ned mod Vejle Å og Randbøldal.

De mange bakker og dale har været ekstensivt udnyttet og inddelt i meget små marklodder med skiftevis mose og overdrev.

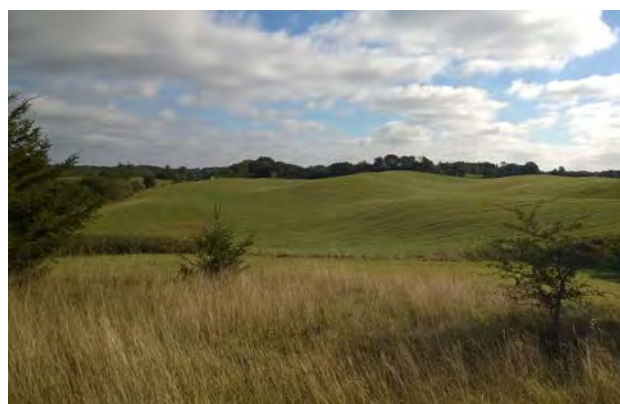
Gårde er flyttet i flere omgange, senest i tidsrummet mellem 1900-1950, sandsynligvis i forbindelse med den udvikling som fulgte med Vejle-Vandelbanens etablering.

På en del af bakketoppene er der plantet småskove, og i områdets nordøstlige del findes et stort skovområde - Tingkærvad Skov. I området findes en enkelt større sø - Dallover sø – som kun er synlig fra en begrænset del af landskabet.

Mod syd ligger Bindeballestien som spor efter jernbanen – og omkring den ligger stationen med Bindeballe Købmandsgård.

2. Der er små skove på mange bakketoppe

3. De fleste steder opleves bakkerne som et uroligt landskab

4. Koncentriske bakker ligger parallelt

5. Udsigt over det fladere landskab mod syd.

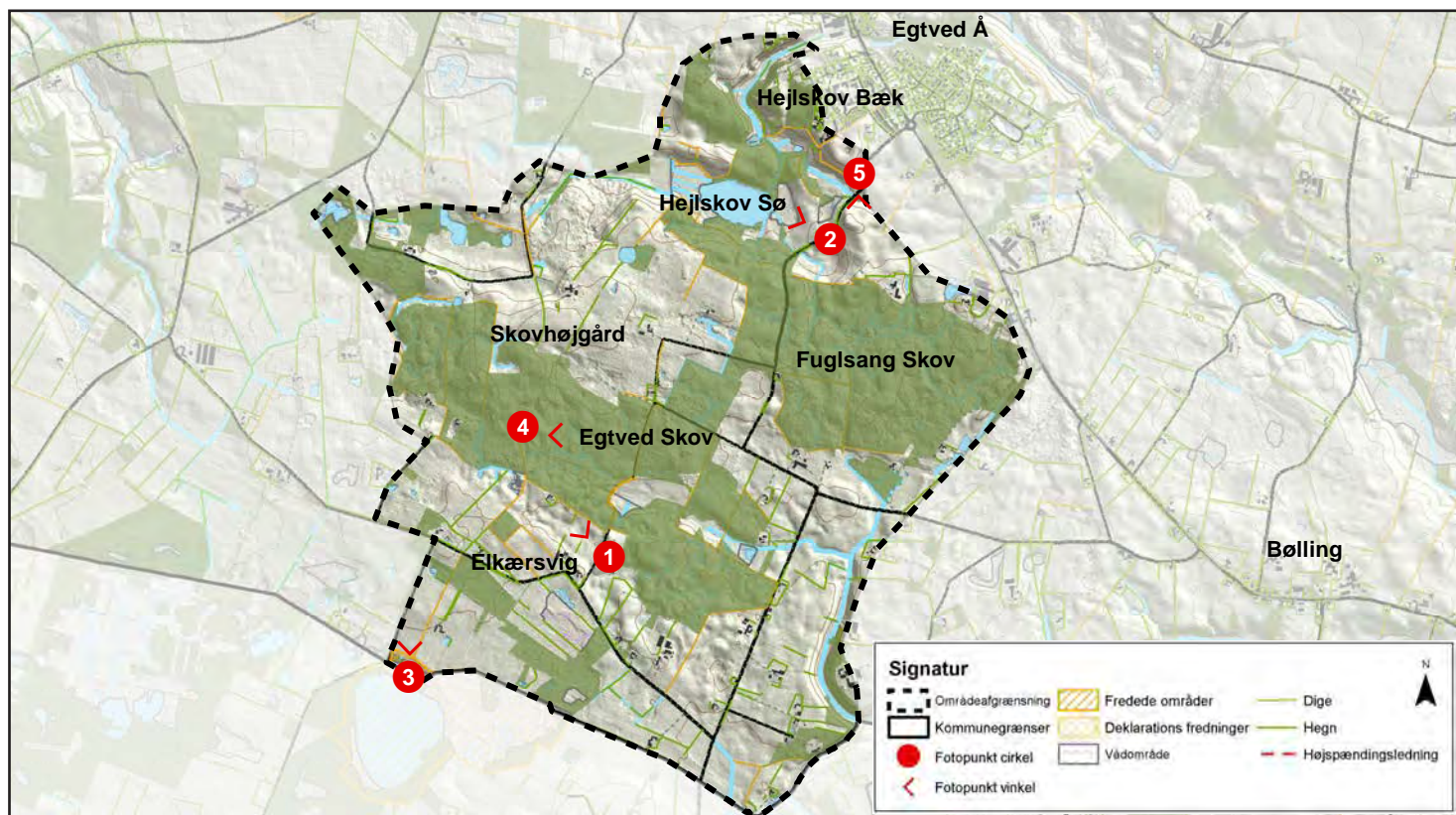
Visuelt rumlig beskrivelse

De parallelle koncentriske bakker og dale er markante på luftfoto og højdemodel, men bakkernes og dalenes mønster opleves kun nogle steder tydeligt 'on location'. Med undtagelse af disse steder, opleves landskabet som et uroligt bakket eller bølget dødislandskab alt efter hvor landskabet betragtes fra. Selv om man mange steder kan se langt, bevirker naturgeografien at landskabet opleves som ruminddelt og på lille skala. Landskabet er ikke særlig tilgængeligt, men en del markveje findes i området.

6. I midten af foto ses lang koncentrisk bakke. Daldover sø ligger skjult.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Ekstensivt landskab fra 1900-1950 hvor vej og digestruktur kan genfindes på kort fra 1820. Marklodder og levende hegn følger topografi. I mosearealer er der sket omfattende tørvegravning og dræning omkring 2. verdenskrig
Reference	Sen udvikling på Luftfoto 1964. Udflytning på lave målbordsblade. Naturgrundlag, Veje og digestruktur på høje målebordskort.
Nøglekarakter	Parallele koncentriske bakker og dale. Tørvegrave i dale og skovplantninger på rygge. Hegn og diger på tværs af dale og rygge.
Geologi	Smeltvandslandskab i forbindelse med gletsjerporten
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Små- til mellemskala
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Transparent
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst
Struktur og mønstre	Parallele koncentriske bakker og dale
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel
Sårbarhed	
Udsigter	
Særlige objekter	Bindeballe Station og Købmandsgård
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Geologisk bevaringsområde Særligt værdifuldt landskab Søbeskyttelseslinje om Daldover Sø Kulturmiljøer: 198/Oldtidsmiljø fra Kårehøj til Vollund Høj, 204/Enggårdens Fiskeri, 205/Bindeballe Station.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Visuel sammenhæng fra bakker over Vejle ådal mod øst og Frederikshåb Plantage mod øst

Landskabskarakter

Landskabets kendetegn er mange skovbryn, der opstår på grund af de mange små og lidt større skove, der har en uregelmæssig form.

Landskabsoplevelsen præges af områdets mange dødishuller, hvoraf flere er blevet til søer.

Vær opmærksom på:

- at bevare træer langs vejene.
- at bevare diger og levende hegn mellem markerne.

De mange skovbryn præger landskabet.

1. Skovbryn på sydsiden af Egtved Skov set fra syd

Naturgeografisk beskrivelse

Området er en blanding af flere landskabstyper på grund af israndslinjen, der løber gennem området. En af landskabstyperne er dødislandskabet. Det giver sig udtryk gennem mindre cirkelformede dale med vandhuller og søer, med Hejlskov Sø som den største. Søen har flere mindre tilløb fra vest og syd og afvander til Hejlskov Bæk, der løber mod nord og udmunder i Egtved Å. Skærsø i Kolding Kommune er lidt større men er en del af det samme landskab.

Jordbunden er meget varieret og består især af moræne-ler, moræne-grus, tørv og flyvesand (mod vest). Jorden fremtræder tydeligt sandet flere steder.

Kulturgeografisk beskrivelse:

Området rummer to skove: Egtved Skov og Fuglsang Skov. Skovene er overvejende løvskove.

Landskabet er præget af mindre ejendomme, der idag har karakter af fritidslandbrug og lystejeendomme.

Egtved Skov rummer en del gravhøje, og der er rester af en fægyde mellem Skovhøjgård og Elkærsvig.

Syd og vest for Egtved Skov er landskabet fladt og har hedepræg med en del moser, hvoraf en del er afvandet med grøfter.

2. Hejlskov Sø set fra Baskærvej syd for søen

3. Overdrev med spredte træer ved Skærsø

4. Bøgetræer i Egtved Skov

5. Baskærvej

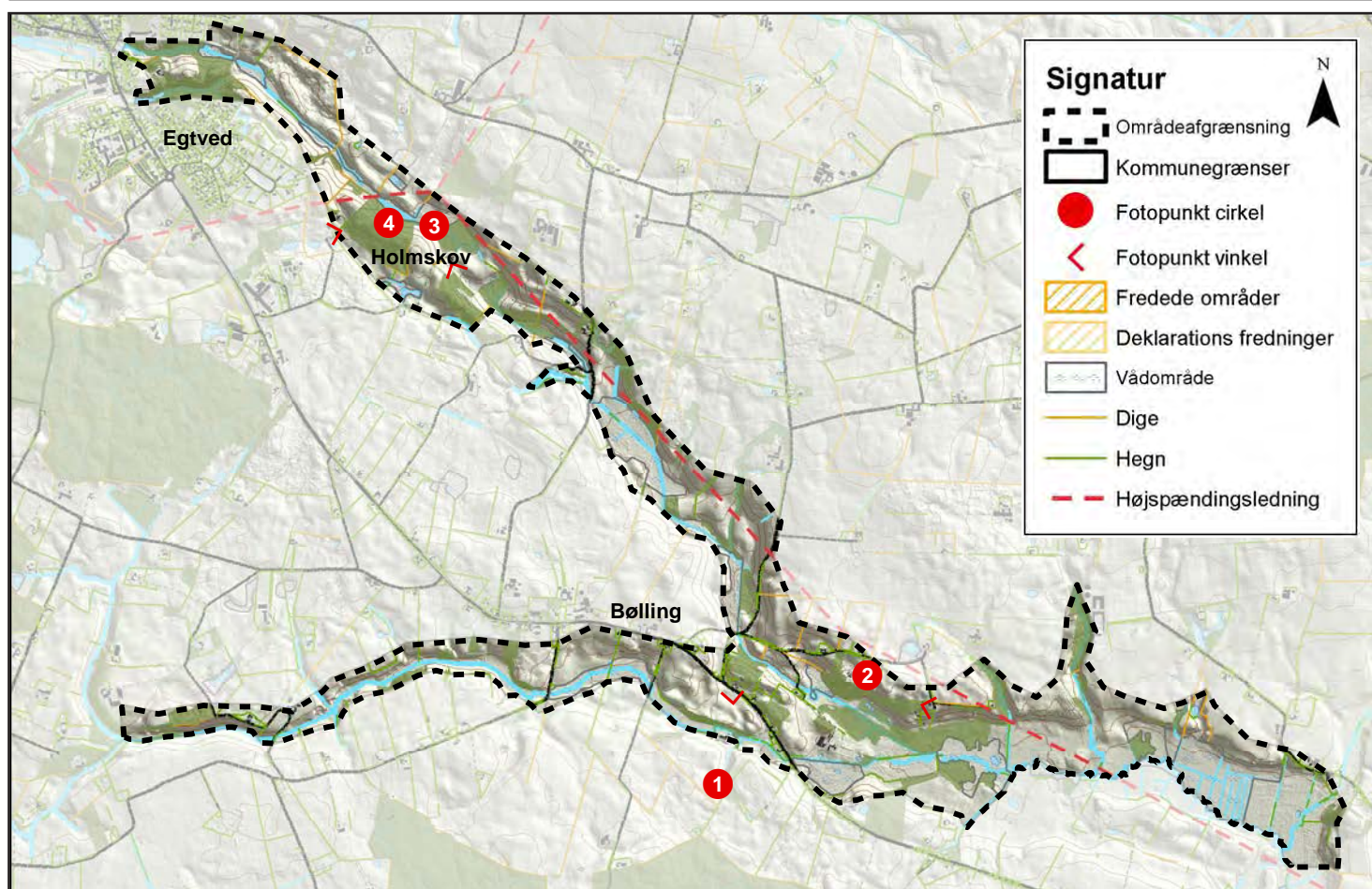
Visuelt rumlig beskrivelse:

Landskabet er i middel til lille skala og er præget af mange levende hegn og diger, samt skove og bevoksninger. Omkring Egtved Skov og Fuglsang skov er der flere mindre landskabsrum.

Der er mange steder fin udsigt over ådalene og Hejlskov Sø.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskab præget af kulturhistorien fra ca. 1900.
Reference	Høje og lave målebordsblade.
Nøglekarakter	Småbakket.
Geologi	Dødislandskab præget af israndslinjen.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst.
Struktur og mønstre	Skovbryn.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen.
Særlige objekter	Bølling Mølle.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Gravhøje i Egtved Skov.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Området omkring Skærsø i naboerområdet i Kolding Kommune.

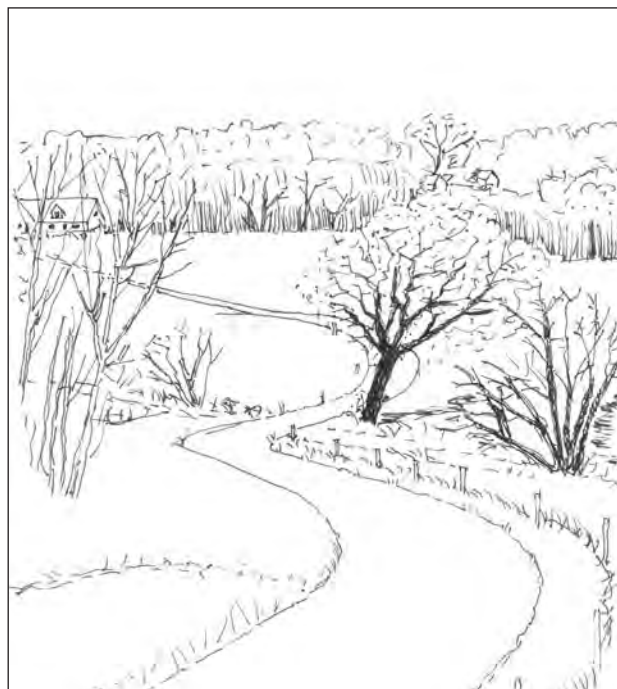

Landskabskarakter

Landskabets kendetegn er det stærkt kuperede terræn i og omkring et vidt forgrenet dalsystem af ådale. Landskabsoplevelsen præges af små landskabsrum og udsigter fra højdepunkter. Området rummer kulturhistoriske spor fra mølledrift. I bunden af ådalene findes enge og moser, mens skrænterne overvejende er afgræssede, flere steder dog skovbevoksede.

Vær opmærksom på:

- at bevare de mange træer og levende hegn langs vejene.
- at bevare diger og levende hegn mellem markerne.
- at ådalene fortsat bør afgræsses så landskabet ikke sløres af bevoksning.
- Området er sårbart overfor større anlæg og bebyggelse, samt bebyggelse på kanten af ådalen.

Bølling Bæk ved Jagtvej.

Naturgeografisk beskrivelse

En israndslinje løber gennem området nord-syd omkring Bølling Mølle.

Bølling Bæk og dens nordlige tilløb har begge dannet dybe erosionskøfter og jordbunden består af ferskvands- og smeltevandsdannelser.

Øst for Bølling løber de to vandløb sammen, og derfra løber de gennem en bred tunneldal mod øst. Langs vandløbene er der opstået bevoksning af elle- og pilekrat.

Kulturgeografisk beskrivelse

Landskabet er præget af mindre ejendomme, der idag har karakter af fritidslandbrug og lystejeendomme. Landsbyen Bølling er præget af randbebyggelse opført i årene 1870-1930. Der er også enkelte større gårde, og en skolebygning fra 50'erne, der ligger trukket tilbage fra vejen.

Øst for landsbyen, på en mindre bakke ligger Bølling Mølle, der er en bevaret vindmølle. Den mangler vingerne og er indrettet til bolig. Den tilhørende møllegård er også bevaret, og ligger ud til landevejen lige syd for møllen.

Vejene er overvejende små og følger landskabet. Dalsiderne er de fleste steder udlagt til græsning, men der er også mindre skræntskove og bevoksninger.

1. Bølling Mølle ses bag møllegården og træer.

2. Den nordlige side af dalen omkring Bølling Bæk set mod øst.

3. Ådal ved Holmskov set mod øst.

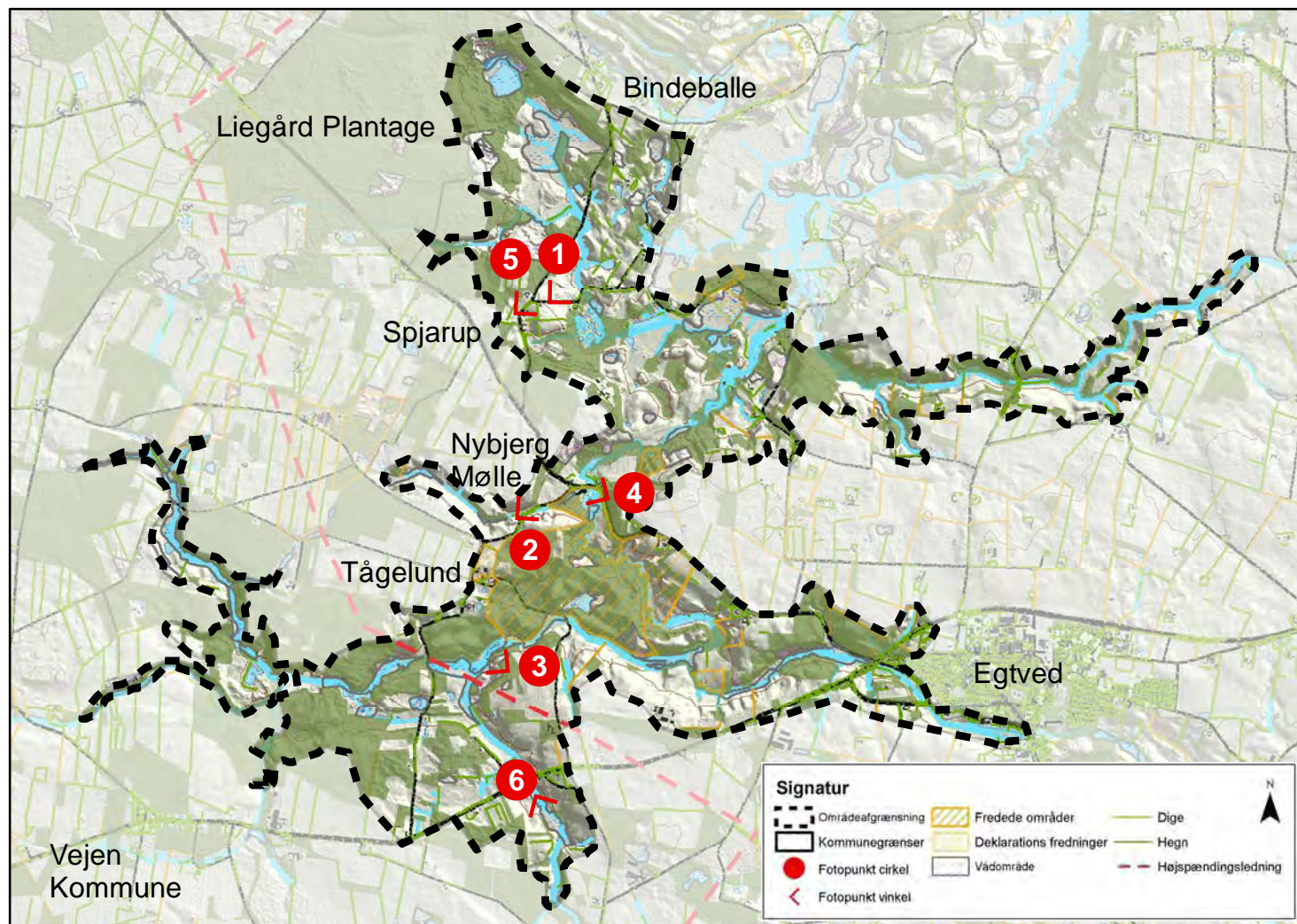

4. Skovvej på dalkanten i Holmskov set mod syd.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet er middel til lille skala og er præget af mange levende hegn og diger, samt mange mindre skove og bevoksninger. Omkring Holmskov, der afgrænser ådalen mod syd og den tørvemose der ligger her, er der flere mindre landsskabsrum. Der er mange steder fin udsigt over ådalene.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskab præget af kulturhistorien omkring 1900.
Reference	Høje og lave målebordsblade.
Nøglekarakter	Den forgrenede ådal.
Geologi	Erosionskløfter.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Fra åben til lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst.
Struktur og mønstre	Skræntskove, diger og hegn.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen særlige.
Særlige objekter	Bølling Mølle.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøudpegning nr. 222 (Bølling Mølle).
Visuel sammenhæng til naboerområder	Der er sammenhæng med tilgrænsende områder mod Egtved Skov.

Vær opmærksom på:

- Store bygninger og tekniske anlæg bør undgås, da de er vanskelige at indpasse i landskabets lille skala.
- Landskabets mange små landskabsrum giver gode muligheder for at indpasse mindre byggerier, hvis de placeres rigtigt i forhold til terræn, ældre skovområder og levende hegn.
- Holme af nåletræer bør fjernes og bevoksning omkring udsigtspunkter bør fjernes.
- Der bør arbejdes på at synliggøre spor efter tidligere dambrugsmiljøer, møller og lignende kulturtræk.
- Pleje af naturtypen overdrev bør sikres, for at undgå tilgroning.
- Der skal udvises særlig forsigtighed ved placering af anlæg og byggeri i forbindelse med udsigter og visuel sammenhæng til de tilgrænsende områder. Særligt byggeri på kanten af dalskrænterne er ofte synlige fra modsatte dalside samt fra morænefladen oven for. Det er derfor vigtigt at forholde sig til, hvor langt et anlæg på dalsider og tilstødende moræneflader vil kunne ses.

Landskabet kendetegnes ved det kuperede terræn med små lukkede rum i de forgrenede ådale og udsigter fra skrænterne.

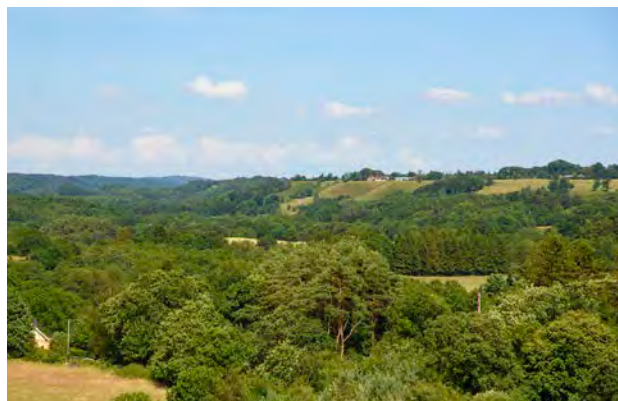

1. Terræn og beplantning danner små lukkede rum i det forgrenede ådalssystem.

Landskabskarakter

Landskabets kendetegn er det stærkt kuperede terræn i og omkring et vidt forgrenet system af ådale. Landskabsoplevelsen præges af små, uforstyrrede landskabsrum og storslåede udsigter fra højdepunkter. Området er kun meget spredt bebygget men rummer kulturhistoriske spor fra dambrug, mølle- og turbinedrift. I bunden af ådalene findes enge og overdrev som er værdifulde naturområder med mange sjældne arter, mens skrænterne ofte er skovbevoksede.

2. Udsigt mod en af de stejle skrænter, som skaber en tydelig afgrænsning af landskabsområdet.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger på kanten af israndslinjen. Stærkt kuperet og uroligt terræn, som holdes sammen af et dalsystem bestående af hoveddalen omkring Egtved Å samt en række sidedale omkring Tågelund Bæk, Fyle Bæk, Svinkær Bæk og Amhede Bæk med flere.

Jordbunden i dalsystemets lavtliggende arealer består primært af ferskvandsdannelser (gytje og sand), mens skrænter og højtliggende terræn primært består af smeltevandssand og -grus. Flere steder, bl.a. omkring Øster Torsted og Spjarup Hede, ses områder med flyvesand.

Hvor grundvandsspejlet brydes i det stærkt kuperede landskab, findes mange kildevæld. Mange af disse er i dag groet til i sumpskog med pil og ellekrat.

Kulturgeografisk beskrivelse

Ved flere kildevæld og langs områdets mange vandløb er der gennem tiden etableret mange dambrug og udnyttet vandkraft. De tidligste dambrug er etableret omkring 1930-erne og de fleste er efterfølgende etableret omkring 1950- og 60erne.

Kulturmiljøet omkring Egtved Å illustrerer udviklingen i dambrugserhvervet fra 1930-erne til nutiden. Kulturmiljøet indeholder også et eksempel på udnyttelse af vandkraft ved den opdæmmede turbinesø og tilhørende elkraftværk fra 1917. De knappe ressourcer under og efter første verdenskrig har også betydet, at der er gravet tørv i landskabets mange tørvelavnninger. Flere steder er disse så småt groet til igen og fremstår i dag som næringsfattige hedemoser.

Syd for turbinesøen ligger Nybjerg Mølle, som har givet navn til områdets fredning. Møllen er kendt siden 1610 og fungerede da som kornmølle.

3. En del af de mange dambrug i området er nedlagt, men man kan stadig se spor af de karakteristiske damme.

4. Den fredede og velbevarede Nybjerg Mølle er privatejet.

I modsætning til de øvrige dele af Vejle Ådal-systemet, er Egtved Ådal omkranset af nåleskovplantager, som er etableret løbende frem mod 1960-erne. Ligeledes er mange overdrev og enge tilplantet med nåletræer eller groet til i krat eller skov, som følge af landbrugets ekstensive drift af de mindre produktive jorde.

I forbindelse med Nybjerg Mølle fredningen og især Natura 2000 udpegninger, er der iværksat rydninger, som har åbnet en del af de tilgroede arealer og sikret pleje ved græsning. Nogle overdrev og enge har dog hele tiden været holdt fri for dyrkning og tilplantning, og har løbende været anvendt til afgræsning. Disse gamle overdrev og enge rummer nogle af regionens mest værdifulde naturområder med mange sjældne arter.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet opleves som et stærkt kuperet og uforstyrret landskab med små skalaforhold. Området er præget af skovområder på de stejle ådalsskrænter, ekstensivt landbrug og naturområder. Vejene er generelt små og snoede, og der er kun ganske lidt bebyggelse i området.

Landskabet byder på mange storslåede udsigter fra ådalenes kanter. Fra dalskrænterne er der ofte en god udsigt til modsatte dalside samt morænefladen ovenfor. Der er især visuel forbindelse til Vejle Ådal.

Ådalens varierede topografi og stigende tilgroning skaber et komplekst landskab med mange afgrænsede rum. Mange steder iværksættes der projekter for at skabe åbne landskaber, hvor yngre beplantninger, pilekrat og nåleskove med tiden fjernes.

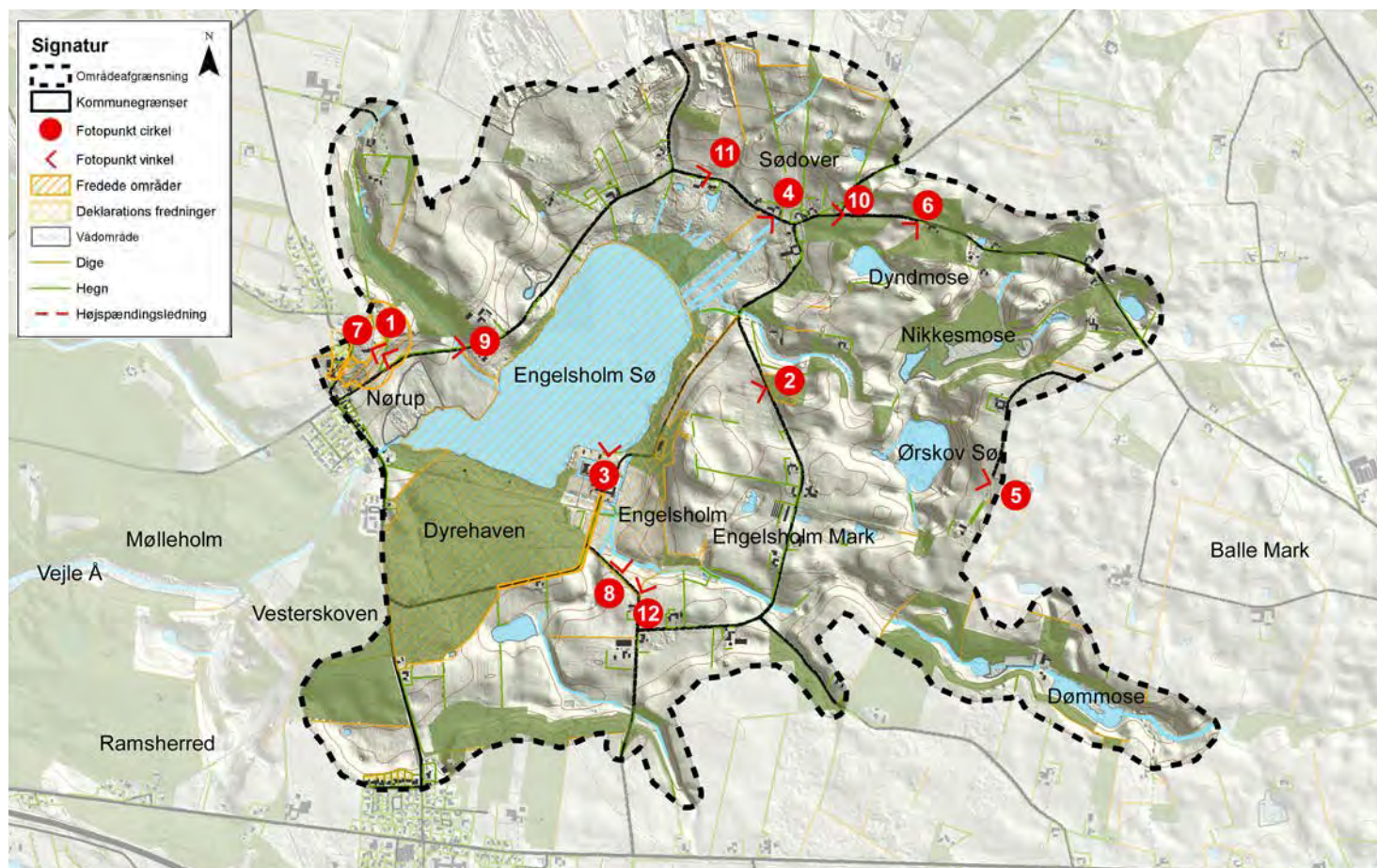

5. Området er sparsomt bebygget. Den lille landsby Spjarup består af 3-4 gårde.

6. Udsigt fra Ribevej over ådalen omkring Amhede Bæk, som danner den sydligste forgrening af landskabsområdet.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Ældre overdrev, skræntskove og møllemiljøer fra 1800-tallet og tidligere.
Reference	Høje Målebordsblad (1842-1899)
Nøglekarakter	System af ådale præget af gammel skræntskov og historiske vandmøllemiljøer.
Geologi	Smeltevandsdal - Egtved Ådal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst.
Struktur og mønstre	Struktur i vandkraftmiljøer, kanaler og dambrug. Overdrev og skræntskov på tørre skrånende jorde. Åbne enge og kær på dalbundene, om end disse er under tilgroning.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Tågelund, Tangbakker, Spjarup, ovenfor turbinesøen.
Særlige objekter	Nybjerg Mølle.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredninger: Nybjerg Mølle. Natura 2000: Egtved Ådal. Kulturmiljøområder: 209 Dambrugsmiljø. Værdifuldt geologisk landskab. Friluftsområde: Egtved og Vejle ådale.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Vejle Ådal og naboliggende områder.

Landskabskarakter

Åbent herregårdslandskab centreret omkring Engelsholm Sø, med Engelsholm Slot og Nørup Kirke som visuelle fixpunkter.

Det småbakkede landskab med sine mange dødishuller og de stejle skrænter omkring søen, står i skarp kontrast til den omgivende smeltevandsflade. Fra søen forgrener flere markante sidedale sig, hvis vandløb løber til søen.

Landskabet kan overskues i sin helhed fra områdets højdedrag, og her opleves landskabet værende i middel skala.

Dødislandskabet bidrager til et relativt højt antal naturområder med eng, kær, hede, overdrev og små skove.

1. Udsigt fra Nørup Kirke over Engelsholm Slot og landskabet.

2. Nørup Kirke set fra Søbakken. Sø og kirk er visuelle fixpunkter i det relativt ubebygget landskab omkring Engelsholm Sø.

Vær opmærksom på:

- De nære omgivelser omkring søen opleves som relativt ubebyggede og naturlige og er derfor meget sårbare over for tekniske anlæg og byggeri, som fjerner fokus fra søens landskab og slottet.
- I karakterområdets naboområder er landskabet præget af landbrug og flere grupper af vindmøller. Vindmøllerne er synlige fra udsigtspunkter og højdedrag, særligt udsigtspunktet fra Nørup Kirke. Den kumulative effekt af nye tekniske anlæg af stor skala, såsom vindmøller, både i naboområder og inden for karakterområdet vil påvirke landskabet negativt og må frarådes. Der skal derfor udvises særlig forsigtighed i forbindelse med udsigter, samt hvor der er visuel sammenhæng til omkringliggende landskaber.

3. Engelsholm Sø set fra bådebro ved slottet.

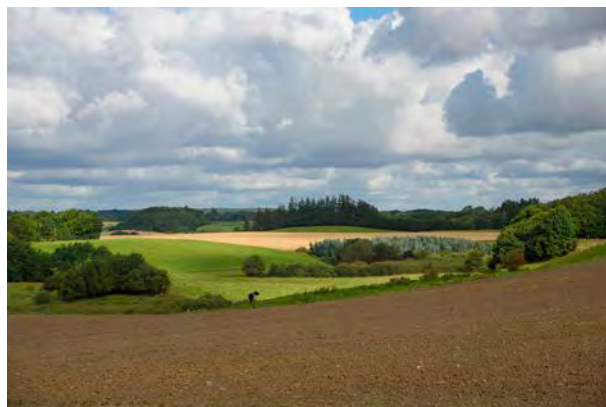

4. Engelsholm Sø set fra Sødover.

Naturgeografisk beskrivelse

Området er præget af den 44 hektar store Engelsholm Sø, som er beliggende i et markant stort dødishul. Omkring søen ligger flere små dødishuller som i dag udgøres af Nikkemose, Ørskov Sø og Dyndmose. Oprindeligt var området en del af et stort tunneldalsystem, som også omfatter Fårup Sø og den øvre del af Grejsdalen, og som ligger parallelt med Vejle Ådal. Tunneldalen blev afspærret med randmoræneaflejringer fra et senere isfremstød ved Sødover mellem Engelsholms Sø og Ollerup Kær, og den afsnørede del af tunneldalen blev fyldt op med gletsjeris, som herefter blev tildækket med smeltevandsmateriale. Den efterfølgende afsmeltning af isen har skabt det markante dødishul, vi ser i dag, med stejle skrænter som står i skarp kontrast til den omgivende smeltevandsflade.

Engelsholm Sø får primært sit vand fra undersøiske kilder, og Vejle Å har sit udspring fra søen. Ud over Vejle Å løber flere vandløb, Engelsholm Bæk, Sødover Bæk og Nørup Bæk i markante sidedale til søen. Omkring søen er terrænet småbakket med åbne hede- og engarealer, små skove, samt dødishuller med sø eller mose. Syd for søen ligger Dyrehaven som et større skovområde.

5. Udsigt over landbrugslandskabet øst for Engelsholm Sø.

6. Dyndmose, et af området mange dødishuller, som idag er tørvemose.

Kulturgeografisk beskrivelse

Engelsholm Slot ligger syd for Engelsholm Sø, og vest for søen ligger Nørup Kirke, begge har de karakteristiske løgformede kupler, som storkøbmand Gerhard de Lichtenberg satte på flere af sine besiddelser i 1700tallet. Selvom slot og kirke ligger hver for sig, hører de sammen og er typiske elementer i herregårdslandskabet omkring Engelsholm Sø.

Ved Vejle Å's udspring ligger Engelsholm Vandmølle. Skoven syd for slottet har været dyrehave.

Det gamle herregårdslandskab omkring Engelsholm er i cirka 1930 udstykket i husmandsbrug, og der er derfor mange små bebyggelser på Engelsholm Mark. Husmandskolonien øst for slottet er således nyere end de mest karakteristiske træk i herregårdslandskabet, og kolonien kan ikke genfindes på referencekortet Høje Målebordsblad fra 1864-1899.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet er overvejende åbent eller transparent, og kan overskues i sin helhed fra de omkringliggende højdedrag.

Landskabet har en middel skala.

Nørup Kirke ligger højt i terrænet på toppen af de bakker, der omgiver søen, mens Engelsholm Slot ligger lavt, nede ved søen. Kirken og slottet er begge visuelle fixpunkter i landskabet. Fra udsigtspunkter ved Nørup Kirke og højdepunktet på Engelsholm Mark kan man overskue det samlede område.

Sødoover ligger relativt skjult og er fint indpasset i landskabet. Omvendt ligger de nyere boligområder i Nørup som et kontrasterende og mere moderne element i landskabet, hvor især byens kant mod søen er synlig.

I områdets nordøstlige ende er landskabet præget af kuperet randmoræne med skov eller overdrev på daltoppe, samt moser og små søer i dalbundene. Her ligger bl.a. Ørskov Sø og Nikkemose, som er værdifulde naturområder.

7. Engelsholm Slot set fra Nørup Kirke.

8. Engelsholm Slot set fra Engelsholmvej.

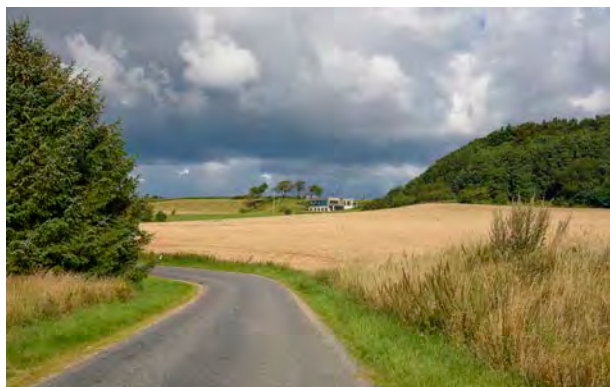

9. Kig mod bykanten af Nørup og Nørup Kirke.

10. Bykanten af Sødoover mod øst.

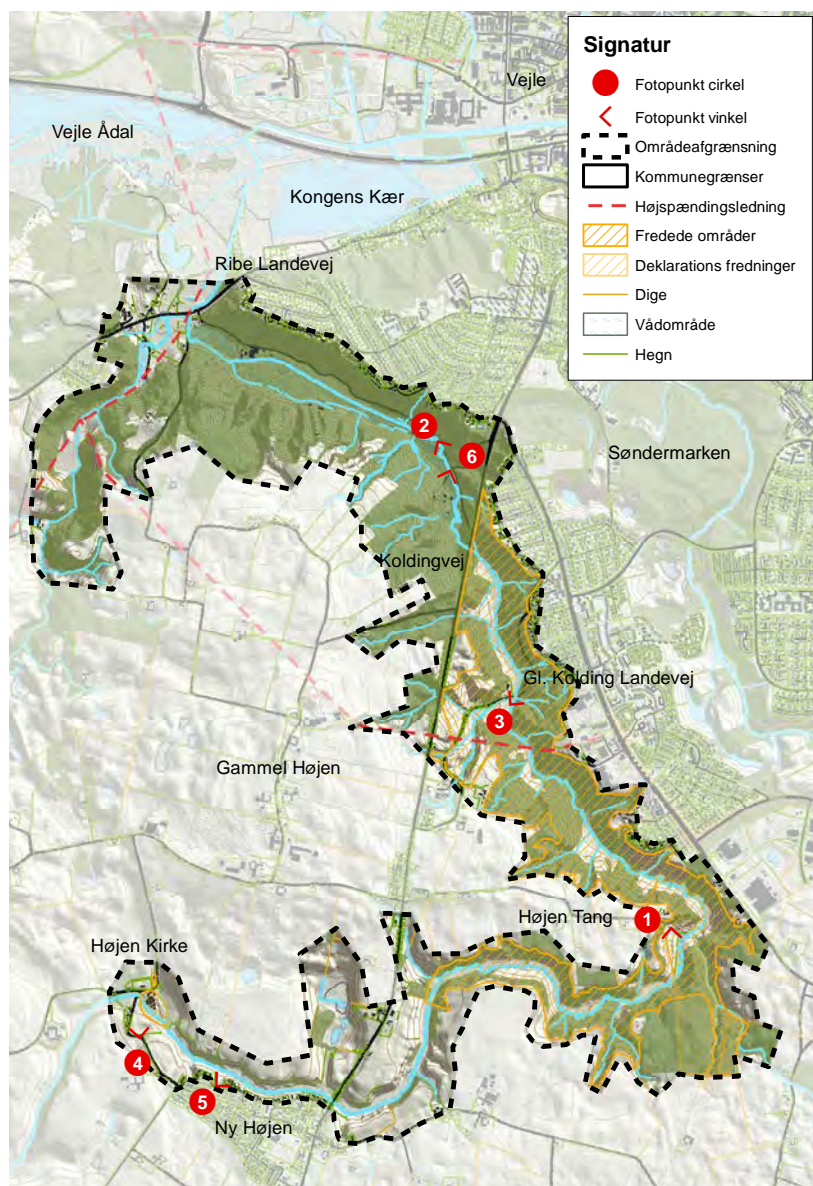
Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Småbakked dødislandskab med markant dødishul omgivet af større smeltevandsslette, hvis flade står i klar kontrast.
Reference	Høje Målebordsblad (1864-1899).
Nøglekarakter	Åbent herregårdslandskab centreret omkring Engelsholm Sø, med Engelsholm Slot og Nørup Kirke som visuelle fixpunkter. Småbakked dødislandskab med mange markante dødishuller med moser og søer. Mange små naturområder med eng, kær, hede, overdrev og små skove.
Geologi	Dødislandskab med stor kilderig sø dannet som dødishul.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent til transparent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Intakt infrastruktur. Små marklodder og ekstensive arealer, hvis struktur følger det faldende terræn mod søen.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Nørup Kirke, højdepunktet på Engelsholm Mark.
Særlige objekter	Engelsholm Slot, Nørup Kirke.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: 191 Engelsholm Slot og 192 Engelsholm Mark husmandskoloni. Særligt værdifuldt landskab. Del af et større friluftsområde.
Visuel sammenhæng til naboer	Visuel sammenhæng med morænefladerne omkring søen, særligt mod øst.

11. Byggeri lagt rigtigt i terrænet set fra vejen mod Sødober.

12. Ekstensivt dyrket landskab ved Engelsholm Mark set fra Engelsholmvej.

Landskabskarakter

Højen Ådal er en smal og dyb erosionsdal, som afgrænser Vejle By mod sydvest. På bunden af dalen løber det hurtigt strømmende vandløb Højen Å, som er medvirkende til at gøre ådalen til et værdifuldt naturområde.

Oplevelsen af landskabet er i størstedelen af området præget af småe grusveje og skovklædte skrænter. Landskabet har en lille skala, og åbner sig kun i mindre rum omkring enge og afgræssede overdrev. Der er stort set ingen bebyggelse i området, som generelt opleves uforstyrret, og som fungerer som et rekreativt område for de nærliggende boligområder.

Vær opmærksom på:

- Området har en lille skala, og er derfor sårbart overfor byggeri og anlæg af stor skala.
- De små rum omkring afgræssede overdrev bør fortsat holdes åbne.
- Den sydvestlige del af ådalen, som har visuel kontakt til de tilgrænsende områder, er sårbare overfor byggeri og anlæg også udenfor området.

1. Ådalens landskabsrum har en lille skala og afgrænses af skrænter og skove.

Naturgeografisk beskrivelse

Højen Ådal er en dyb og smal erosionsdal, som munder ud i Vejle Ådal lige vest for Kongens Kær og Vejle By. I ådalen løber Højen Å, som også kaldes Højen Bæk. Åen løber fra Mejsling Kær (uden for kortet) mod øst forbi Ny Højen. Ved Højen Tang drejer åen mod nord og løber mod Vejle Ådal. På den nord-sydgående del har ådalen et kraftigt fald, som giver et hurtigt strømmende vandløb, der kan sammenlignes med en bjergbæk. Der er mange kildevæld i ådalen, hvor der dannes kildekalk/frådsten, som bl.a er brugt til byggeriet af Højen Kirke.

Jordbunden består primært af moræneler, med ferskvandsdannelser på bunden langs vandløbet. Der findes mindre områder med smeltevandssand.

Kulturgeografisk beskrivelse

Højen Ådal er kendetegnet ved at være et naturområde. Størstedelen af ådalens skrænter er dækket af løvskove. Skoven er primært bøgeskov, men på de lave og fugtige områder findes elle- og askeskov. Omkring åens slyngede forløb findes enge, afgræssede overdrev og kalkrige kær.

I den sydvestlige del af området, omkring Ny Højen, findes enkelte steder dyrkede marker ned mod åen på de fladeste skrænter.

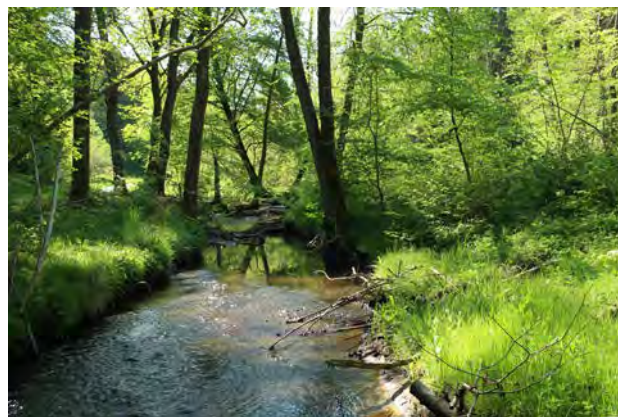
Højen Å er et af Danmarks reneste og hurtigst strømmende vandløb. Det er medvirkende til at skabe en værdifuld natur i området, som bl.a. er levested for en række sjældne insekter.

Vejstrukturen i området består primært af smalle grusveje og vandrestier langs åen. Ådalen krydses kun få steder, af landevejene Ribe Landevej og Koldingvej, samt de mindre veje Højen Kirkevej og Gl. Kolding Landevej. Koldingvejs krydsning af ådalen var i samtiden et enormt anlægsarbejde, som medførte flytning af meget jord.

Ved Gl. Koldingvejs krydsning af åen ligger en fredet 150 år gammel granitbro. Broen er bygget efter fransk forbillede ved den dengang nyanlagte landevej.

Der findes kun meget lidt bebyggelse indenfor området i form af enkelte boliger og landbrugsejendomme. I områdets vestligste udkant ligger Højen Kirke ved åen vest for Ny Højen. Ny Højen danner en byrand, som primært består af parcelhuse fra 1960-erne og 70-erne, langs ådalens sydlige kant.

På strækningen mellem Ribe Landevej og Koldingvej findes spor af 3 nedlagte dambrug, hvoraf det sydligste, Kildevæld Fiskeri, er udpeget som kulturmiljø. Lige syd for Ribe Landevej findes en nedlagt fabrik, som nu rummer en eventvirksomhed.

2. Højen Å løber i bunden af den smalle ådal.

3. Fredet bro under Gl. Koldingvej - FOTO: Kulturministeriet

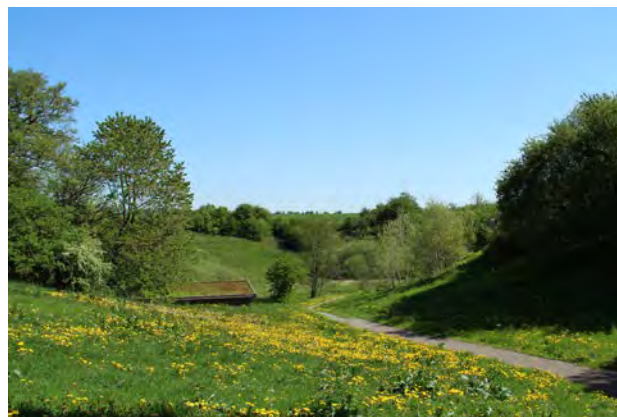
4. Højen Kirke ligger i områdets vestligste udkant, ved Højen Å vest for Ny Højen.

Visuelt rumlig beskrivelse

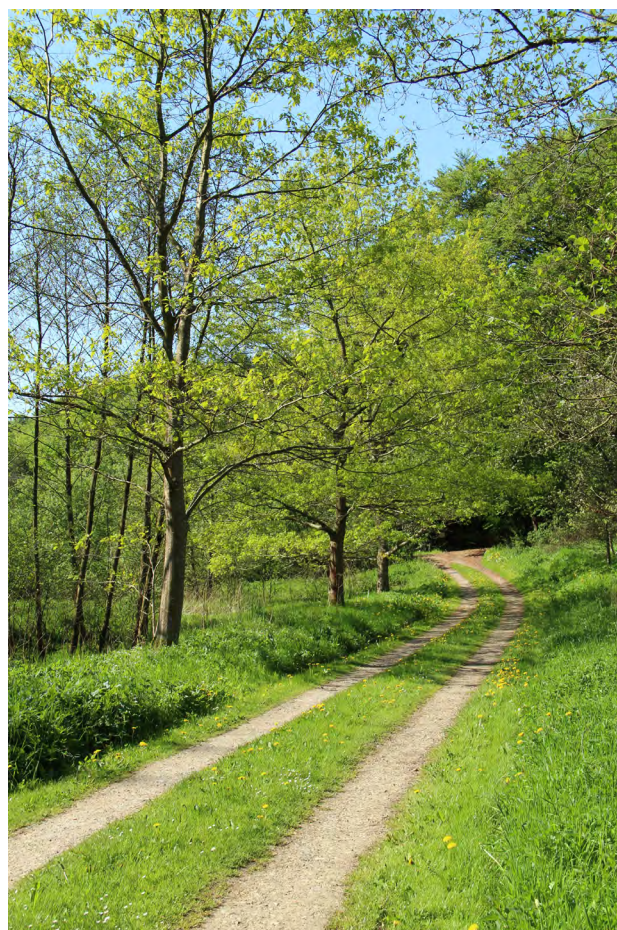
Højen Ådal opleves som et meget lukket og smalt landskabsrum, præget af skov og bevoksning. Landskabet har en lille skala, og åbner sig kun i rum dannet af overdrev eller enge, afgrænset af skrænter og skov.

Ådalen er markant med stejle skrånninger på den nord-sydgående del, men flader ud og bliver mere åben mellem Højen Tang og Ny Højen. I den sydlige del af området er der derfor nogle steder visuel kontakt med de tilgrænsende landbrugsflader.

Ådalen opleves generelt uforstyrret af tekniske anlæg og fungerer som et bynært, rekreativt område for de tilgrænsende boligområder. Kun de to krydsende landeveje forstyrrer roen. Ved Ny Højen præges ådalen visuelt af byranden, som følger ådalens sydlige kant tæt.

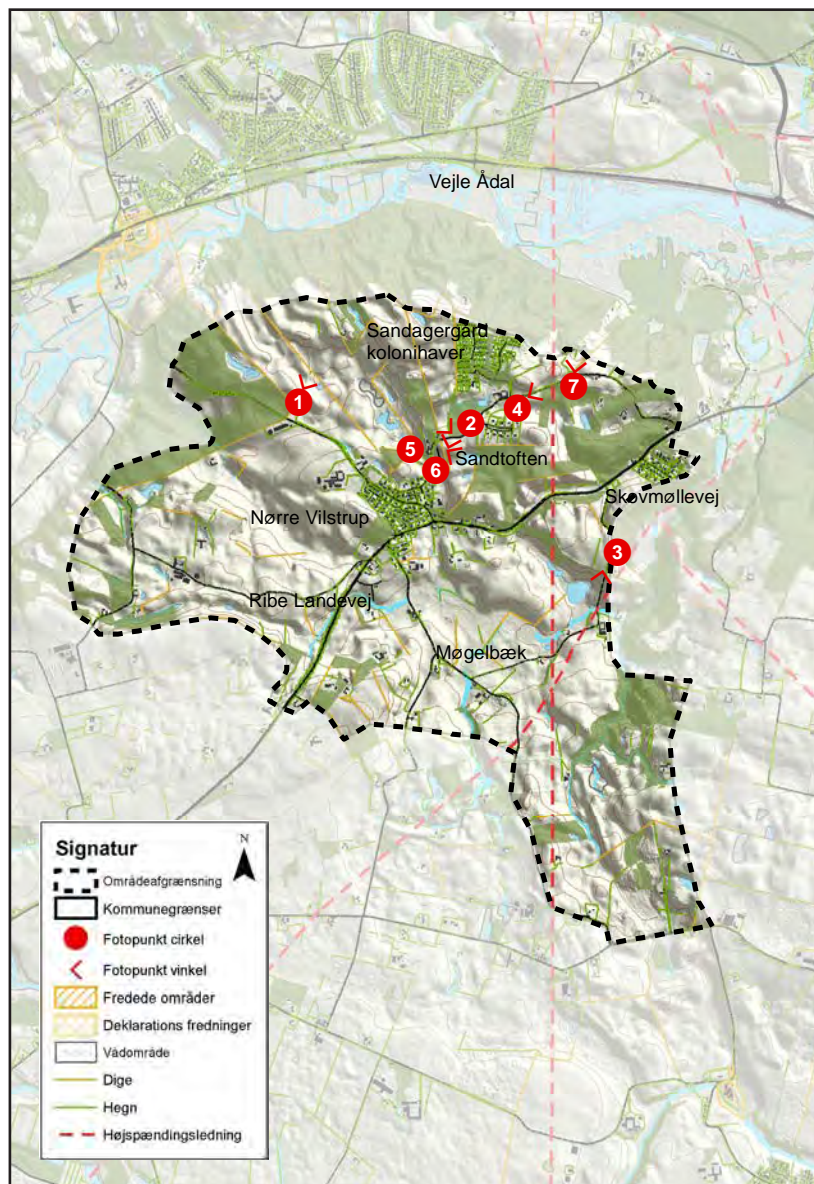

5. Ved Ny Højen har ådalen forholdsvis flade skrånninger. Her løber en sti fra Ny Højen ned til åen gennem en mindre sidedal.

6. Smalle grusveje og skovklædte skrænter præger oplevelsen af landskabet i størstedelen af området.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Løvskove fra omkring år 1900 og ældre.
Reference	Lave målebordsblade 1902/1908.
Nøglekarakter	Smal, skovklædt ådal med stejle skrænter.
Geologi	Smeltevandsdal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Skov på ådalsskrænter, skovveje langs dalbunden.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen.
Særlige objekter	Højen Kirke.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredning af Højen Ådal og fredning ved Højen Kirke. Kulturmiljø nr. 229 Gl. Højen og kulturmiljø nr. 230 Kildevæld Fiskeri. Natura 2000 nr. 80/H69 Højen Bæk.
Visuel sammenhæng til naboerområder	I den sydlige del af området er der visuel sammenhæng med de tilgrænsende områder mod nord og syd.

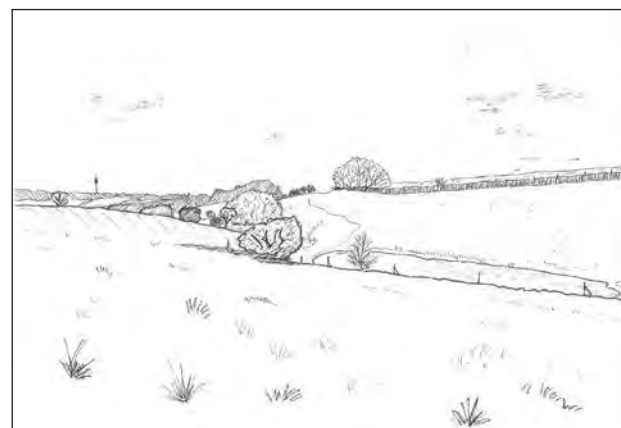
Landskabskarakter

Landskabet er kendetegnet ved det småbakkede terræn med dyrkede marker og vandhuller i lavningerne. Vejene er generelt smalle og snoede, så de følger terrænets kurver.

Bebyggelsen er dels samlet i landsbyen Nørre Vilstrup midt i området og dels placeret spredt i landskabet som små og mellemstore gårde og fritliggende boliger.

Når man bevæger sig rundt i landskabet opleves forskellige rumligheder varierende fra lille til middel skala, som afgrænses af terræn, læhegn og mindre beplantninger. Fra bakketoppene er der udsigt over større områder.

I områdets nordøstlige del er landskabets nøglekarakter delvist sløret af nyere beplantninger og spredte boligudstyknings.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart over for byudvikling og tilplantning med skov, som vil sløre de karakteristiske terrænformer.
- Området er sårbart over for master og andre høje eller visuelt markante anlæg, som på grund af områdets høje beliggenhed vil være synlige på lang afstand.
- Større byggeri og anlæg i den nordlige del kan være synligt fra Vejle Ådal.
- Området er på grund af sin lille skala sårbart over for byggeri og anlæg af stor skala.

1. Landskabet kendetegnes ved det småbakkede terræn med dyrkede marker, spredte gårde og smalle, snoede veje.

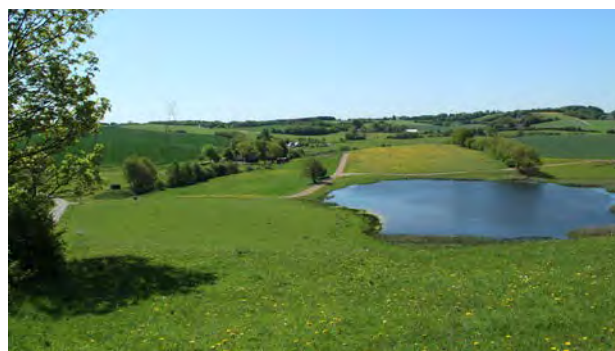
Naturgeografisk beskrivelse

Området består af en moræneflade med tydeligt dødispræg. Terrænet er småbakket med små søer og vandhuller i afløbsløse lavninger.

Jordbunden består primært af moræneler med mindre områder med ferskvandsaflejringer i lavningerne. Syd for Nørre Vilstrup findes et lidt lavere liggende område omkring Møgelbæks forløb mod Vejle Ådal, hvor der er aflejret smeltevandssand.

2. Levende hegn i markskel understreger terrænets kurver.

3. Hvor dødisen har efterladt lavninger i terrænet, findes vandhuller og små søer.

Kulturgeografisk beskrivelse

Karakterområdet omfatter i store træk ejerlavet omkring Nørre Vilstrup landsby. Mod nord afgrænses området af de skovklædte skrænter ned mod Vejle Ådal.

Nørre Vilstrup ligger omtrent midt i ejerlavet, og er udskiftet som en delvis stjerneudskiftning nordvest for landsbyen. Stjerneudskiftningen fremstår ikke tydeligt i landskabet. Øst for Nørre Vilstrup findes to mindre boligudstykninger ved henholdsvis Skovmøllevej og Sandtoften.

Landskabet er præget af landbrugsdrift med spredte små og mellemstore gårde. Markstrukturen er varieret og præges af mindre marker mod øst, hvor terrænet er mest kuperet, mens markerne vest for Nørre Vilstrup er store. I området øst for Nørre Vilstrup er der efter 1985 tilplantet flere mindre skovområder.

Vejstrukturen er forholdsvis intakt, dog er mindre markveje forsvundet ved sammenlægning af marker. Ribe Landevej løber gennem Nørre Vilstrup til Vejle. Ud over denne, er vejene i området mindre, snoede grus- og asfaltveje.

Ved Sandagergård i den nordlige del af området findes et mindre kolonihaveområde, som er etableret omkring 1975.

4. Landskabet kendetegnes ved spredte gårde og smalle veje, som følger terrænet.

5. Kolonihaverne ved Sandagergård ses her med skræntskoven ned mod Vejle Ådal i baggrunden og et af de nyere tilplantede områder forrest.

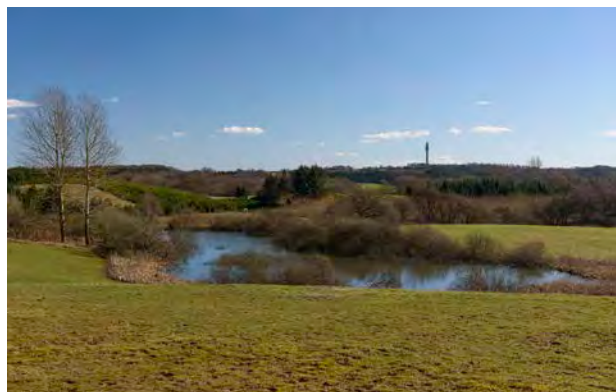
Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet kendetegnes ved det småbakkede terræn med dyrkede marker og en del vandhuller i lavningerne. Når man bevæger sig rundt i landskabet opleves forskellige rumligheder varierende fra lille til middel skala, som afgrænses af terræn, læhegn og mindre beplantninger. Fra bakketoppene er der udsigt over større områder.

En del små og mellemstore gårde og boliger ligger spredt i landskabet og forbindes til Nørre Vilstrup og Ribe Landevej med smalle, snoede veje, som følger det kuperede terræn. I den nordlige del af området findes flere steder lange levende hegn, som tegner markskellene i landskabet og understreger terrænets kurver.

Det 136 meter høje TV-tårn i Gl. Højen er synligt som orienteringspunkt fra store dele af området, selvom det er placeret udenfor området.

Den visuelle kontakt ud af området er generelt begrænset til de nærmeste tilgrænsende områder. Enkelte steder i den nordligste del er der kig gennem skræntskoven til Vejle Ådal.

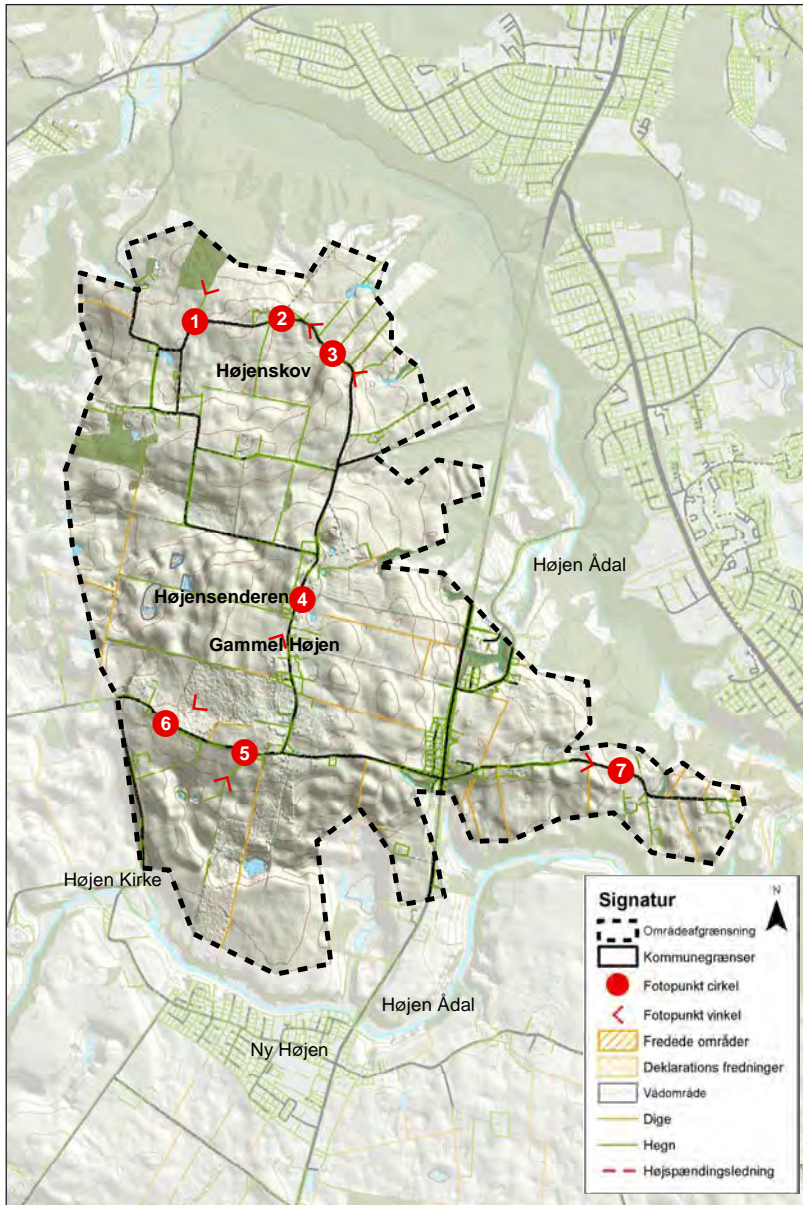

6. Det småbakkede landskab med vandhuller i lavninger er karakteristisk. TV-tårnet i Gl. Højen, som ses i baggrunden, er synligt fra store dele af området.

7. Enkelte steder er der kig til Vejle Ådal fra den nordligste del af området.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningslandskab.
Reference	Høje målebordsblade (1868).
Nøglekarakter	Småbakket dødislandskab med snoede småveje, dyrkede marker, spredte gårde og vandhuller.
Geologi	Moræneflade med dødisrelief.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille-middel.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Generelt lukket, men med udsigter fra bakketoppe.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Vejstrukturen er intakt i forhold til referencekort, i den nordlige del er der spor af stjerneudskiftning i diger og markskel.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen udpegede, men god udsigt fra flere bakketoppe.
Særlige objekter	TV-tårnet i Gl. Højen ligger uden for området, men er synligt fra store dele af området.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	En lille del af området mod sydøst er omfattet af kulturmiljøet omkring Gl. Højen (229).
Visuel sammenhæng til naboerområder	Der er enkelte steder i den nordligste del af området udsigt til Vejle Ådal. I den sydlige del af området er der visuel sammenhæng med områderne mod syd.

Landskabskarakter

Landskabet er kendetegnet ved det bølgede terræn med dyrkede marker. Vejene er generelt smalle og snoede og mange steder omkranset af levende hegn.

Bebyggelsen er dels samlet i landsbyen Gammel Højen, der ligger omkring områdets højeste punkt midt i området, og dels placeret i et par mindre klynger af huse. Der er kun enkelte gårde udenfor landsbyen.

Når man bevæger sig rundt i landskabet opleves forskellige rumligheder varierende fra lille til middel skala, som afgrænses af terræn, læhegn og mindre beplantninger. Fra bakketoppene er der udsigt over større områder og TV-tårnet, der står midt i Gl. Højen, er synlig overalt, hvor terrænet er åbent.

Bølgende marker og levende hegn præger landskabet

Vær opmærksom på

- Området er sårbart overfor byudvikning og tilplantning med skov, som vil sløre de karakteristiske terrænformer.
- Området er sårbart overfor master og andre høje anlæg som på grund af områdets høje beliggenhed vil være synlige på lang afstand.
- Området er på grund af sin lille skala sårbart overfor byggeri og anlæg i stor skala.

1. Bølget landskab med Højen Skov som baggrund

Naturgeografisk beskrivelse

Området består af en moræneflade med elementer af dødspræg. Terrænet er bølget til småbakket.

Jordbunden består primært af moræneler med mindre områder med ferskvandsaflejringer i lavningerne. Syd og vest for Gl. Højen er der et område, hvor der er aflejret smeltevands-sand.

Kulturgeografisk beskrivelse

Området er præget af dyrkede marker og levende hegn. Bortset fra landevejen Vejle-Kolding er vejene smalle og snoede.

Gl. Højen (oprindeligt blot Højen) kendes fra 1329. Vejlandsbyen ligger centralt i ejerlavet og bestod i 1688 af 15 gårde og 6 huse. Efter udskiftningen 1773-75 skete kun en begrænset udflytning af gårde op mod Højen Skov, hvor der desuden er opstået lidt spredt bebyggelse som følge af udparcellering.

Højen Kirke ligger alene sammen med degneboligen i ejerlavets sydvestlige udkant (udenfor området). Den kombinerede stjerne- og blokudskiftningsstruktur er tydeligt markeret af levende hegn, veje og diger.

Gårdene ligger langs landsbygaden, der snor sig mod syd. De er domineret af velbyggede firlængede gårdanlæg. Nogle er ændret ved, at en længe mangler, og/eller andre er nyopførte, men ikke nødvendigvis som del af det oprindelige firlængede anlæg. Det åbne land er bevaret mellem gårdene, og kun enkelte steder er der foregået huludfyldning.

Desuden findes den gamle skole fra før 1886. Landsbyen rummer også en enkelt tidligere fabriksbygning som idag er traktortværksted.

I den nordlige ende af bygaden står TV-tårnet, der er opført ca. 1960. Tårnet er synligt fra langt udenfor området.

2. Højen Skovvej ved bebyggelsen Højenskov

3. Levende hegn langs Højen Skovvej

4. Gadebillede Gammel Højen

5. Højen Kirke ligger udsædvanligt lavt i landskabet og kan anes midt i billedet.

Visuelt rumlig beskrivelse

Området ligger højt med udsigt mod syd og vest, mens skovene danner ryg mod nord og øst. Landskabet har karakter af et bølget og visse steder småbakket plateau. Især fra den sydlige del af området er der en storslået udsigt over Højen ådal og landskaberne mod syd.

De små snoede veje understreger landskabets former og de levende hegn og spredte bevoksninger langs vejene er med til at danne mindre landskabsrum.

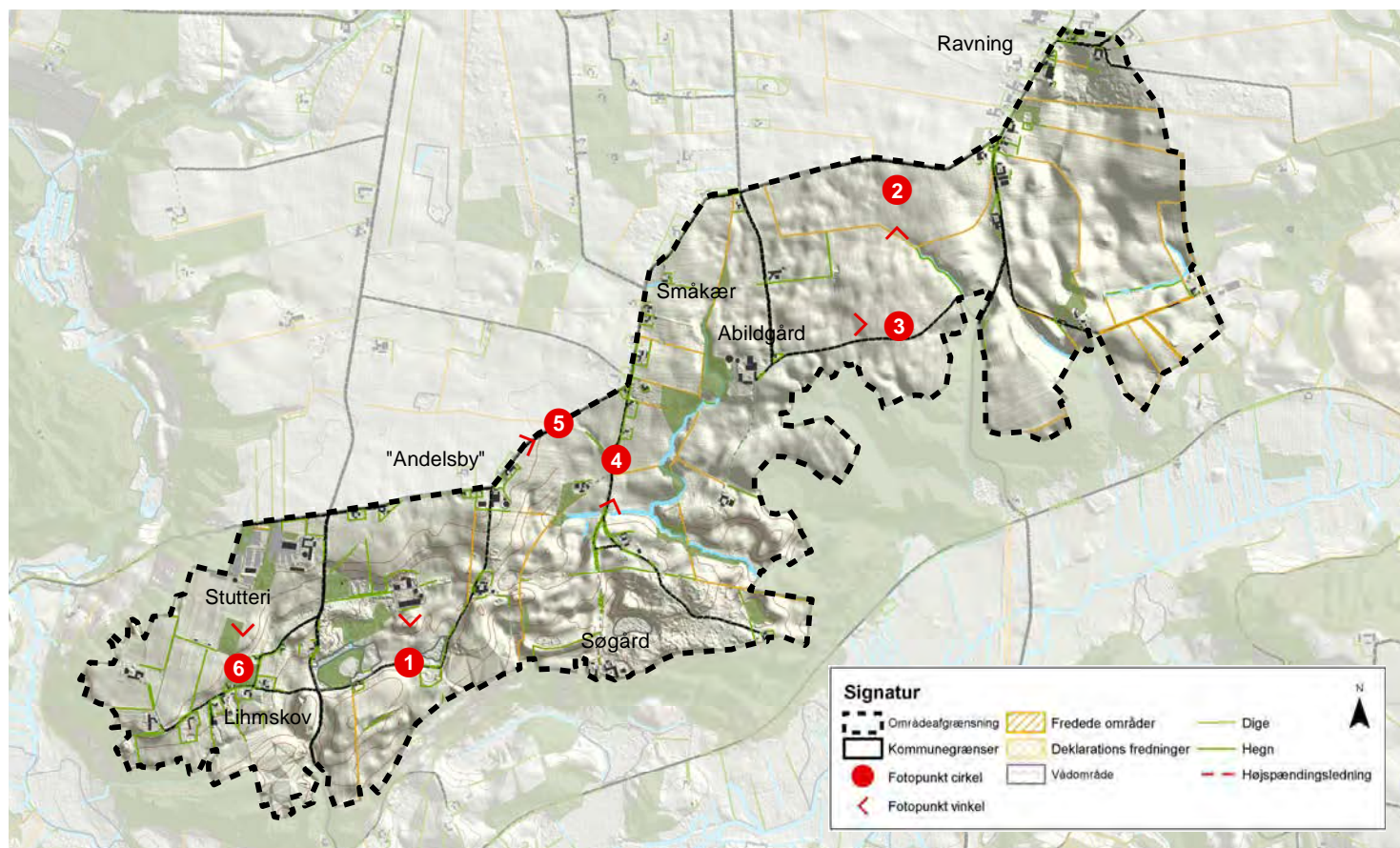

6. Højensenderen / TV-tårnet set fra syd

7. Tæt bevoksning langs vejen Højentang

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningen 1700-tallet.
Reference	Høje målebordsblade 1868/1886.
Nøglekarakter	Bølget.
Geologi	Moræneflade.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Overvejende mellemskala.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Struktur i diger, hegn og infrastruktur, samt gårdstruktur.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Højen Ådal.
Særlige objekter	TV-tårnet i Gl. Højen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø 299 Gammel Højen.
Visuel sammenhæng til naboerområder	5a Højen Bæk og 5b Nørre Vilstrup bakker.

Landskabskarakter

Hele området er kuperet og skræner mod syd og vest. Området kendetegnes ved det småbakkede terræn med bløde former og mange lavninger med vandhuller og moser. Landskabet præges af landbrug, som især i den sydlige del ses som en velbevaret struktur af snoede veje og mindre marker, afgrænset af levende hegn, samt spredte små gårde.

Vær opmærksom på:

- Det er vigtigt at bevare levende hegn og fritstående træer i markskel.
- Landskabet er sårbart overfor store bygninger og anlæg.

1. Vandhuller og levende hegn med egetræer ses mange steder i området.

Naturgeografisk beskrivelse

Området er et dødislandskab. Det betyder, at der er mange små fordybninger i landskabet, dannet af is, der er blevet efterladt, da isen trak sig tilbage efter sidste istid.

Jordbunden består af moræneler med mindre partier af ferskvandstørv. I den vestlige ende er der mindre områder med flyvesand, samt aflejringer af grus og sand.

Områdets vandløb (Småkær Bæk og Fandensdal Bæk) skærer sig dybt ned i terrænet og løber mod Vejle Ådal umiddelbart syd for området.

Der er mange små vandhuller og moser dannet i de afløbsløse fordybninger efter dødisen.

Kulturgeografisk beskrivelse:

Den fede lerjord i området har givet anledning til store landbrug med store stuehuse og længer i den nordlige kant af området, hvor terrænet ikke er for kuperet til dyrkning.

Det kommer især til udtryk i de store enkeltgårde Abildgård, Søgård og Bindeballegård, der rummer et stort stutteri, men også i Ravning, som er en stjerneudskiftet landsby præget af østjysk byggeskik. Østjysk byggeskik er en betegnelse for en byggeskik, præget af bygninger med kampestenssokler og mange detaljer i murværket.

Omkring St. Lihme Mejeri (opført 1889) på Lihmskovvej er der opstået et lille andelsmiljø med mejeri, brugsforening og enkelte boliger. Bygningerne ligger samlet og danner en meget klar grænse mod landskabet. Bygningsmassen er fortsat intakt og vidner om en vigtig epoke i historien.

Længst mod sydvest er jorden væsentligt dårligere, og terrænet vanskeligt at opdyrke. Her ligger Lihmskov, som består af små ejendomme, der ligger spredt i landskabet.

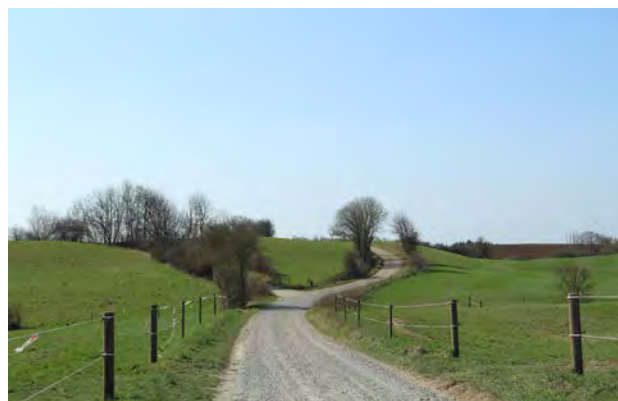
Området har et tæt forgrenet net af gamle smalle veje. Vejen fra Ravning til den tidligere Ravning Station i Vejle Ådal er anlagt af hensyn til transport af varer og personer til Vandelbanen. De mange levende hegn er gamle og har visse steder karakter af fritstående egetræer. De mange vandhuller og moser er præget af pilekrat.

2. Dødislandskabet set fra plateauet vest for Ravning mod syd

3. Store marker ved Abildgård.

4. Grusvej mod gårdene Enemærke og Søgård

5. Andelsmiljøet med nedlagt andelsmejeri og brugsforening på den nordlige grænse af dødislandskabet.

Visuelt rumlig beskrivelse:

Middelskala landskab mod nord der gradvist ændrer karakter til småskalalandskab mod syd. Den nordlige del af området er præget af bløde bakker, mens landskabet mod syd får en mere dramatisk karakter, med stejle små bakker og dødishuller, der i mange tilfælde er vandfyldte.

Området skråner mod syd og der er flere steder udsigt over Vejle Ådal. De mange fritstående egetræer, og de levende hegn, er med til at give dybde i landskabet. De små veje, der følger terrænet understreger landskabets former.

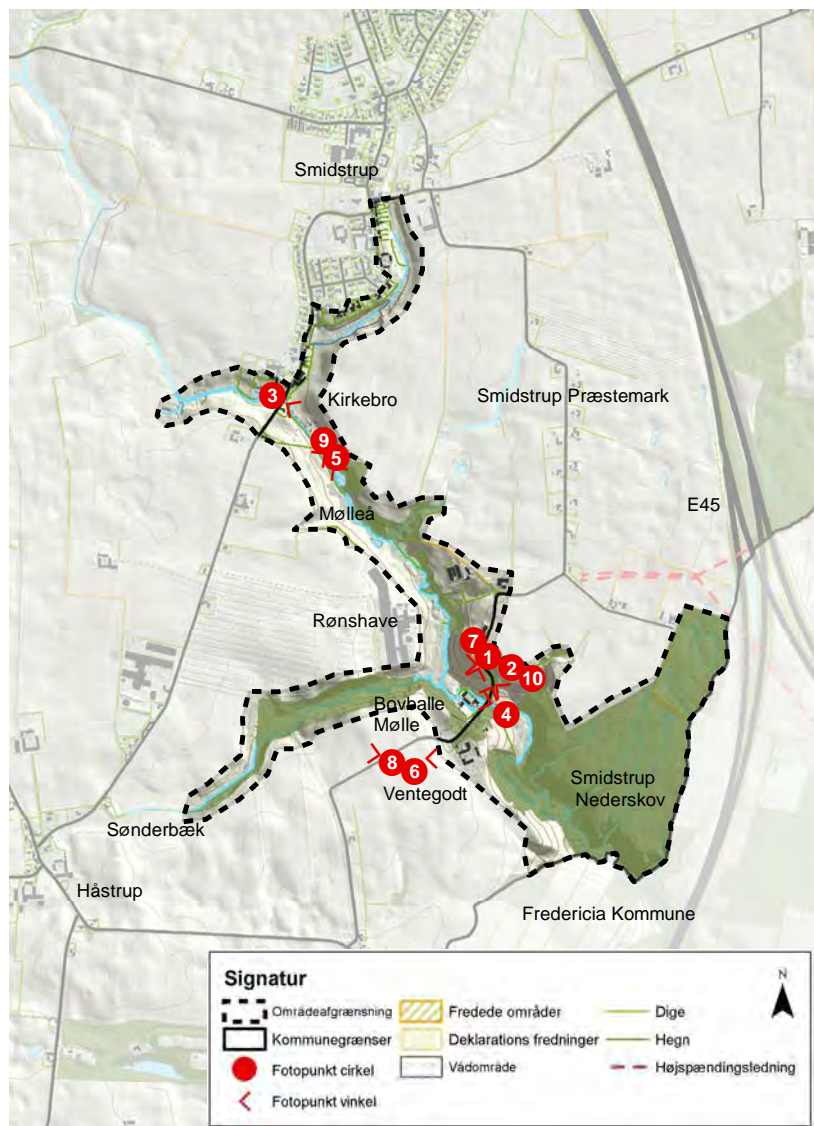
Området afgrænses tydeligt mod syd af skovkanten, som dannes af skræntskovenne på Vejle Ådals skrænter.

Stutteriet ved Lihmskov opleves som et meget stort anlæg i forhold til landskabets skala, men beplantningen omkring anlægget afbøder virkningen.

6. Stutteriet nord for Lihmskovvej set fra syd.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskab præget af kulturhistorien fra ca. 1900.
Reference	Høje målebordsblade 1869.
Nøglekarakter	Dødislandskab.
Geologi	Moræneflade syd for Vejle Ådal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Fra stor til lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst.
Struktur og mønstre	-
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Fra vejen vest for Ravning tværs over Vejle Ådal.
Særlige objekter	Stort stutteri ved Lihmskov.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøer: 216 Ravning: Stjerneudskiftet landsby. 214 Lihmskov: Løst opbygget landsby.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Vejle Ådal.

Landskabskarakter

Området består af en mindre ådal med sidedale omkring Mølleå, samt den ældre løvskov Smidstrup Nederskov. Landskabet er præget af ådalens skrænter, som dels er skovklædte og dels fremstår som afgræssede enge og overdrev. Ådalen udgør et lukket og velafgrænset landskab i en lille skala, som primært opleves fra de to veje som krydser den ved Kirkebro og ved Bovballe Mølle.

Bebyggelsen i området kendetegnes ved enkelte gårde placeret på kanten af ådalen, mens den eneste bebyggelse i ådalens bund er Bovballe Mølle med bygninger fra 1800-tallet samt et nyere renseanlæg lige syd for Smidstrup.

Landskabet kendetegnes ved ådalens skrænter, som veksler mellem skovbevoksning og åbne afgræssede arealer.

Vær opmærksom på:

- Byggeri på kanten af ådalen, også udenfor området, påvirker landskabet i ådalen, og bør derfor have en lille skala og indpasses bedst muligt i landskabet.
- Landskabet er sårbart overfor tekniske anlæg, byggeri og anlæg af stor skala.
- De åbne enge og overdrev på ådalens skrænter bør fortsat afgræsses og holdes åbne.

1. Udsigt over ådalen ved Bovballe Mølle

Naturgeografisk beskrivelse

Området består i hovedtræk af ådalen omkring Mølleå, som har skåret sig ned i den omgivende moræneflade. Mølleå kaldes også Gammelby Mølleå. Ådalen er dybest med forholdsvis stejle skråninger i den sydøstlige del af området, mens den er mere åben med fladere skråninger i nærheden af Smidstrup. Området omfatter også de to sidedale omkring Sønderbæk og tilløbet til Mølleåen ved Smidstrup.

I den sydøstlige del af området udvides områdets afgrænsning til at omfatte en del af morænefladen ved Smidstrup Nederskov.

Jordbunden består primært af moræneler aflejret under sidste istid, samt ferskvandsgytje aflejret lige omkring vandløbene. På bunden af ådalen findes flere steder mindre søer, som er udgravet i 1970'erne.

Kulturgeografisk beskrivelse

Mølleå danner grænsen mellem Smidstrup og Håstrup ejerlav. Ådalen er forholdsvis smal og har en begrænset størrelse. Ådalen kan krydses ved Kirkebro i den sydlige ende af Smidstrup og ved Bovballe Mølle længere mod sydøst. En tidligere vej over ådalen lige nord for Rønshave er nedlagt.

Bovballe Mølle kendes tilbage til 1600tallet. I dag fremstår møllen som et gårdanlæg med bygninger fra 1800tallet, som dog er ombyggede. Det oprindelige vejforløb gennem gården er omlagt, så vejen i dag løber syd for gården.

Bovballe Mølle og et renseanlæg syd for Smidstrup er de eneste bebyggelser nede i ådalen. På den sydvestlige side af Mølleå ligger de to ældre gårde Rønshave og Ventegodt lige på kanten af ådalen, henholdsvis udenfor og indenfor området. På den nordøstlige side af Mølleå ligger et par nyere gårde på kanten af ådalen. Disse er udstykket som en del af husmands-udstykningsen Smidstrup Præstemark, som er udpeget som kulturmiljø.

I den sydøstlige del af området strækker Smidstrup Nederskov sig fra åen op over morænefladen langs motorvej E45, som løber parallelt med kommunegrænsen og afgrænser området mod sydøst. Mølleå og ådalen fortsætter ind i Fredericia Kommune. Smidstrup Nederskov er en ældre løvskov, som også ses på Høje Målebordsblade fra 1886.

Ådalens skrånter er dels skovklædte, og dels åbne enge og overdrev, som afgræsses.

2. I den sydlige del af området er ådalen markant, her set fra Bovballe Møllevej med Smidstrup Nederskov i baggrunden.

3. Ved Kirkebro i den sydlige udkant af Smidstrup er ådalen mindre markant med bløde skråninger.

4. Bovballe Mølle har ligget i ådalen siden 1600-tallet.

5. En af de små søer etableret i bunden af ådalen i 1970'erne.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabsområdet omkring Mølleå opleves primært når man krydser åen ved Kirkebro eller Bovballe Mølle. Fra det omkringliggende landskab opleves ådalen mest i kraft af beplantningen langs den.

Landskabet i den lukkede ådal opleves roligt med en tydelig rumlig afgrænsning. Landskabet påvirkes visuelt af et større landbrugsbyggeri på kanten af ådalen og af et renseanlæg i ådalen ved Kirkebro.

Den visuelle sammenhæng med naboerområder er meget begrænset i den sydøstlige del af området, hvor skrænterne er stejle. Her er der kun visuel kontakt til et smalt bælte langs ådalens kant. I den nordvestlige del af området er ådalens skrænter fladere, og der er derfor større visuel kontakt til naboerområderne.

6. Gården Ventegodt ligger på kanten af ådalen og er ombygget med et nutidigt præg. Gården falder pænt ind i landskabet med skoven omkring ådalen som baggrund.

7. Landbrugsbyggeriet ved Rønshave ligger udenfor området, men påvirker oplevelsen af ådalen. Påvirkningen forstærkes af spændet mellem ådalens lille skala og byggeriets store skala.

8. Fra det omgivende landskab opleves ådalen mest i kraft af beplantningen langs den.

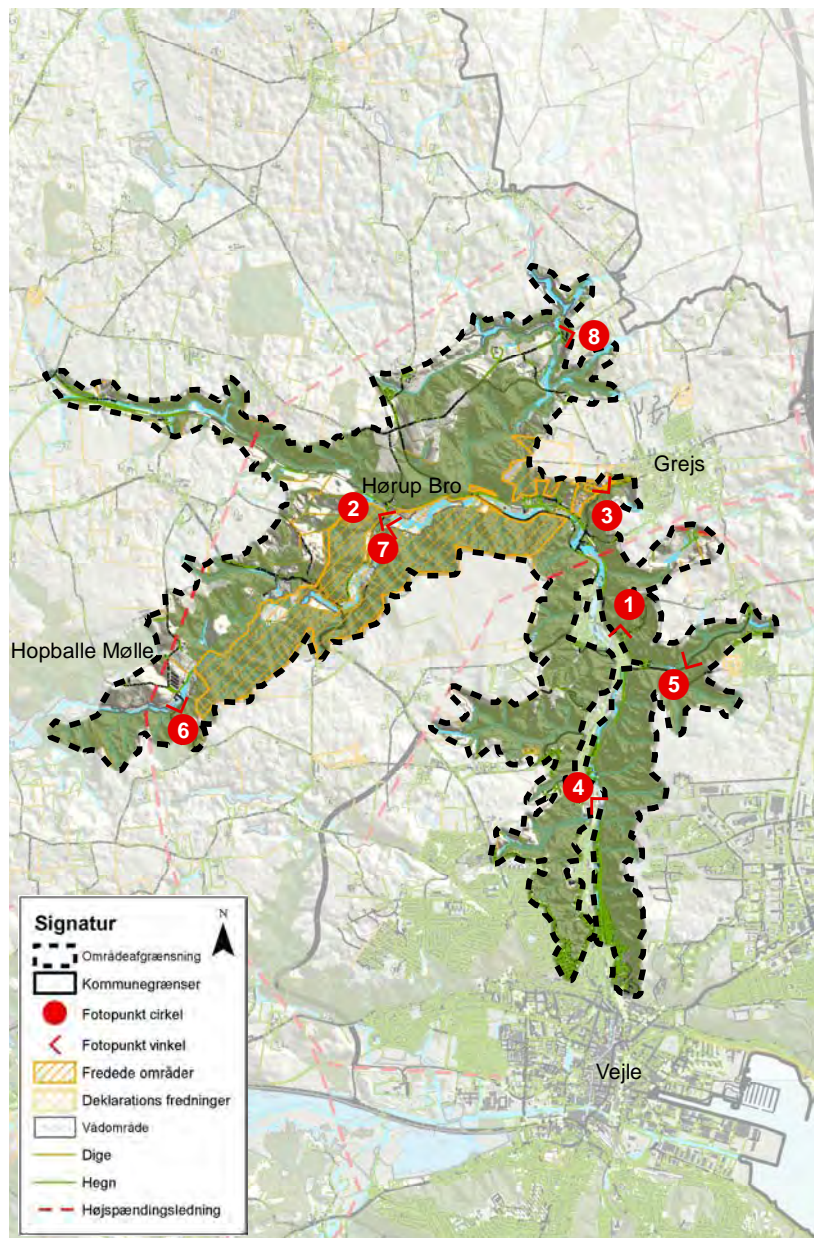

9. Ådalens skrænter afgræsses flere steder, og holdes derved åbne, så terrænformerne opleves tydeligt.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	1800 tallet eller tidligere.
Reference	Høje målebordsblade 1886.
Nøglekarakter	Ådal med møllemiljø.
Geologi	Ådal i moræneflade.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Skræntskove, gårde på kanten af ådalen og mølle i bunden.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Der er udsigter over dalen fra ådalens skrænter bl.a. ved Bovbjerg Mølle, men ingen udsigtspunkter.
Særlige objekter	Bovbjerg Mølle.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøer: 243 Smidstrup Præstemark og 242 Smidstrup.
Visuel sammenhæng til naboområder	Den visuelle sammenhæng ud af området er begrænset til arealerne lige oven for ådalsskrænterne.

10. Vejens forløb er omlagt ved Bovballe Mølle, så vejen i dag løber uden om gårdanlægget.

Lukket landskab omkring vejforløb nær Hørup Bro.

Landskabskarakter

Nøglekarakteren er den dybe ådal med stejle, skovklædte skrænter, som eroderes af utallige kildevæld og små vandløb. Når man bevæger sig gennem dalen ad de snoede veje opleves landskabet som serier af små afgrænsede rumligheder mellem skove og skrænter.

Grejsdalens terræn er dramatisk for danske forhold og dalen regnes for en af de smukkeste i landet. Kultursporene efter de mange vandmøller og fabrikker opleves fortsat i hele området. Området har derfor særlige oplevelsesmæssige kvaliteter og et stort potentiale for formidling i forhold til kulturhistorie, geologi, natur og landskab.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart overfor terrænregulering.
- Området er sårbart overfor byggeri og anlæg som visuelt bryder indtrykket af de skovklædte skrænter.
- Området er på grund af sin lille skala sårbart overfor byggeri og anlæg af stor skala.

1. Bebyggelsen og jernbanen i bunden af Grejsdalen indrammes af de stejle skovklædte skrænter.

Naturgeografisk beskrivelse

Grejs Ådals øst-vest gående forløb er dannet under sidste istid som en tunneldal, der løber parallelt med den større tunneldal Vejle Ådal. Når isen smeltede i varme perioder, løb vand ned gennem revner og sprækker i isen, hvor det under stort tryk blev spulet ud under iskappen mod vest og med tiden gravede tunneldalen.

Isen smeltede tilbage og rykkede frem igen flere gange. Under en af fremrykningerne, kaldet det ungbaltiske isfremstød, standsede isranden mellem Vejle og Grejs. Foran isranden blev der sydvest for Grejs dannet en sø inddæmmet af is, kaldet Bøgager Issø. Da isen smeltede, blev søen pludseligt drænet, og vandet løb ned mod Vejle Ådal. Erosionen fra dette skabte den smalle nord-sydgående del af Grejsdalen mellem de to tunneldale Øvre Grejsdal og Vejle Ådal.

Grejsdalen er med sine 50-70 meter høje skrænter en af landets dybeste dale. Der findes utallige kildevæld i de stejle skrænter, som fortsat eroderes af mange små bække og vandløb, der alle løber til Grejs Å. Kildevældene ligger mange steder som frodige aske- og ellesumpe, mens andre områder holdes åbne som rigkær ved afgræsning eller høslæt. Ved mange kilder aflejres kildekalk (frådsten), som tidligere blandt andet har været brugt som byggemateriale.

Ved anlæggelsen af vejen Grejs Bakke i en sidedal lige vest for Grejs dukkede det særlige fænomen Grejs Klipper op. Den klippelignende formation er dannet ved at kalk er udskilt under jorden, hvor den har bundet sand og grus sammen til den betonlignende formation.

Grejs Å løber fra Fårup Sø mod øst gennem tunneldalen Øvre Grejsdal og drejer mod syd ned gennem den smalle Grejsdal. En af de større tilløb til Grejs Å er Hørup Bæk, som danner en længere sidedal til Grejsdalen. Også Fløjstrup Bæk og Fruens Møllested Bæk skaber med deres krøllede forløb et kuperet område lige nord for selve Grejs Å tunneldalen, som opleves med de samme landskabstræk.

Syd for Grejs danner Hornstrup Bæk og Hover Bæk de største sidedale til Grejsdalen.

2. Grejs å i den øst-vest gående tunneldal, nær Hørup Bro.

3. Grejs Klipper.

Kulturgeografisk beskrivelse

I hele området har der været mølledrift ved Grejs Å og dens tilløb. Særligt den smalle dal mellem Grejs og Vejle, hvor terrænet falder ca. 25 meter, var velegnet til mølledrift. På denne strækning har der været 15 møller indenfor 6 km. De fleste møller har i en periode fungeret som tekstilmøller. Bebyggelsen i Grejsdalen udgør sin egen bydel, som er vokset op omkring de mange møller og industribygninger, men i dag rummer mange boliger og tilknyttede funktioner. Bebyggelsen er i sin helhed udpeget som et kulturmiljø, som har national betydning inden for industrihistorie.

Det er karakteristisk, at den langstrakte bebyggelse ligger i dalens bund langs vejen, jernbanen og åen. Enkelte steder klatrer bygninger en smule op ad skrænterne, men ingen steder brydes den markante indramning, som de stejle, skovklædte skrænter danner. Skovene på dalskrænterne er blandede, med en stor andel af nåleskov. Hovedparten er fredskov.

Gennem ådalen løber Grejsdalsvej og jernbanen fra Vejle til Jelling. Grejsdalsvej er anlagt i 1890'erne. Vejen drejer mod nord ud af dalen vest for Grejs Skov, og umiddelbart efter slipper jernbanen også ådalen omkring Hørup Bro, hvor den drejer ud gennem sidedalen langs Hørup Bæk.

Området omkring Grejs Skov og Højgaard Skov ligger nord for den egentlige Grejsdal, men udgøres af flere mindre ådale med snoede forløb. I dette område og videre mod vest i tunneldalen består bebyggelsen af spredte huse og små gårde.

Hopballe Mølle ligger ved Grejs Å i den vestligste del af området. Møllebygningen og det tilhørende gårdanlæg ligger i et mindre landskabsrum med dyrkede marker, som er klart afgrænset af terræn og skov. Kulturmiljøet omkring møllen opleves tydeligt, selvom det til dels skæmmes af nyere staldbygninger og tilbygninger.

Grejsdalen rummer både historisk og i dag stor rekreativ værdi. Området har længe været kendt som et godt vandreteræn og udflugtsmål, og der har tidligere været station nær Grejsdals hotel. Der er i 2018 etableret en vandresti gennem dalen hele vejen fra Vejle til Jelling, som i store træk følger jernbanens forløb.

4. TH. Wittrups Uldvare- og Tæppefabrik er en af de mange industribygninger i Grejsdalen, som er ombygget til boliger.

5. Ny Hornstrupvej følger erosionsdalen omkring Hornstrup Bæk.

6. Møllebygningen og møllesøen ved Høballe Mølle.

Visuelt rumlig beskrivelse

Grejsdalsystemet er præget af små, lukkede landskabsrum, hvor udsynet hele tiden begrænses af skovene og de stejle skrænter. Terrænet er dramatisk for danske forhold, og dalen regnes for en af de smukkeste i landet. Både Grejsdalsvej og de mindre veje er underlagt terrænet og snor sig gennem dale og kløfter.

Kultursporene efter de mange møller og fabrikker opleves fortsat mange steder og rummer stor fortælleverdi.

Grejsdalen kan som beskrevet i afsnittet "Naturgeografisk beskrivelse" inddeles i henholdsvis den øst-vest gående del, der er dannet som en tunneldal og den nord-syd gående del, der er dannet som en erosionsdal.

Selvom de to dele af Grejsdalen adskiller sig fra hinanden både i geologisk dannelse og i bebyggelsesmønster, opleves de som et sammenhængende dalsystem. Det skyldes lighederne i de skovklædte skrænter, de små lukkede landskabsrum og oplevelsen af at bevæge sig ad de snoede veje i det kuperede terræn.

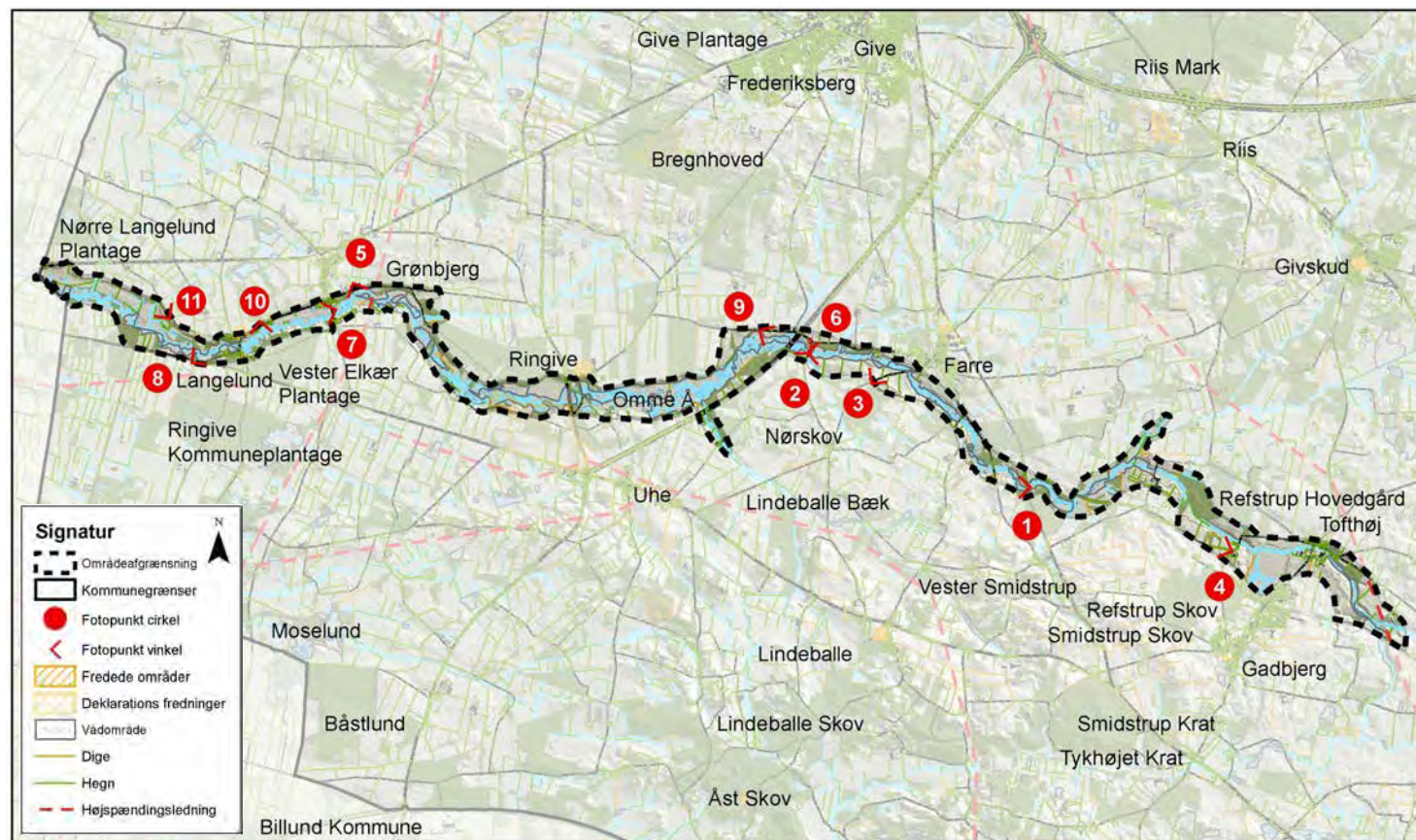
7. Tunneldalen nær Hørup Bro. I baggrunden ses terræformerne tydeligt, hvor skoven er ryddet.

8. Snoet vejforløb nær Fruens Møllested.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk landskab med kulturmiljøer fra industrialiseringen.
Reference	Lave målebordsblade (1901-1971).
Nøglekarakter	Dyb ådal med stejle, skovklædte skrænter.
Geologi	
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Især i den nord-sydgående del af Grejsdalen er der en tydelig struktur af bebyggelse langs åen og vejen i bunden af dalen, samt skov på de stejle skrænter.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen særlige.
Særlige objekter	Hopballe Mølle. Industribygninger langs åen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø (186) Hopballe Mølle. Kulturmiljø (187) Vandkraft i Grejsdalen. Fredning Grejs Ådal-Lerbæk Skov.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Meget begrænset - tunneldalen fortsætter vest for Hopballe Mølle i det bevaringsværdige landskabsområde Øvre Grejs Ådal.

Landskabskarakter

Stærk karakteristisk vestgående smeltevandsdal med naturrige og udbredte lavbundsarealer. Ådalen er omgivet af marker og siden 1950'erne også af større områder med nåletræsplantage eller skovtilplantning.

Byerne Tofthøj, Farre, Ringive, Grønbjerg og Langelund ligger som perler på en snor langs åen.

Ådalen er flere steder præget af større vejanlæg og andre tekniske anlæg.

Omme Ådal ved Refstrup Hovedgård.

Vær opmærksom på

- At søge at undgå større byggeri og anlæg, der bliver synligt fra dalsiderne og dermed påvirker opfattelsen af ådalens terrænformer.
- Landskabet er sårbart over for tilgroning, beplantninger, m.v.
- Vigtige udsigter ved Ringive udsigtstårn, samt indblik mod især Langelund Kirke bør plejes og holdes åbne/intakte.

1. Typisk landskab omkring Tykhøjet. Synlige terrasser i terrænet ses flere steder langs Omme Ådal.

Naturgeografisk beskrivelse

Fladbundet karakteristisk vestgående smeltevandsdal. Omme Å er Skjernåens største tilløb. Jordbunden består af forskellige typer af sand- og grusaflejringer. I årtierne omkring år 1900 blev der flere steder etableret engvandingskanaler og stemmeværker, og fra midten af 1900-tallet blev Omme Å rettet ud og vandets kraft tæmmet. Med vandmiljøplanerne er Omme Å frem til 2011 efterhånden blevet genskabt med 25 km snoet vandløbslinje og vådområder på lavbundsarealerne.

2. Ådalen opleves som et selvstændigt landskabsrum.

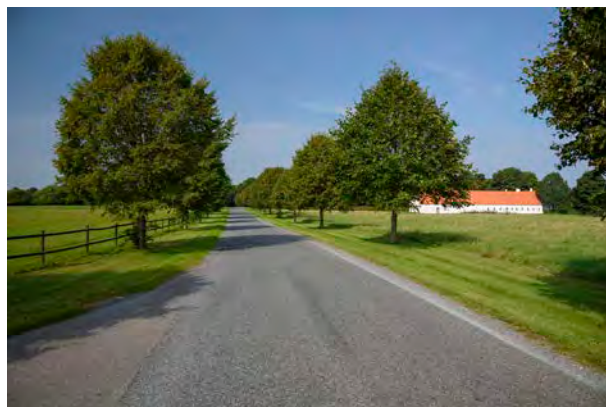
3. Farre's byrand med ådalen i forgrunden.

Kulturgeografisk beskrivelse

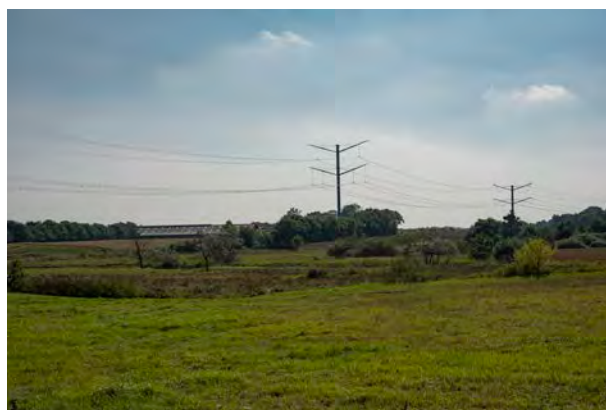
De ekstensive, naturrige lavbundarealer langs åen er omgivet af marker og siden 1950'erne også af større områder med nåletræsplantage eller skovtilplantning. Byerne Toftøj, Farre, Ringive, Grønbjerg og Langelund ligger som perler på en snor langs åen. Farre, Ringive og Langelund er udpeget som værdifulde kulturmiljøer grundet kirke, vandmølle og stationsby. Endvidere er engvandingsystemer flere steder også udpeget som værdifuld kulturmiljø.

Toftøj landsby ligger som en klyngelandsby på den sydlige side af Omme Å, hvor åens løb drejer mod vest. Landsbyen består af otte ældre gårde syd for åen, mens bebyggelsen nord for åen er udviklet senere omkring smedie og skole. Bebyggelsesstrukturen med de tre- eller firlængede gårde syd for åen opleves meget intakt, selvom de to yderste gårde, Vestergård og Østergård er udbygget med store moderne landbrugsbygninger.

Vest for Toftøj ligger gården Refstrup, syd for Omme Å. Kun to længer af den oprindelige firlængede gård er bevaret i ombygget form, men antyder sammen med alléen langs Refstrupvej gårdens historie som hovedgård.

4. Allé ved Refstrup Hovedgård.

5. Højspædingsledninger krydser ådalen ved Grønbjerg, hvor også en stor landbrugsbygning er synlig.

Visuelt rumlig beskrivelse

Ådalens naturgeografi er stærk karakteristisk med sin flade dalbund, synlige terrasser, og et dalforløb, der er typisk for mange vestjyske vandløb. Byer, bebyggelse og infrastruktur er intakt i forhold landskabets referencetidspunkt og kan findes på luftfoto fra 1954.

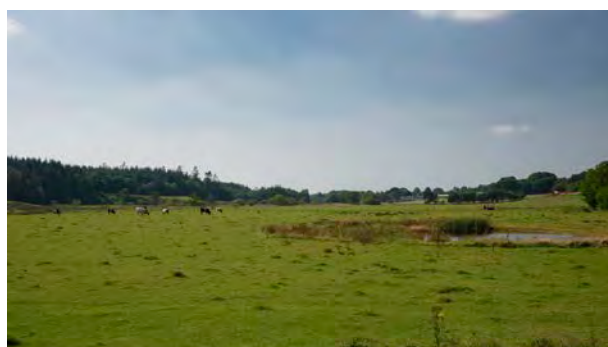
Generelt opleves landskabet roligt og relativt enkelt. Flere steder er ådalen gennembrudt af enkelte større nyere vejanlæg som Farrevej og Billundvej. Af tekniske anlæg krydser et stort højspændingstracé ådalen ved Grønbjerg.

Især omkring Grønbjerg og Langelund er landskabet præget af spredt bymæssig bebyggelse. På disse steder opleves landskabet generelt som sammensat i sin kompleksitet med middel visuel uro.

Den rummelige afgrænsning afhænger af det omgivende landskabs beplantning. Hvor plantage og skov omgiver ådalen, opleves landskabet som lukket eller transparent, mens de øvrige områder opleves som relativt åbne med stærk sammenhæng til de naboliggende landskabsområder.

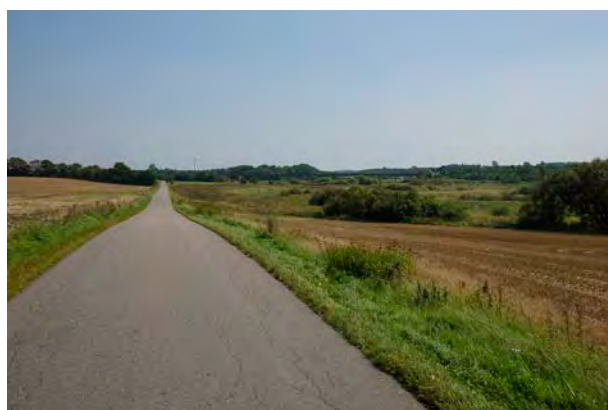
6. Stor trafikbro på Farrevej, set fra øst fra Omme Å Vej.

7. Ådalen opleves som et lukket selvstændigt landskab mellem Langelund og Grønbjerg.

8. Vest for Langelund er åens forløb slynget og naturligt, og Langelund Kirke ses smukt fra Bredsten Landevej.

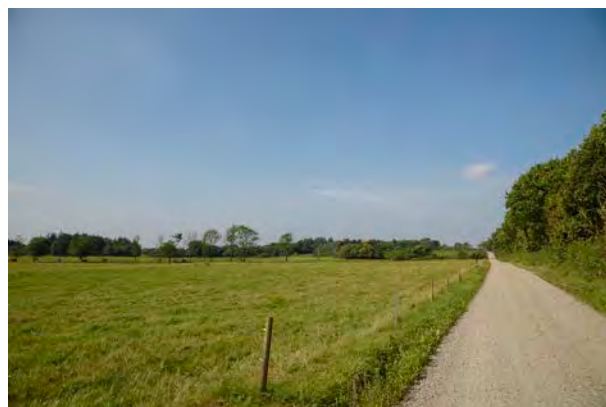

9. Fra Munkholmvej opleves ådalen som et selvstændigt landskabsrum.

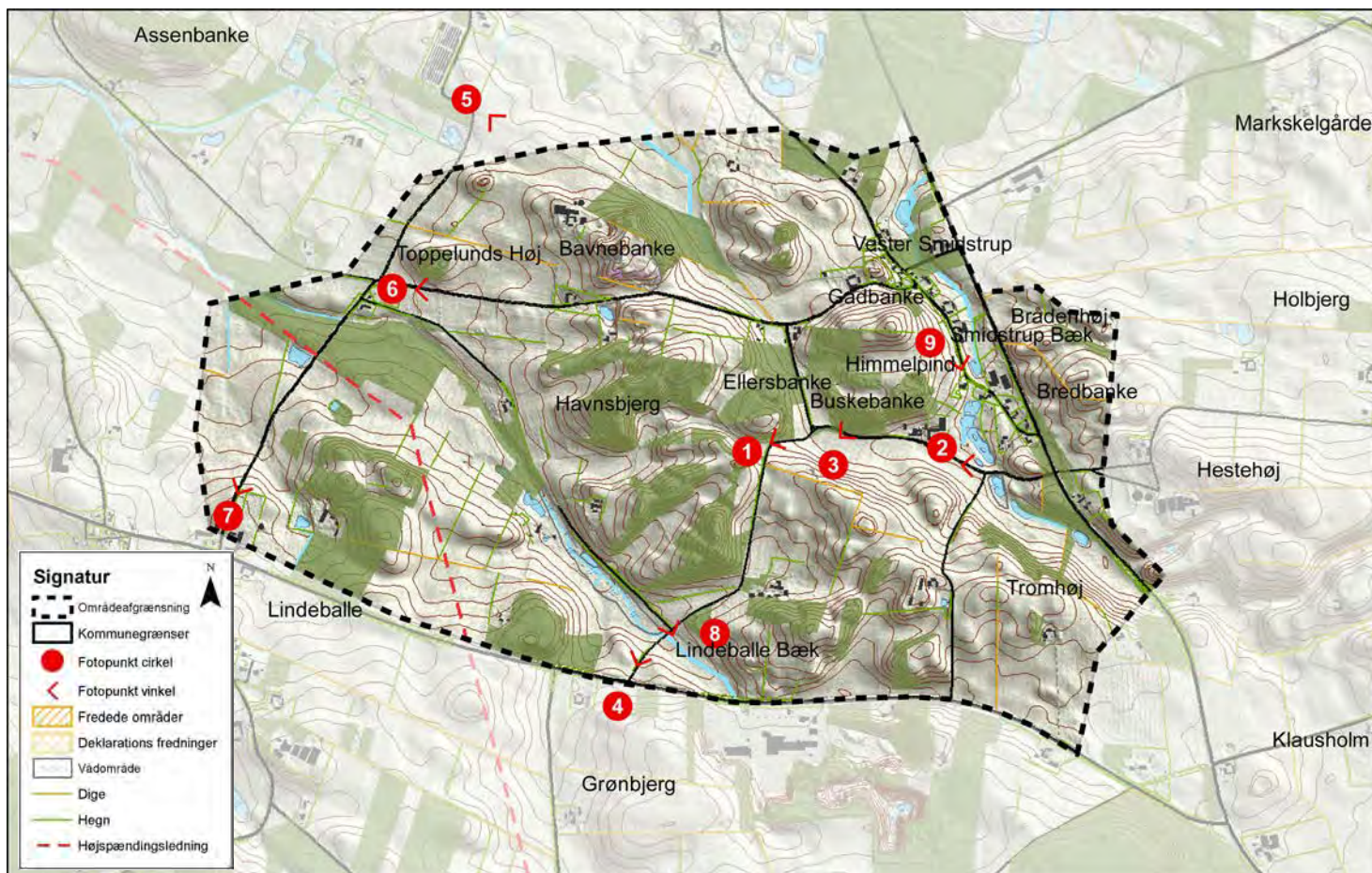
Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Blandet. Selve åen er mange steder genslynget, og landskabet opfattes derfor som oprindeligt i geologi og kulturhistorie.
Reference	Luftfoto 1954.
Nøglekarakter	Ådal med vandløb, enge og kær i dalbund.
Geologi	Smeltevandsdal med synlige terrasser.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Hvor ådalen omgives af plantage eller skov, opleves landskabet som transparent til lukket. Ellers åbent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Ådalens struktur er gennemgående for landskabet.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Udsigtstårn vest for Ringive.
Særlige objekter	Langelund Kirke (Ringive Kirke uden for området).
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Friluftsområde og støjfølsomt friluftsområde. Kulturmiljøer: 172 Farre Stationsby, 173 Ringive Præstegård, 174 Langelund og 175 Langelund Vestergård engvanding. Naturområder omkring Ringive.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Stærk sammenhæng til naboerområder, hvor ådalen omgives af åbent landbrug.

10. Bynært rekreativt område og landskab ved Langelund.

11. Blæsbjergvej er en del af landskabet nordøst for Langelund.

Landskabskarakter

Landskabets nøglekarakter er det stærkt kuperede terræn, hvor bebyggelse, vejstruktur og anvendelse af jorden er underlagt landskabet. Der er en velbevaret bebyggelsesstruktur i landsbyen Vester Smidstrup. Landsbyen er fint indpasset i terrænet og opleves som en helhed sammen med det omgivende ejerlav Smidstrup By, Gadbjerg.

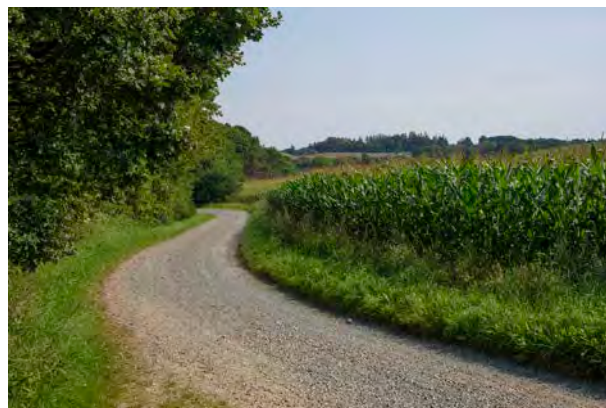
Når man færdes i området, oplever man at bevæge sig gennem mindre, lukkede landskabsrum, hvor udsigten ofte begrænses af beplantning og bakkedoppe.

Vær opmærksom på:

- Området er på grund af sin lille skala og uforstyrrede karakter sårbart overfor tekniske anlæg og byggeri med en stor skala.
- Områdets ret intakte struktur i veje, marker og bebyggelse er sårbart overfor ændringer.
- Det karakteristiske bakkede terræn er sårbart overfor terrænregulering.

Udsigt over det bakkede landskab med Himmelpind til højre.

1. Vejstruktur i det ekstensive landskab er underlagt terrænet, her på Skovkærvej kort før Buskebanke.

Naturgeografisk beskrivelse

Vest for landsbyen Vester Smidstrup udgøres jordbunden af grusaflejringer og fremstår som et stærk kuperet og uroligt terræn med høje bakker. Det bakkede terræn er dannet som en randmoræne ved isens hovedopholdslinje, og jorden består primært af smeltevandsgrus.

Et mindre vandløb, Smidstrup Bæk løber gennem landsbyen Vester Smidstrup mod nord, hvor det løber ud i Omme Å.

Kulturgeografisk beskrivelse

Størstedelen af området udgøres af landsbyejerlavet Smidstrup By, Gadbjerg omkring den lille vejlandsby Vester Smidstrup. Vest for landsbyen findes høje bakker med navne som Bavnebanke, Gadbanke, Buskebanke, Havnsbjerg og Himmelpind, samt Tromhøj mod syd. På høje målebordsblad (1842-1899) fremstår bakkerne med hedesignatur, men allerede på de lave målebordsblad (1901-1971) er signaturen overvejende ændret til skovbevoksning.

Umiddelbart øst for Vester Smidstrup løber den nyere landevej Tykhøjvej i nord-syd gående retning gennem ejerlavet, men det kuperede landskab fortsætter på den anden side af landevejen fra Brådenhøj og Holbjerg over Hestehøj og videre mod sydøst. Kun en del af gårdene er udflyttet fra landsbyen.

Både mark-, vej- og bebyggelsesstrukturen er meget intakt i forhold til høje målebordsblad (1842-1899) som referencekort. Selve landsbyen Vester Smidstrup fremstår med en velbevaret bebyggelsesstruktur, hvor flere firlængede gårde har bevaret den oprindelige placering.

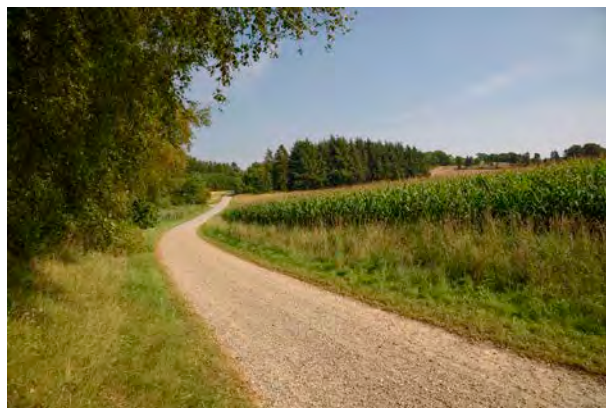
Der er rester af sten- og jorddiger i området fra stjerneudstyking af Vester Smidstrup, men strukturen fremstår ikke længe-re tydeligt i landskabet.

2. Kig mod eng, sø og mose omkring Smidstrup Bæk og syd for Vester Smidstrup.

3. Rydning af busk og træer ved Buskebanke. Store egetræer står tilbage.

4. Vejene i området består primært af små snoede grusveje, der følger terrænet, her krydser Lindeballe Bæk Skovkærvej.

5. Bavnegård har taget navn efter den markante Bavnebanke.

Visuelt rumlig beskrivelse

Når man færdes i området, oplever man at bevæge sig gennem mindre, lukkede landskabsrum, hvor udsigten ofte begrænses af beplantning og bakketoppe.

Landsbyen Vester Smidstrup er fint indpasset i landskabet langs Smidstrupvej, som følger terrænet langs det mindre vandløb, Smidstrup Bæk for foden af Gadbanke. Bygningsmassen er i varierende stand, og nyere bygninger er opført, men helheden i miljøet opleves stadig.

Der er ikke tekniske anlæg af betydning i området, men på Bavnebanke og Helmesbanke står to mindre, ældre vindmøller. Der bør ikke etableres yderligere tekniske anlæg i området.

6. Kig mod de få bebyggelser langs Bavnevej, set mod øst.

7. Kig fra Nedvadvej over det forholdsvis åbne og flade landskab nord for Lindeballe.

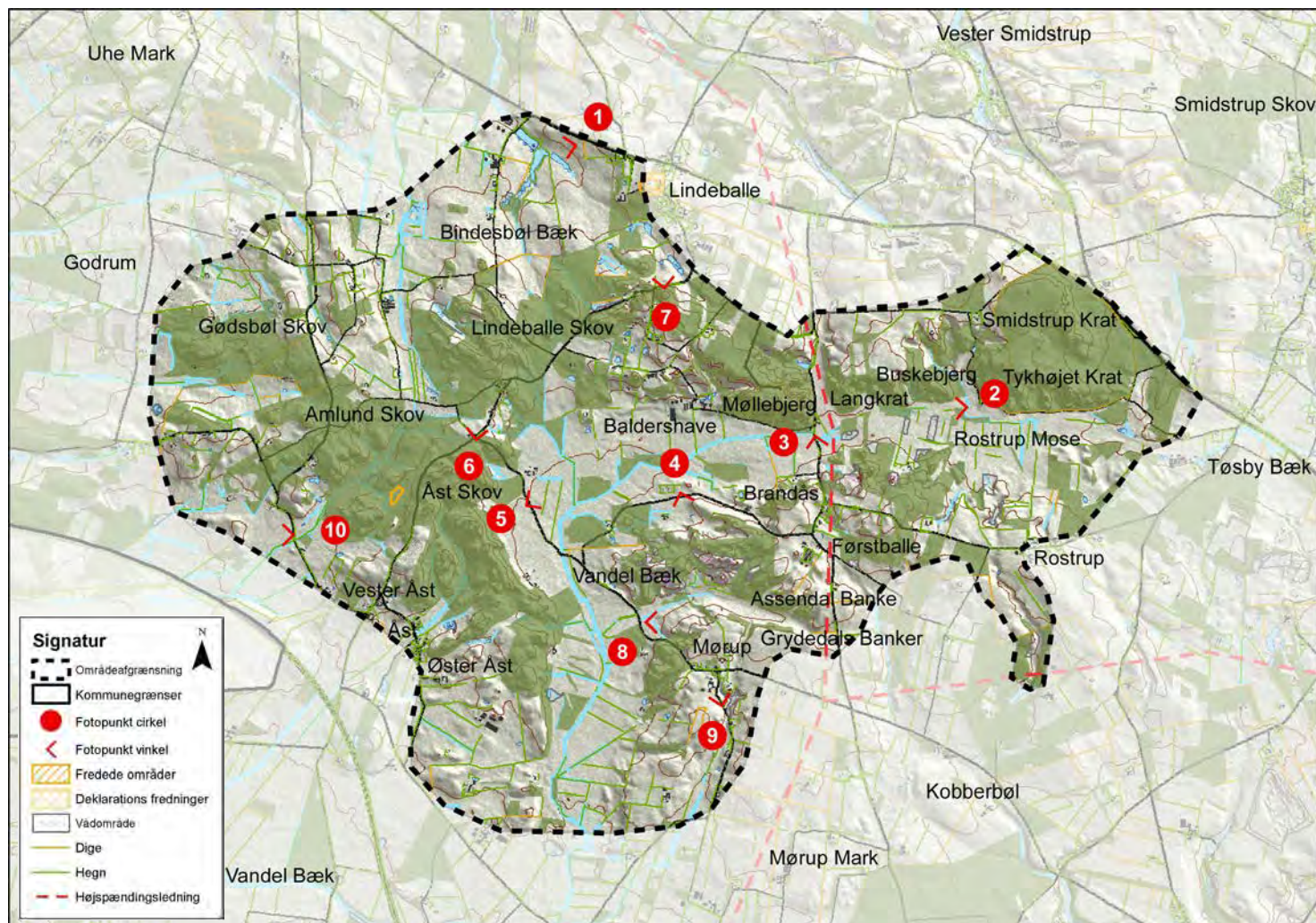
8. Lindeballe Bæk med højdedraget Havnsbjerg i baggrunden, set fra Bredsten Landsvej mod nord.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udstykningslandskab.
Reference	Høje målebordsblad (1842-1899).
Nøglekarakter	Meget kuperet terræn dannet af randmoræne med klart aflæselig struktur af landsbyejerlav.
Geologi	Randmoræne ved isens hovedopholdslinje.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Transparent eller lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Forholdsvis intakt markstruktur. Bebyggelses- og vejstruktur er intakt i landsbyen Vester Smidstrup og bakkerne vest for, men landevejen øst om landsbyen er tilføjet som et nyere element.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Lokale udsigter fra bakketoppe.
Særlige objekter	-
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø: 23 Hærvejsforløbet (parallelt vejspor).
Visuel sammenhæng til naboerområder	Begrænset.

9. Landsbyen Vester Smidstrup er placeret, så den følger foden af bakken. Husene ligger som en række mellem den markante bakke og Smidstrup Bæk.

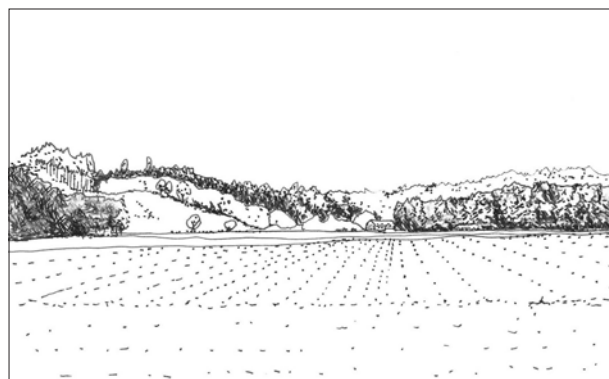
Landskabskarakter

Landskabets hovedtræk er en buet, fladbundet dal, som strækker sig mellem høje skovklædte bakker. Området ligger lige omkring israndslinjen ved den jyske højderyg, og i dalen findes et vandskel, hvorfra vandløb løber henholdsvis mod øst og vest.

Områdets struktur i bebyggelse, marker og veje er forholdsvis intakt, mens en del nyere nåletræsbeplantning begynder at sløre den åbne dalbund. Området tilbyder gode muligheder for landskabs- og naturoplevelser, blandt andet med vandre-ruter i Lindeballe Skov.

Vær opmærksom på:

- Dalbunden bør holdes åben og friholdes for tilplantning med skov, juletræer, pil og lignende, som slører oplevelsen af det sammenhængende flade dalstrøg.
- Bebyggelse i dalen bør have en lille skala, placeres tæt inde ved skrænterne og tilpasses landskabet.
- Området bør friholdes for yderligere tekniske anlæg i form af master, vindmøller og lignende.

Flad dalbund og kig mod de kuperede skrænter i Ast Skov.

1. Kig over landbrugslandskab med ådalen Bindsbøl Bæk sydvest for Lindeballe.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger højt, lige omkring isens hovedopholdslinje med Møllebjerg som et af de højeste punkter 135 m over havet. Landskabet er kendetegnet ved en markant, buet smeltevandsdal med et vandskel omkring den drænedede Rostrup Mose, hvor Vandel Bæk løber mod vest som tilløb til Varde Å, og hvor Tøsby Bæk løber mod øst som hovedtilløb til det vestgående vandløb Omme Å.

Morænelandskabet omkring ådalen er meget kuperet og udgøres primært af smeltevandssand med mindre partier af smeltevandsler og smeltevandsgrus. Selve vandskellet og ådalen udgøres af ferskvandsdannelser og flyvesand og fremstår som et langstrakt fladt lavbundsareal.

De høje bakker er sandsynligvis dannet som randmoræne ved isens hovedopholdslinje, mens dalen er dannet af smeltevand.

2. Rostrup Mose ådalen er tilgroet og med fugtig bund.

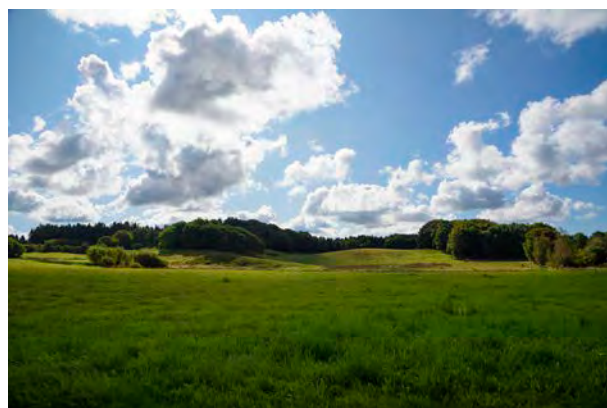
3. Fra Førstballevej og vest på er dalbunden bred, flad og opdyrket.

Kulturgeografisk beskrivelse

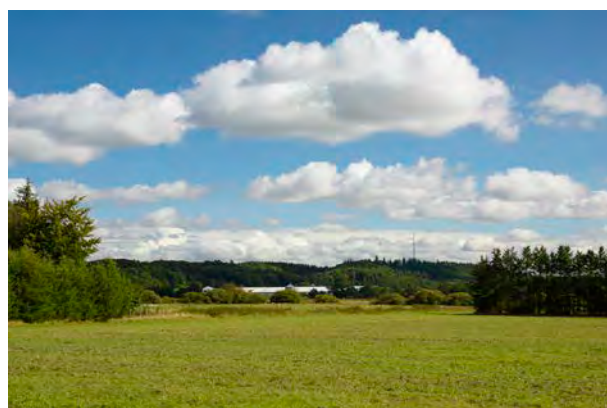
De stærkt kuperede og svært opdyrkelige moræneskrænter, der ligger nord og vest for det langstrakte lavbundsareal, har fra gammel tid været skovklædte. Disse skovklædte moræneskrænter udgøres af Åst Skov, Amlund Skov, Lindeballe Skov, Møllebjerg, Langkrat, Buskebjerg, Tykhøjet Krat og Smidstrup Krat.

Ved Mørup og Førstballe er de kuperede skrænter syd og øst for det langstrakte lavbundsareal også skovklædte, om end med et mere åbent præg med stedvise åbne lyngklædte partier med hede og overdrev. På høje målebordsblad (1842-1899) har de syd- og østlige skrænter signatur som åben hede og overdrev, men i første halvdel af 1900tallet sker en væsentlig tilplantning med især nåletræer. I de seneste år er der sket en massiv tilgroning på de åbne arealer med hede og overdrev. I 2004 blev et større areal på den flade lavbund tilplantet med nåleskov, og beplantningen fremstår i dag som voksen nåleplantage.

Der har tidligere været gravet mange tørvegrave i områdets lavbundsarealer, men områdets relativt høje andel af dyrkede landbrugsarealer har med tiden drænet eller opfyldt flere af disse, hvorfor tørvegravning i dag fremstår som et svagt karakteristisk spor i landskabet.

4. Brandås og Grydedals Banker.

5. Større landbrugsbyggeri og tekniske anlæg i dalbunden.

Både mark-, vej- og bebyggelsesstruktur er forholdsvis intakt i forhold til Høje målebordsblade (1842-1899) som referencekort. Flertallet af bebyggelserne er mindre til middelstore gårde, som ligger alene eller samlet i små landsbyer højt på den øverste kant af moræneskrænterne og ud mod de åbne landbrugs-flader, som vender væk fra landskabsområdet.

Især i områdets sydlige del ligger bebyggelserne samlet i de små landsbyer Åst, Førstballe, Mørup og Rostrup. Endvidere ligger en række gårde på den flade lavbund helt op mod de skovklædte moræneskrænter. Gårdene har navne som Stavnkær, Mosevang og Lerkærgård.

Området gennemskæres af flere hærvejsforløb, og flere steder langs hærvejen ligger større koncentrationer af eksisterende eller overpløjede gravhøje.

6. Lysning mellem Åst Skov og Lindeballe Skov.

7. Kig fra Åstvej mod Lindeballe, hvor Lindeballe Kirke ses mod vest.

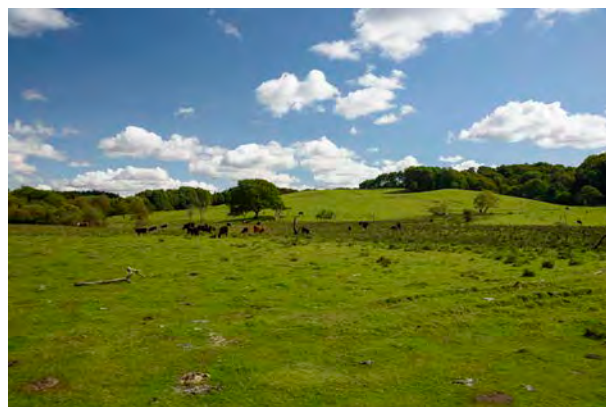
Visuelt rumlig beskrivelse

Grænsen mellem den flade dalbund og de skovklædte moræneskrænter er meget markant og giver en klar rumlig afgrænsning af dalen. Dog sløres denne oplevelse flere steder af nåletræsbeplantninger nede på den flade dalbund.

Den nordvestlige del af området med de store skovområder er visuelt ret lukket, men der er enkelte steder, hvor landskabet åbner sig med fine kig ned over dalen og bakkerne på den anden side. Skovene på denne side af dalen er ældre løvskove, primært bøgeskov.

Bakkerne i den sydøstlige del af området er mere åbne med mindre partier af skov, som mest er nåletræer. Her er flere udsigter både mod dalen og over de lavereliggende naboer mod syd og øst.

Af tekniske anlæg findes en telemast, samt nord-sydgående højspændingsledninger ved Møllebjerg og et meget stort gård-anlæg ved Baldershøve. Der bør ikke etableres yderligere tekniske anlæg i området, som opleves relativt uforstyrret.

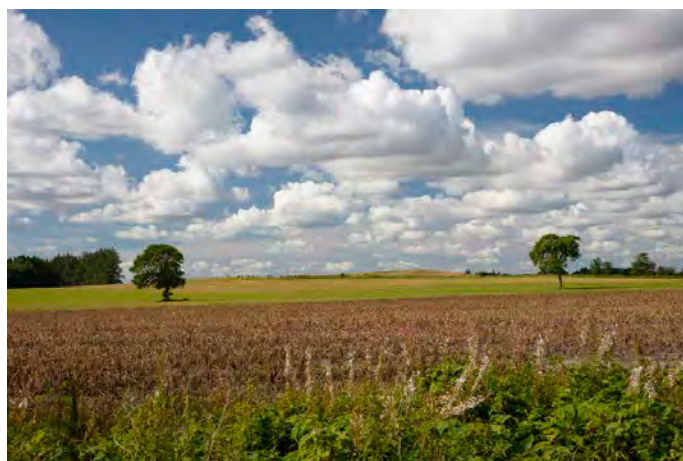

8. Damgårds Eng og Assendal Banke.

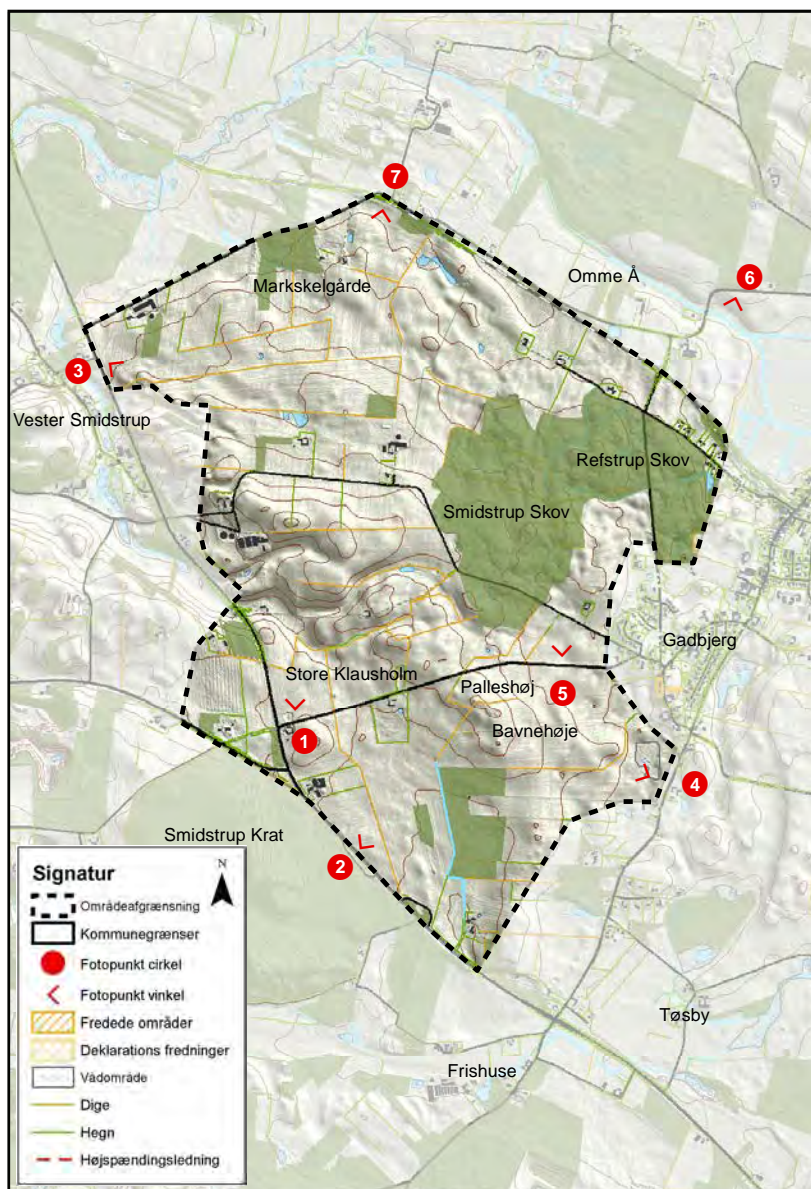

9. Mørup set fra syd.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk landskab med landbrugsstruktur fra 1800-tallet.
Reference	Høje målebordsblade (1842-1899).
Nøglekarakter	Fladbundet buet smeltevandsdal med vandskel mellem de kuperede skovklædte bakker.
Geologi	Randmoræne ved isens hovedopholdslinje og buet smeltevandsdal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel (lille).
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Gårde i dalen ligger tæt ind mod skrænterne. Sydøst for dalen er bebyggelse samlet i en række små landsbyer. Det oprindelige mønster med skov på skrænterne samt enge og moser i dalen forstyrres af nyere beplantning med nåletræer.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Lokalt fine udsigter over bakkerne og dalen.
Særlige objekter	Nej.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Vandskel ved den drænedede Rostrup Mose mellem Vandel Bæk og Tøsbj Bæk/Omme Å. Troldeeskoven, et lille stykke egeskov i Lindeballe skov, er fredet grundet den uberørte naturtilstand.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Visuel sammenhæng med området mod sydøst.

10. Udsigt over landskabet sydvest for Åst.

Udsigten mod Gadbjerg, hvor Gadbjerg Kirke ses, fra Klaus-holmvej ved Palleleshøj.

Landskabskarakter

Landskabet mellem Gadbjerg og Vester Smidstrup er et karakteristisk og storbakket landbrugslandskab opdelt i mellemstore til store lodder med skel i øst-vest gående retning over mod Smidstrup Skov.

Der er en velbevaret struktur i veje, diger og hegn samt fritliggende gårde. Smidstrup og Refstrup Skov har været skov fra gammel tid og adskiller området fra den bymæssige bebyggelse i Gadbjerg.

Den store koncentration af eksisterende og overpløjede gravhøje omkring Palleleshøj og Bavnehøje er synlige fra Gadbjerg Kirke og fra vejene i området.

Vær opmærksom på:

- At søge at undgå større byggeri og anlæg, der bryder med det rolige og overskuelige landskab.
- Landskabet er sårbart over for tilgroning, beplantning af mindre arealer, m.v., som vil ændre den åbne karakter.
- Det er væsentligt at bevare indkig mod Gadbjerg Kirke, mod gravhøjene ved Palleleshøj og Bavnehøje, samt mod de markante skovbryn af Smidstrup og Refstrup Skov.

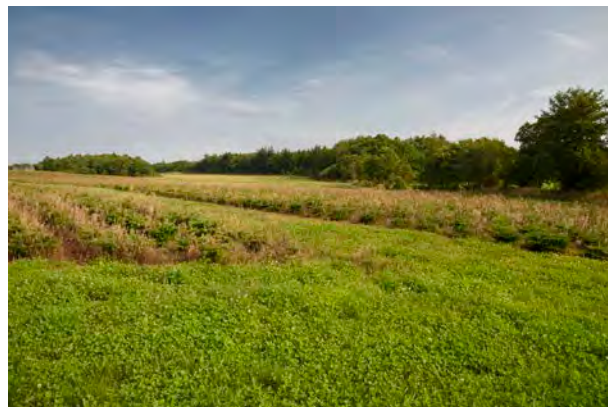

1. Hegnsstruktur og storbakket landskab.

Naturgeografisk beskrivelse

Storbakket højtliggende moræneflade bestående overvejende af moræneler. I områdets sydlige del findes aflejringer af flyvesand, og her opleves området svagt mere fladt. Flyvesandet er aflejret efter istiden.

Der er enkelte småsøer og mosearealer.

2. Den sydlige sandede del af området.

3. Landbrugslandskabet øst for Vester Smidstrup afgrænses af Tykhøjvej mod vest.

Kulturgeografisk beskrivelse

Storbakket landbrugslandskab med intakt øst-vestlig orienteret struktur i veje, diger og hegn samt fritliggende gårde. Strukturen er intakt fra udskiftningstiden (sidste halvdel af 1700tallet) og kan genfindes på referencekortet høje målebordsblad (1869).

Smidstrup og Refstrup Skov er gammel skov, som med markante skovbryn ligger som et tydeligt element i landskabet. Refstrup Skov hører til ejerlavet omkring Refstrup Hovedgård umiddelbart nord for skovene.

I den sydlige del af området ligger gården Store Klausholm, der i gammel tid har været herregård med eget ejerlav. Landskabet er derfor åbent og har karakter af at være et fossilt herregårdslandskab.

I den sydlige del af området, lige øst for gården Klausholm, findes større koncentrationer af eksisterende og overpløjede gravhøje omkring Palleshøj og Bavnehøje. Gravhøjene kan ses i horisonten fra Gadbjerg Kirke. Kirken kan tilsvarende ses fra det omgivende landskab som en central del af Gadbjerg.

4. Gravhøjene ved Palleshøj og Bavnehøje.

5. Skovbrynet af Smidstrup og Refstrup Skov danner en klar rumlig afgrænsning.

Visuelt rumlig beskrivelse

Der er en god udsigt over det storbakkede og åbne landbrugslandskab, især fra højdedragene i området.

Væsentlige elementer som gravhøjene ved Palleshøj og Bavnehøje, samt Gadbjerg Kirke og de gamle Smidstrup og Refstrup Skove ligger som særlige landskabselementer i det ellers ensformige rolige landbrugslandskab.

Landskabet opleves i relativ stor skala, men fraværet af tekniske anlæg gør landskabet sårbart over for større byggeri og anlæg.

Landskabet er sårbart over for tilgroning, beplantning af mindre arealer m.v., som vil ændre den åbne karakter.

I den nordlige del af området er der sammenhæng til naboområdet 9a Landskabet omkring Omme Å.

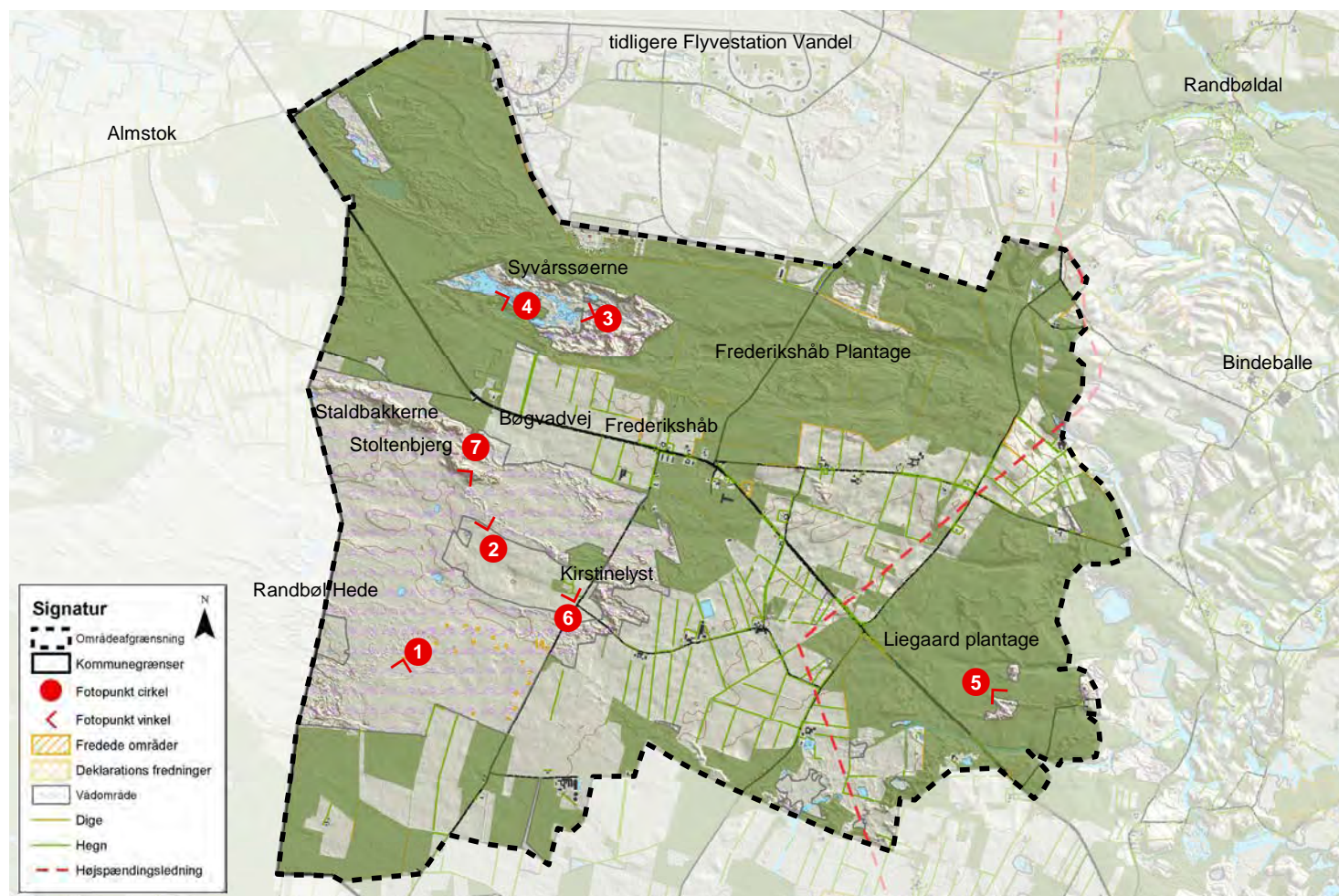
6. Kig fra naboområdet 9a Landskabet omkring Omme Å mod syd til randen af bebyggelse langs skovkanten af Refstrup Skov.

7. Udsigt over områdets nordlige del set fra jernbanen.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningstiden (sidste halvdel af 1700tallet).
Reference	Høje målebordsblade 1869.
Nøglekarakter	Veje, diger, hegn og markstruktur.
Geologi	Storbakket højtliggende moræneflade.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt.
Struktur og mønstre	Veje, diger, hegn og marklodder ligger overvejende i en øst-vestgående struktur.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	-
Særlige objekter	Gravhøjene ved Palleshøj og Bavnehøje.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Gravhøjene er del af et større værdifuldt kulturmiljøområde: 178 Kirkeomgivelser omkring Gadbjerg Kirke. Smidstrup Skov er udlagt som friluftsområde.
Visuel sammenhæng til naboerområder	I den nordlige del af området er der sammenhæng til naboerområdet 9a Landskabet omkring Omme Å.

Landskabskarakter

Landskabets mest karakteristiske træk er det flade terræn med meget sandet jord og de spredte flyvesandsklitter. Oplevelsen af landskabet er sammensat af de lange kig ud over den åbne lyngklædte hede og de store plantagers lukkede karakter.

Området byder på mange natur, kultur og friluftsoplevelser og et godt udsigtspunkt på Stoltenbjerg. Syvårssøerne som kommer og går i Frederikshåb Plantage er et særligt fænomen.

Der findes kun lidt bebyggelse i området, primært i Frederikshåb. Området opleves uforstyrret med kun lidt trafik.

Vær opmærksom på:

- Randbøl Hede er sårbar overfor byggeri og tekniske anlæg, også i de tilgrænsende områder, på grund af områdets åbne og flade karakter.
- Området rummer mange fortællinger og rekreative ruter, og har derfor et stort turisme og formidlings potentiale.

Den åbne, flade hede understreges af enkeltstående fyrretræer

1. Landskabet på den sandede hedeslette veksler mellem åbne flader og lukkede plantager, som her på Randbøl Hede.

Naturgeografisk beskrivelse

Selvom Randbøl Hede kun er en lille rest af tidligere store hedeområder, er den en af Danmarks største indlandsheder. Kun en mindre del af heden ligger i Vejle Kommune, men heden fortsætter langt ind i Billund Kommune mod vest.

Området ligger lige vest for isens hovedopholdslinje under sidste istid. Det flade terræn er dannet, da smeltevandet skyllede ud under iskappen, blandt andet ved den store gletcherport i den østligste ende af Frederikshåb Plantage. Smeltevandet aflejrede en jævn flade af sand og grus. Efterfølgende blæste større mængder flyvesand ind over området fra vest.

Jordbunden består derfor primært af flyvesand og områder med ferskvandsgrus og smeltevandsgrus. Flyvesandet ses både som et jævnt dæklag, som følger det underliggende terræn, men også som større klitter.

Klitterne er flere steder i og nær ved området samlet i form af aflange øst-vest gående sanddrygge. Sådan en ryg danner Staldbakkerne, som hæver sig 17 meter over Randbøl Hede.

I Frederikshåb Plantage findes det særlige fænomen Syvårssøerne. De store søer findes ikke altid, men kommer og går alt efter hvor højt grundvandsspejlet står. Selvom navnet antyder, at søerne kan ses hvert 7. år, har de ingen fast rytme. Man kan derfor ikke forudsige, hvornår de dukker op og forsvinder igen.

Kulturgeografisk beskrivelse

Randbøl Hede er fredet i 1932. Naturen på heden blev tidligere skabt ved hedeboendernes brug af området, hvor de gravede tørv og slog lyngen til foder eller brændsel og derved fjernede næringsstoffer fra jorden. Derfor bliver heden i dag vedligeholdt ved blandt andet afgræsning og afbrænding.

Der findes kun ganske lidt bebyggelse i området, primært i den lille bebyggelse Frederikshåb. Frederikshåb er anlagt som en statslig hedekoloni i 1761, hvor 20 tyske familier, de såkaldte kartoffeltyskere, blev hentet til området for at opdyrke heden. Dette lykkedes af gode grunde kun dårligt, og de fleste tyskere udvandrede hurtigt igen, ligesom landsbyen blev udskiftet, da den fattige hedejord egnede sig bedre til den struktur af enligt beliggende gårde og ådalsbrug, som var typisk på egnen.

I 1803 købte staten større arealer lige nord for Frederikshåb og påbegyndte tilplantningen af Frederikshåb Plantage. Det

2. Staldbakkerne er klitter af flyvesand, som hæver sig over Randbøl Hede.

3. Syvårssøerne var fyldt med vand i 2017.

4. Stiforløb i Frederikshåb Plantage.

varede dog mange år, før hele arealet var tilplantet. Plantagen består primært af nåletræer og rummer, udover syvårssøerne og flyvesandsklitterne, en del kulturspor. 24 fredede gravhøje er spredt i plantagen, og i den østlige ende findes et fredet område med stenrøser. Røserne er bunker af sten samlet i jernalderen. Endelig findes der også spor af besættelsesmagts aktiviteter under 2. verdenskrig, blandt andet rester af et hangaranlæg og en perron.

Både på Randbøl hede og i Frederikshåb Plantage findes spor af flyverskjul fra 2. verdenskrig. Flyverskjulene ses i landskabet som hesteskoformede jordvolde.

Sydøst for Frederikshåb ligger Liegaard Plantage. Denne plantage er anlagt først i 1900 tallet og består primært af nåletræer. Også i Liegaard Plantage findes flyvesandsklitter.

Området omfatter mindre arealer med dyrkede marker og spredte gårde, men dette er ikke karakteristisk for landskabet. Vejene i området er generelt små og følger i store træk de oprindelige vejstrukturer. Kun Bøgvadvej, som er landevejen mellem Egtved og Billund, er nogle steder let omlagt.

Området krydses af flere historiske hærvejsspor, samt regionale og nationale cykelruter, ride- og vandrestier. Syd for Frederikshåb ligger Naturstyrelsens formidlingscenter Kirstinelyst på kanten af heden.

Visuelt rumlig beskrivelse

Når man færdes i området, oplever man tydeligt den flade hede med den sandede jord, som er grundlaget for landskabets karaktertræk. Den rumlige oplevelse veksler mellem den meget åbne hede og de store lukkede plantager, men bindes sammen af hedesletten og de flyvesandsklitter, som findes i hele området.

Især omkring Randbøl Hede og Frederikshåb Plantage rummer området særlige naturkvaliteter, kulturspor, stier og faciliteter, som giver mulighed for gode friluftsoplevelser.

Når Syvårssøerne fyldes af vand og hæver sig op til flyvesandsklitterne, kan man opleve et særligt landskab med søer og sandstrande inde i de lukkede landskabsrum i plantagen. Når søerne er tørre, opleves de som slettelandskaber med spredte træer.

Udsigten fra Stoltenbjerg, som er den højeste klit i Staldbakkerne, er en særlig oplevelse, ikke mindst i sensommeren når lyngen blomstrer.

Randbøl Hede har stor visuel sammenhæng med naboområdet på grund af områdets åbenhed og flade terræn.

5. Flyvesandsklitter i Liegaard Plantage

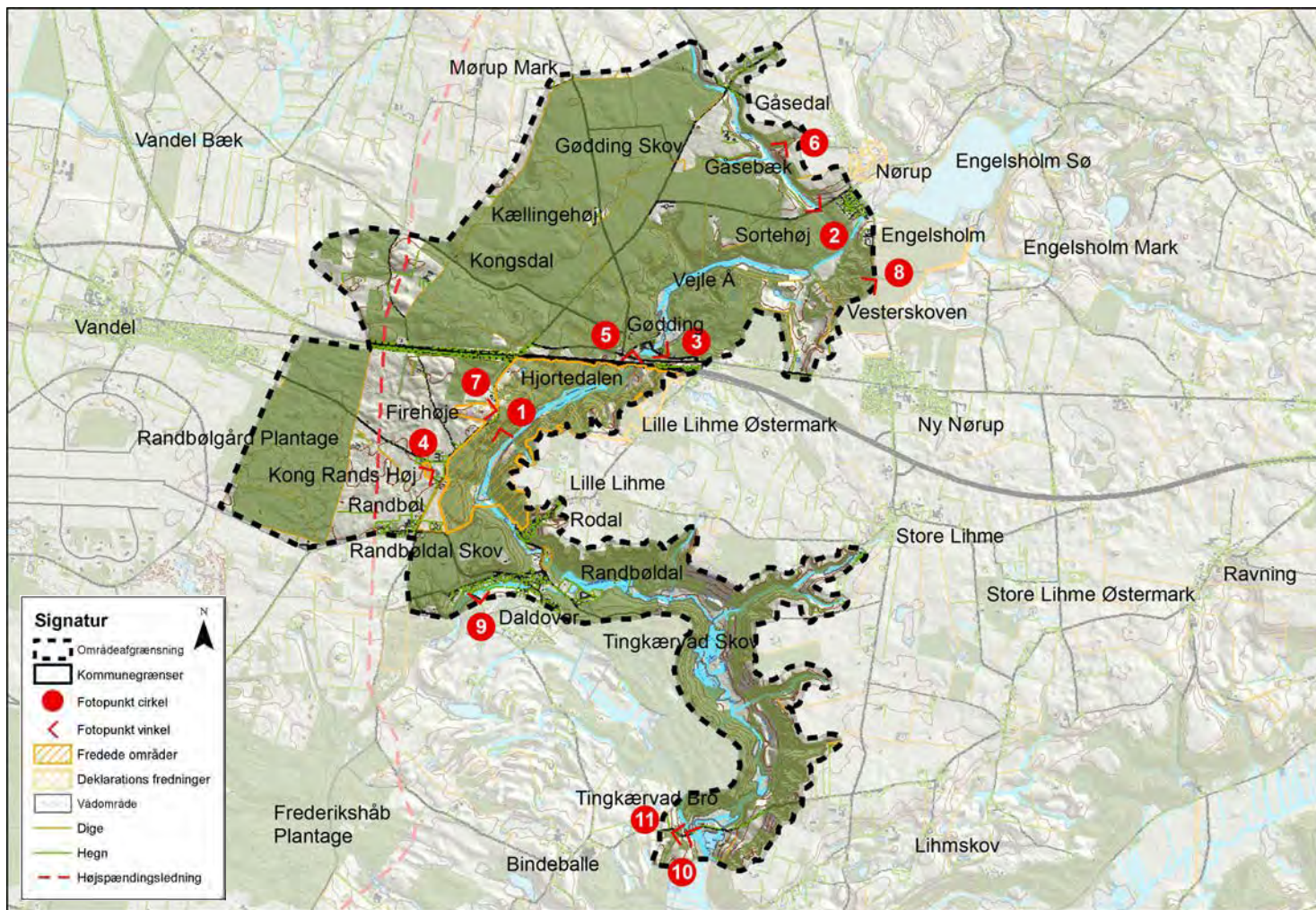

6. Formidlingscenteret Kirstinelyst er fint indpasset i landskabet. Foto: Helene Høyer Mikkelsen.

7. Udsigt fra Stoltenbjerg mod sydvest.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Perioden 1760-1900, hvor Frederikshåb og plantagen blev etableret.
Reference	Lave målebordsblade (1908).
Nøglekarakter	Hedeslette med flyvesandsklitter og flere store plantager.
Geologi	Hedeslette vest for isens hovedopholdslinje.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel-stor.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent på Randbøl Hede, lukket i plantagerne.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Ikke relevant i området.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Særligt fra Stoltenbjerg ud over heden.
Særlige objekter	Staldbakkerne med udsigtspunkt på Stoltenbjerg. Syvårssøerne. Frederikshåb.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredet område - Randbøl Hede. Kulturmiljø 201 - Frederikshåb Plantage. Kulturmiljø 202 - Frederikshåb hedekoloni.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Randbøl Hede har stor visuel sammenhæng med de tilgrænsende områder på grund af områdets åbenhed og flade terræn.

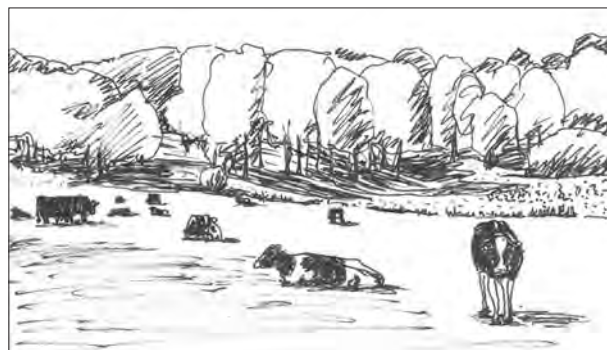
Landskabskarakter

Områdets bærende karaktertræk er den smalle smeltevandskløft Randbøldal, hvori Vejle Å løber fra Engelsholm Sø til selve tunneldalen Vejle Ådal.

Vest for Randbøldal ligger en stærk karakteristisk moræneflade, som er domineret af Gødding Skov mod nord, mens Randbølgård Plantage og en landbrugsstruktur med forholdsvis store markfelter udgør den sydlige del.

Randbøldal har stejle sider med kraftige skræntskove og fremstår forholdsvis uforstyrret og afskåret fra de tilstødende landskaber.

Ved skræntfoden findes mange kildevæld, som tidligere har været udgangspunkt for dambrug og gravning af kildekalk. Området rummer kulturhistoriske spor efter mølledrift ved åen, samt mange gravhøje langs hærvejens forløb vest for smeltevandskløften.

1. Randbøldal set mod syd, mellem Gødding og Rodal.

Vær opmærksom på:

- Landskabet er lukket og derfor relativt robust i forhold til anvendelsen af de tilstødende landskaber.
- Landskabet har en lille skala, hvorfor hele ådalen er meget sårbar overfor nye anlæg, som er af stor skala. De eksisterende dambrug kan dog udvikle sig på nuværende lokaliteter jævnfør "Udviklingsplan for dambrug i Vejle Kommune" og "Dambrug i landskabet, vejledning om indpasning af dambrugsanlæg i landskabet".
- Landskabet og dets kulturmiljøer er sårbare overfor terræn- og vandstandsændringer, samt forfald og tilgroning, dog bør der arbejdes på at genskabe naturligt fald og fri passage i vandløb.
- Omkring landsbyen Randbøldal skal planlægning ske efter temaplanen for mindre landsbyer.
- Den åbne moræneflade med en landbrugsstruktur med forholdsvis store markfelter beliggende vest for smeltevandsdalen Randbøldal er sårbart over for tilplantning m.v. som slører sig til og fra gravhøje.

2. Gåsedal set fra Schæferhusvej.

3. Gødding Møllesø.

Naturgeografisk beskrivelse

Områdets kendetegn er en stærkt karakteristisk og markant smal smeltevandskløft, som er skabt ved kraftig erosion af vandmasser fra en oven for liggende issø. Dalbunden består primært af ferskvandsdannelser (gytje og sand), mens ådalens skrænter primært består af smeltevandssand og -grus.

Ved skræntfoden findes mange kildevæld. Flere steder har kilder skåret kløfter sideværts på ådalens skrænter, for eksempel vest for Store Lihme, hvor en større kilde har skåret en markant åben dalkløft, som holdes åben ved afgræsning.

De mange opstemninger, der er foretaget i forbindelse med mølledrift er direkte ødelæggende for den specielle flora og fauna, som findes i Vejle Å, der er et af de få stærkt strømmende vandløb i Danmark.

En anden stor dalkløft, Gåsedal ligger vest for Nørup.

Vest for Randbøldal ligger en stærk karakteristisk moræneflade.

4. Kong Rans Høj ses til venstre.

5. Bro på motortrafikvejen Vandelvej, syd for Gødding.

Kulturgeografisk beskrivelse

Vejle Å's store faldhøjde i smeltevandsdalen Randbøldal fra Engelsholm Sø til selve tunneldalen Vejle Ådal er gennem tiden udnyttet som vandkraft. I Randbøldal ses spor efter flere møller herunder Engelsholm Papirmølle fra 1732 som en af landets første industrimøller, hvor fabriksbygningen dog er nedrevet i 1984. Hele området omkring Randbøldal, inklusiv møllemiljøerne, er værdifuldt kulturmiljøområde.

Længere opstrøms findes endnu et kulturmiljøområde, Gødding Mølle ved Gødding, som er en af de ældste kornmøller langs Vejle Å. Møllen er allerede nævnt tilbage i 1400tallet. Landskabet og dets kulturmiljøer, herunder møllemiljøerne, er sårbare over for terræn- og vandstandsændringer, samt forfald og tilgroning. Samtidig bør der arbejdes på at genskabe naturlige fald og fri passage i vandløb i følge EU's vandrammedirektiv. Håndtering af disse modstridende interesser med en løsning, der tilgodeser både kultur- og naturhensyn, vil ud fra et landskabeligt synspunkt være at foretrække.

De meget stejle skrænter i kløften er dækket med skræntskove fra historisk tid, mens bunden af ådalen er karakteriseret ved små langstrakte åbne enge og kær, omend under kraftig tilgroning.

Ved skræntfoden findes mange kildevæld, og ved flere af dem er der i 1950-60erne etableret dambrug. Ved flere af kildevældene er der tidligere gravet kildekalk som navnet 'Lihme' antyder (Limsten, gammelt ord for kalk).

Vest for Randbøldal ligger en stærk karakteristisk moræneflade, som er domineret dels af Gødding Skov, og dels af et udskiftningslandskab med landbrug og plantage. Mellem morænefladen og Randbøldal løber hærvejen i flere tracéer, hvor området omkring hærvejsforløbet er præget af mange gravhøje, herunder Firehøje og den store Kong Rans Høj. Landsbyen Randbøl er vokset omkring Randbøl Station med præstegård, andelsmejeri mv. Jernbanen er i dag nedlagt, men erkendes tydeligt i landskabet.

Området nord for Randbøldal op til Gødding Mølle og op til den nye motortrafikvej, Vandelvej er omfattet af fredningen Hjortedalen.

Visuelt rumlig beskrivelse

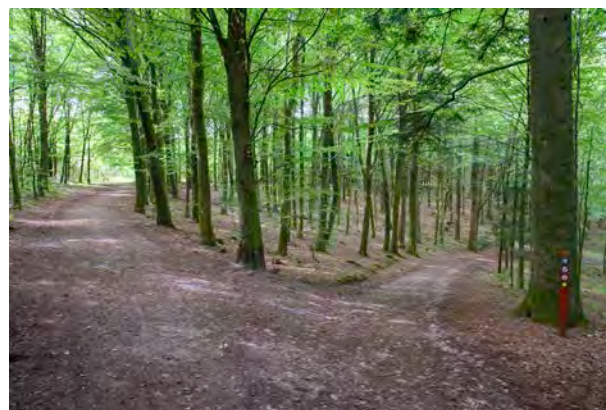
Den smalle markante kløft med kraftige skræntskove fremstår som et uforstyrret landskab, der er afskåret fra de tilstødende landskaber. Landskabet har en lille til mellem skala og opleves de fleste steder som lukkede landskabsrum, hvor udsynet begrænses af terrænet i smeltevandskløften eller de omgivende skove. Mellem Randbøldal, Randbølgård Plantage og Gødding Skov opleves et areal med et åbent, men afgrænset hedelandskab med mange gravhøje, herunder de meget karakteristiske Firehøje. Gødding Skov er oprindeligt plantet som primært nåleskov, men opleves i dag som blandet skov med en del yngre træer, som er plantet efter stormfaldet i 1999.

6. Gåsedal med typisk afgræsningslandskab.

7. Firhøje.

8. Vesterskoven.

9. I Dallover ligger bebyggelsen op af skrænten med udsigt ud over en mindre dal med et tilløb til Vejle Å i bunden.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskab præget af gammel skræntskov og historiske vandmølle miljøer, samt dambrug og tilgroning af nyere tid. Morænefladen er et udskiftningslandskab med tilplantning af hedearealer. Mange historiske elementer fra ældre tid i form af gravhøje.
Reference	Ådal: Høje Målebordskort (1869), Luftfoto 1964. Moræneflade: Lave Målebordskort (1937).
Nøglekarakter	I kløftens åbne naturlige enge og kær i dalbunden, om end under tilgroning, tydelig skræntskov, vandmølle miljøer og kanaler, dambrug og damme. På morænefladen skove og plantage samt gravhøje.
Geologi	Smeltevandskløft og moræneflade. Kanten af israndslinjen.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Småskala i ådalen. Mellemskala på morænefladen.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket i ådalen. Åbent på morænefladen.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Struktur i vandkraftmiljøer og kanaler, skræntskov samt åbne enge og kær i dalbunden. På morænefladen gravhøje og infrastruktur.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel-roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Hjortedalen, Firehøje.
Særlige objekter	Randbøldal Museum og kulturmiljø, Gødding Mølle, Firehøje og Kong Rans Høj, Randbøl Kirke, Hærvej.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: 23 Hærvejsforløbet, 190 Gødding Skov, 195 Hærvejen ved Randbøl Kirke og Kong Rans Høj, 197 Randbøl stationsby, 203 Randbøldal og rester af Engelsholm Papirmølle, 214 Lihmskov, samt kirkeomgivelser til Randbøl Kirke og Nørup Kirke. Fredning: Hjortedalen. Værdifuldt geologisk landskab: Vejle Tunneldal.
Visuel sammenhæng til naboer	Meget lille.

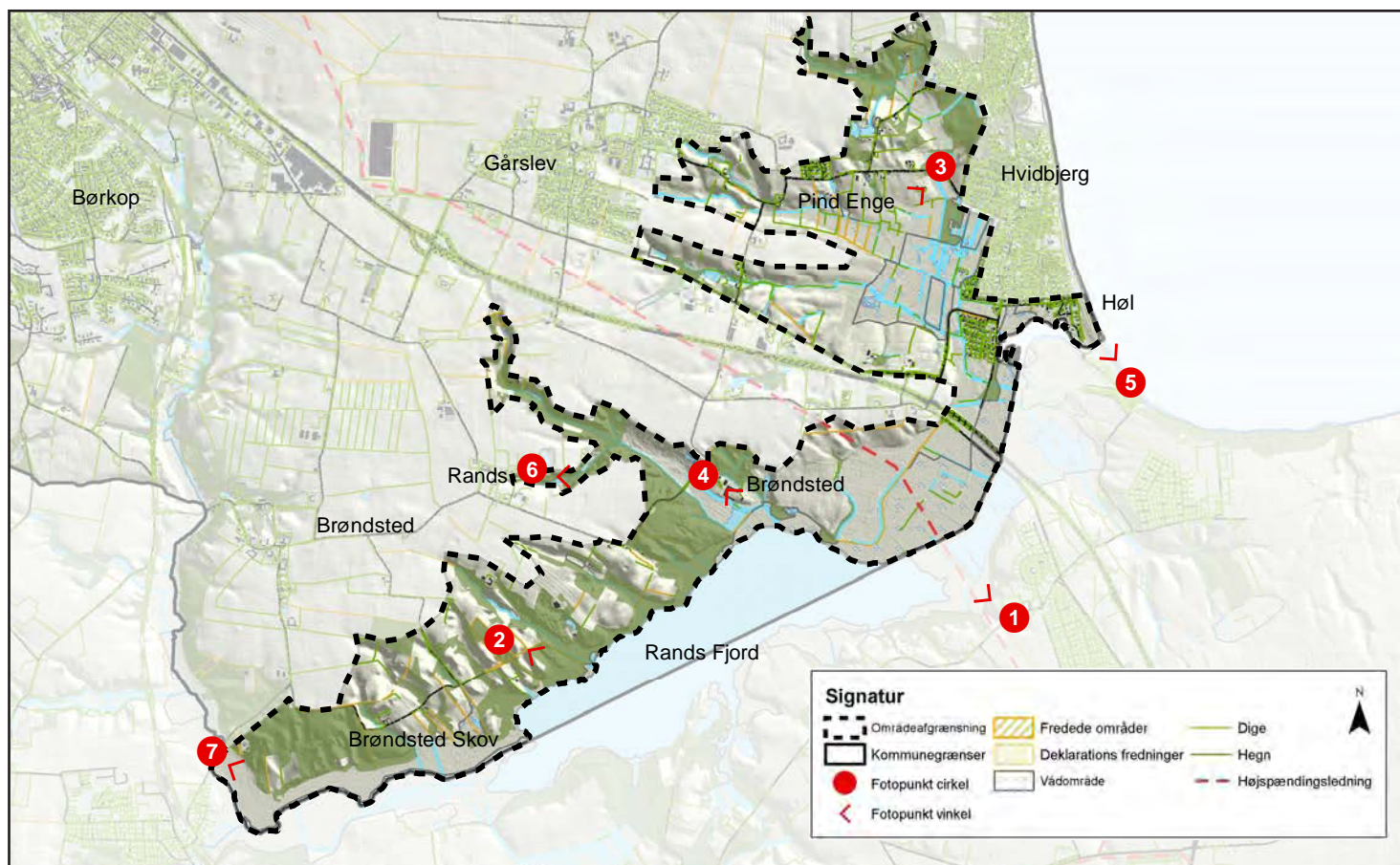

10. Ved Tingkærvad med Vejle Å i forgrunden.

11. Tingkærvad med bebyggelse omkring Tingkærvej.

Landskabskarakter

Området er en del af en større tunneldal præget af store flader og stejle skovklædte dalsider. Området kendetegnes ved store kontraster mellem åbne og lukkede rum og det er mange steder svært at opfatte tunneldalen. En del af området er kun tilgængeligt ad små grusveje. Pind Enge fremtræder afgræsset med enkelte fritstående træer og buske.

Bebyggelsen er sparsom og består af enkelte spredte huse samt sommerhusområdet yderst mod Vejle Fjord.

Vær opmærksom på:

- Der bør arbejdes på at fjerne krat og skov for at skabe udsigtskiler mod Rands Fjord.
- Der bør arbejdes på at bevare markveje og levende hegn
- Landskabet er sårbart overfor større tekniske anlæg og store eller visuelt markante bygninger.

1. Rands Fjord set fra Vejlbj Kirke (Fredericia Kommune)

Naturgeografisk beskrivelse

Elbodalen er en markant dalsænkning. Dalen har typisk tunneldalsmorfologi, men dens oprindelse diskuteres. Den kraftige dal har en særpræget retning og er sandsynligvis en del af et større dalsystem der strækker sig fra Kolding til Odder. Dalbunden består af saltvandstørv helt op til bunden af Rands Fjord og herefter af ferskvandsdannelser (gytje og sand).

Ådalens skrænter og terrasser består primært af moræneler, men dalen skærer sig ned gennem glaciale aflejringer fra forskellige aldre, hvorfor der langs flankerne i dalens nordlige del findes kiselguraflejringer.

Den nordøstlige del af Elbodalen udgøres af Rands Fjord, som tidligere var en fjordarm til Vejle Fjord. I 1866 blev Rands Fjord inddæmnet og omdannet til en ferskvandssø. I dag er søen på 140 ha og er den største i området. Spang å løber i bunden af Elbodalen igennem søen og ud i Vejle fjord. Den gamle fjordmunding ved Hølsminde er i dag lagt i kanal og sluse, og lavbundsområderne ligger i dag som strandenge og strandrørsump. Mod nord strækker lavbundsområdet sig i et selvstændigt stort ferskt eng- og moseområde inddelt i mange små lodder, kaldet Pind Enge. Pind Enge er afskåret fra kysten af den gamle oddedannelse ved Hvidbjerg Klit, hvor størstedelen i dag er udbygget med sommerhusområde.

Kulturgeografisk beskrivelse:

Områdets anvendelse er præget af skov og naturområder, med meget sparsom bebyggelse. Der er et ret forgrenet stisystem i området.

I Dybdal, en af de mange erosionsfurede sidedale, ligger resterne af et stærkt forstyrret voldsted, "Herregården" samt den fredede hovedgård, Nebbegård, som er nævnt allerede tilbage i 1348. Vest for Nebbegård, ligger et forholdsvis velbevaret voldsted. Voldstedet er et fredet fortidsminde.

Hele Rands Fjord med omgivende kyststrækning er omfattet af kulturmiljøudpegning og er landskabsfredet med begrundelse i områdets særlige geologi, natur- og kulturhistorie

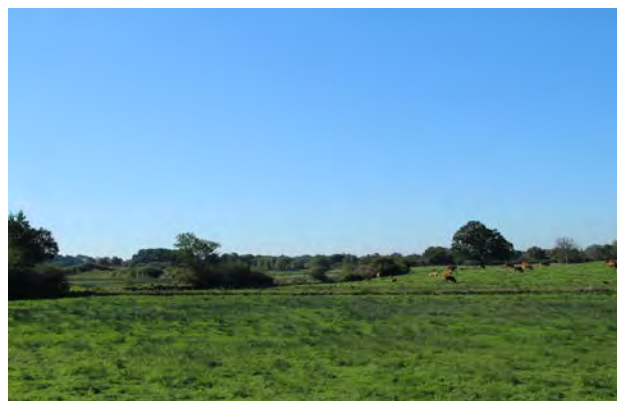
Langs Rands Fjord findes spor af flere stenalder- og jernalderboplads i jorden.

Pind Enge fremtræder afgræsset med enkelte fritstående træer og buske.

Ved Hølsminde ligger et lille selvgroet sommerhusmiljø med oprindeligt meget små huse. Området er omfattet af en bevarende lokalplan, der i et vist omfang regulerer bebyggelsen.

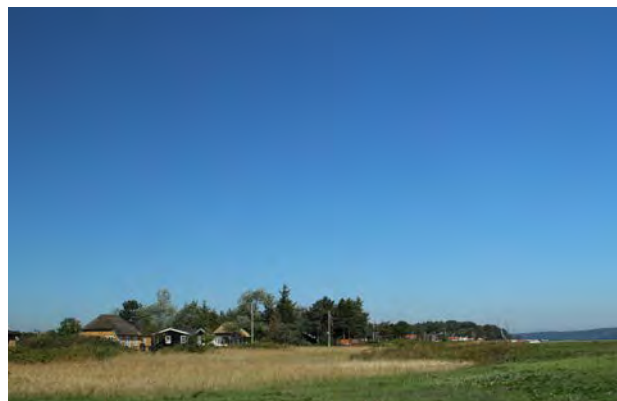
2. Dramatisk terræn på nordsiden af Rands Fjord

3. Pind Enge vest for Hvidbjerg

4. Udsigt mod Rands Fjord ved Nebbegård.

5. Gammelt sommerhusområde ved Hølsminde, som er udmundingen af Rands Fjord.

Visuelt rumlig beskrivelse:

Rands Fjord er en del af Elbodalen, der er et stort landskabs-træk. Selve dalen sløres dog i nogen grad af vandfladen og den tætte bevoksning, og fjorden er svær at opfatte i sin helhed fra Vejle Kommune. Området ned mod fjorden har en stærkt bakket karakter med en blanding af skov og mindre lysåbne arealer samt helt flade enge i begge ender af fjorden.

Området er præget af mange levende hegn og andre bevoksninger og rummer ikke større moderne anlæg udover Motor- trafikvejen mellem Vejle og Fredericia. Dog kan rafinaderiet og Carlsbergs højlager i det nordlige Fredericia ses henover dalen.

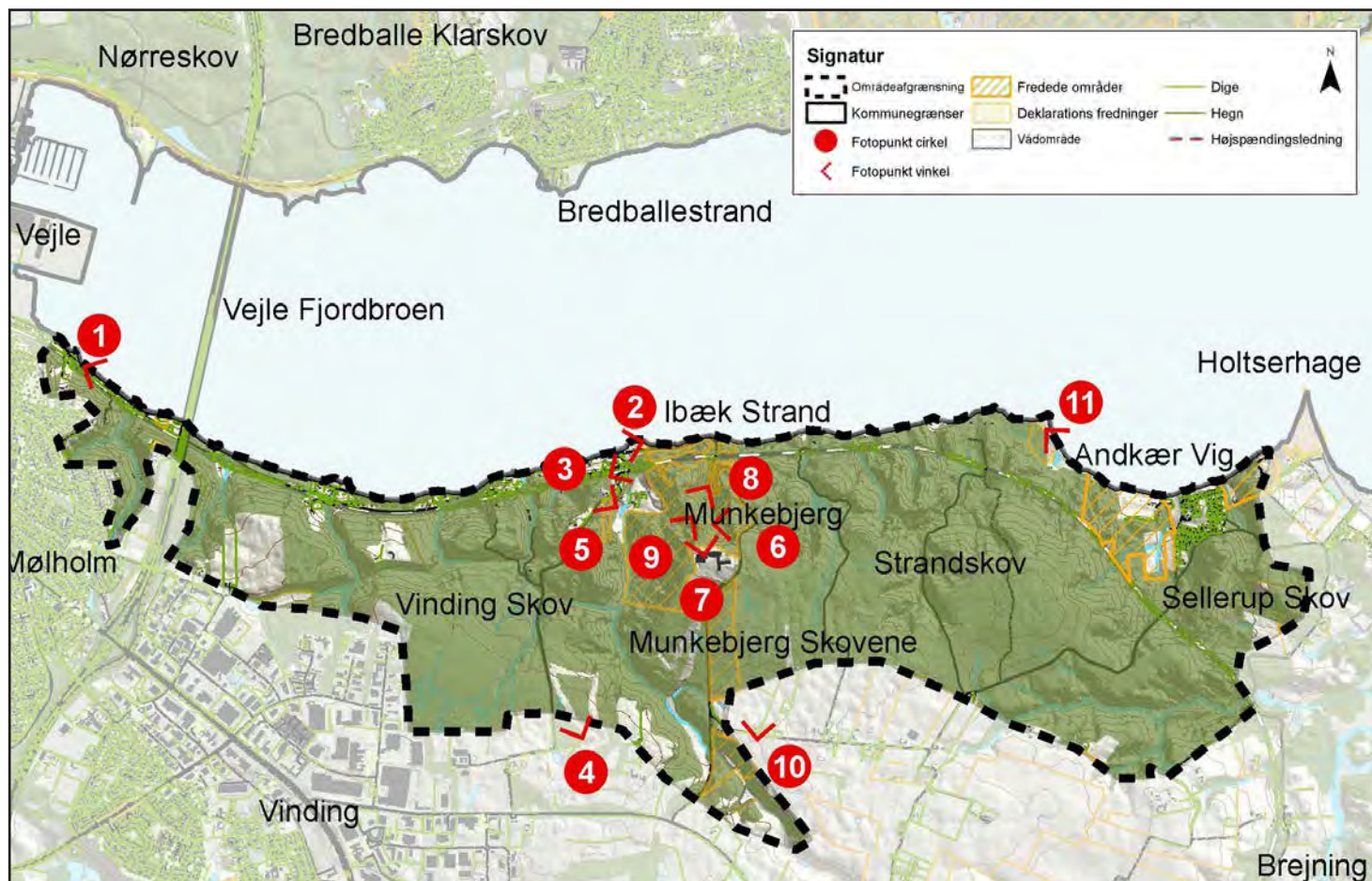

6. Erosionskløft ved Rands

7. Engfladen ved Spang Å set mod Brøndsted Skov

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningen med præg af industrialisering
Reference	Høje målebordsblade
Nøglekarakter	Tunneldal
Geologi	En del af Elbodalen som er en dalsænkning af om-diskuteret oprindelse, formentlig tunneldal
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Stor
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åben
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Kompleks
Struktur og mønstre	Våde enge i bunden, skov på skrænterne.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel
Sårbarhed	
Udsigter	Fra Høl er der udsigt over Vejle Fjord. Rands Fjord ses bedst fra sydsiden. Fra området er fjorden svær at se på grund af skov og i den øslige ende er der rørskov.
Særlige objekter	Sommnerhusområdet i Høl, Nebbegård.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Landskabsfredning, udpeget kulturmiljø og friluftsområde: hele nordsiden af fjorden. Beskyttet natur (§3) flere typer af natur. Kulturmiljø område nr. 240 (Brøndsted ejerlav)
Visuel sammenhæng til naboerområder	Skærup Ådal Syd, Elbodalen i Fredericia Kommune.

Landskabskarakter

Fjordlandskab med markant skovklædt og dalfuret kystskrænt, der styrer udsigten mod fjorden. Landskabet er en del af den samlede tunneldal i Vejle Ådal, hvorfor landskabet har stærk sammenhæng med landskabet på nordsiden af fjorden. Vejløfjordbroen fremstår som et teknisk anlæg af stor skala, der binder nord- og sydside sammen og skaber perspektiv.

Langs Ibæk Strandvej ligger bebyggelsen relativt tæt og består primært af større helårsboliger. I det øvrige område består bebyggelsen primært af fritidshuse, der ligger spredt ved skræntfoden eller i skræntens mange sidedale. Hele skovområdet gennemskæres på langs af jernbanen mellem Fredericia og Vejle. Neden for serpentinervejen fra Munkebjerg Hotel ligger det rekreative område Ibæk Strand. Herfra og til Vejle By er der langs med Ibæk Strandvej udsigt over Vejle Fjord og Vejløfjordbroen.

1. Vejle Fjordbroen og Ibæk Strandvej set mod øst.

Vær opmærksom på:

- Selvom kystskrænter, fjorden og Vejlefjordbroen giver præg af større skalaforhold, er landskabet i lille skala med mange små rum i det kuperede skovbevoksede landskab. Skovområderne er dog relativt robuste som følge af områdets mange bindinger i form af fredskov, fredninger m.v.
- Ny bebyggelse og ændret arealanvendelser på nye arealer bør undgås.
- Kystsikring bør undgås, og en naturlig kystdynamik tilstræbes.

Naturgeografisk beskrivelse

Landskabet langs Vejle Fjords sydside er kendetegnet ved stærkt kuperede og høje skovklædte kystskrænter bestående af smeltevandssand og moræneler.

Kystskrænterne er på begge sider af fjorden skabt af istidens tunneldalsdannelse i forbindelse med Vejle Ådal. Kystskrænterne er på hele strækningen furet som følge af sidedale, som har skåret sig ned i dalsiden.

Kulturgeografisk beskrivelse

Området er karakteriseret ved sit store sammenhængende skovområde med Vinding skov, Strandskoven og Sellerup Skov, også kaldet Munkebjerg Skovene.

Dette skovområde udgør med sine ca. 850 hektar, et af de største sammenhængende kystnære skovområder i Lillebæltsregionen.

Centralt i skovområdet ligger Munkebjerg, som byder på mange udsigter og en fredning af Danmarks eneste vildtlevende bestand af nåletræet taks. Skovområdet øst for Munkebjerg er udpeget som Natura 2000-område.

Hele skovområdet gennemskæres på langs af jernbanen mellem Fredericia og Vejle. Neden for serpentinervejen fra Munkebjerg Hotel ligger det rekreative område Ibæk Strand. Herfra og til Vejle By er der langs med Ibæk Strandvej udsigt over Vejle Fjord og Vejlefjordbroen. Serpentinervejen er anlagt i 1960'erne som led i fornyelsen af Munkebjerg Hotel. Inden da var hotellet betjent med jernbanestation og dampskib.

Skovene langs kysten kan erkendes tilbage på meget gamle kort, bl.a. på kortblade fra Videnskabernes Selskab fra 1789. Luftfoto fra 1954 vidner dog om, at mange parceller har været underlagt landbrugsdrift.

2. Kig mod Vejle og Vejlefjordbroen fra Ibæk Strandvej. Forrest i billedet ses Ibækkens udløb i fjorden.

3. Jernbanen gennemskærer hele området, men ligger relativt skjult. Man ser den, når man krydser den.

4. Golfbanen i Munkebjerg Skov.

5. Der er et lille kig ud over fjorden fra Ibækvej.

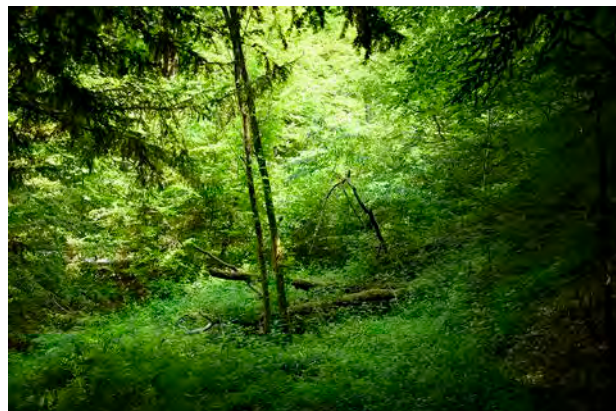
Visuelt rumlig beskrivelse

Selvom kystskrænter, fjorden og Vejlefjordbroen giver præg af større skalaforhold, er landskabet i lille skala med mange små rum i det kuperede skovbevoksede landskab. Skovområderne er dog relativt robuste som følge af områdets mange bindinger i form af fredskov, fredninger m.v.

Den markante kystskrænt og det sammenhængende skovområde præger oplevelsen af landskabet og er med til at styre de mange udsigter og kig mod kysten. Derfor skal hele landskabsområdet ses i sammenhæng med Vejle Fjords nordside.

Omvendt er området ikke så sårbart over for anlæg m.v., der placeres i det bagvedliggende tilstødende landskabsrum, da området her er afgrænset af de sammenhængende skovområders markante skovbryn.

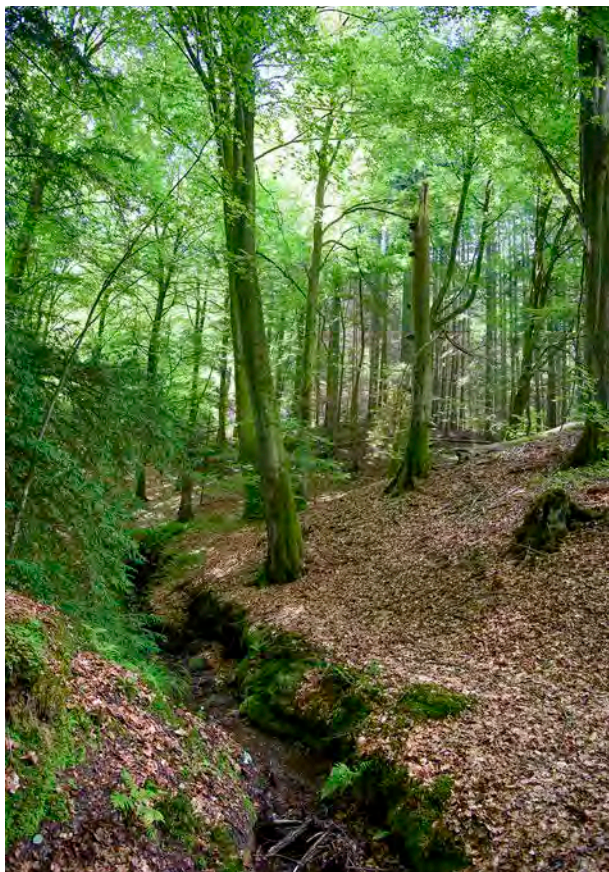
Ud over Vejlefjordbroen som teknisk anlæg, gennemskæres området af jernbanen, der virker som et lokalt forstyrrende element i landskabet.

6. Frodig naturrig skov omkring Munkebjerg Hotel.

7. Udsigt fra trappen ved Munkebjerg Hotel med skovens fald mod fjorden.

8. Dødt ved og mange kilder gennemskærer de stejle skrænter.

9. Kuperet skov omkring Munkebjerg Hotel.

LANDSKABSKARAKTER 12b Vejle Fjord sydside - Munkebjerg Strandskov

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk og historisk landskab karakteriseret ved kystnærhed.
Reference	Kortblade fra Videnskabernes Selskab fra 1789, luftfoto 1954.
Nøglekarakter	Skovklædte skrænter.
Geologi	Kystlandskab, der som del af en større tunneldal, er præget af kystskrænt.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille skala.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt til sammensat.
Struktur og mønstre	Ingen.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Mange kig over fjorden. To udsigtspunkter ved Munkebjerg Hotel.
Særlige objekter	Munkebjerg Hotel og Bakke.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredninger: Munkebjerg Skov, Vigen Skov, Andkær Vig og Saltbæk. Natura 2000-område: Munkebjerg Strandskov. Kulturmiljø: 232 Andkær Skovby og 234 Landsbyen Sellerup berører akkurat den sydlige udkant af området. Friluftsområde. Støjfølsomt friluftsområde i mindre dele af området.
Visuel sammenhæng til naboer	Nordsiden af Vejle Fjord.

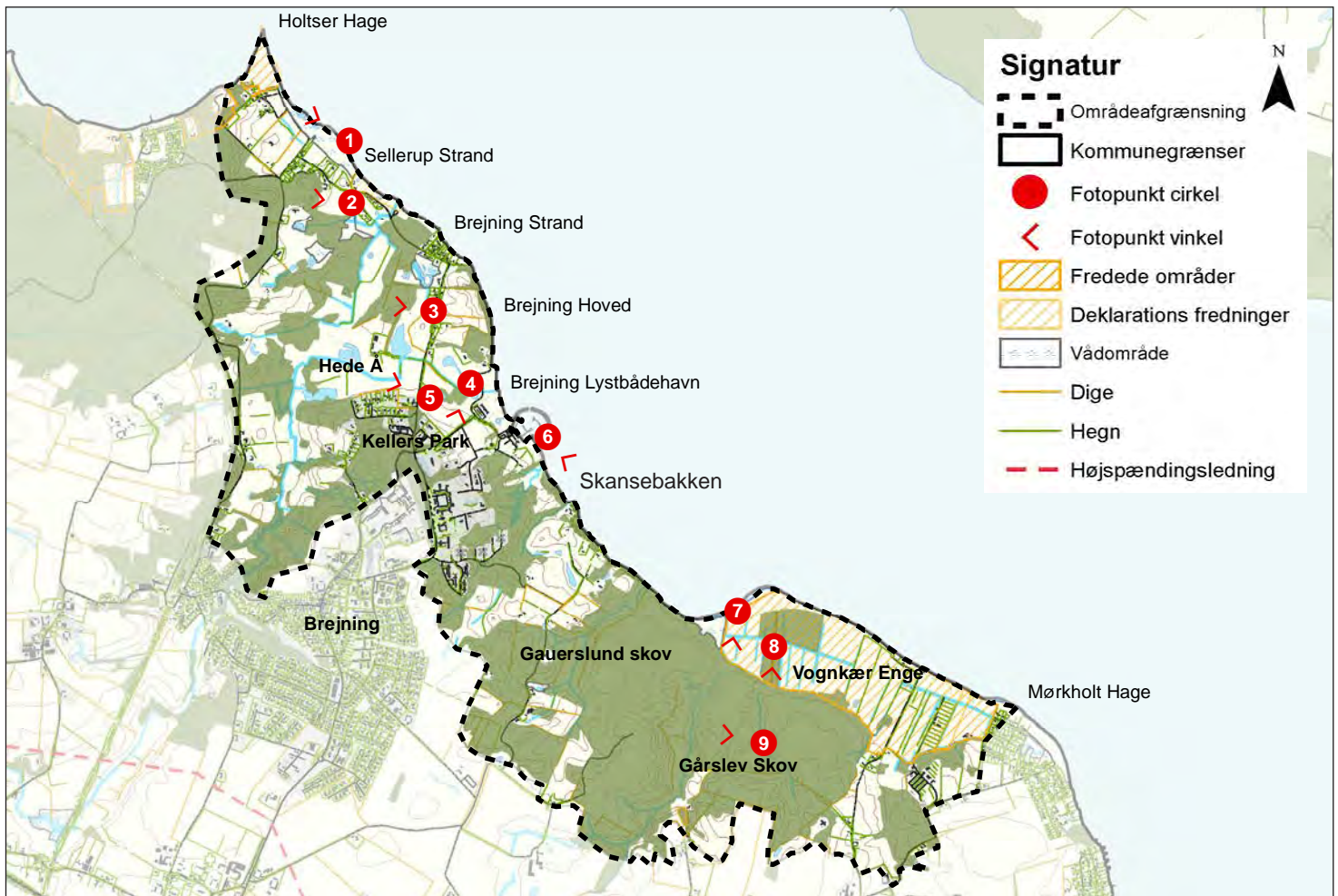
10. Kig ind mod landskabsområdet, hvor et markant skovbryn afgrænser området.

11. Kig over strandeng og sommerhuse fra Saltbækvej.

LANDSKABSKARAKTER 12c Vejle Fjord sydside (marint forland)

Landskabskarakter

Fjordlandskab, der strækker sig fra Holtser Hage til Mørkholt Hage. Området består af marint forland opbygget af sand-aflejringer, særligt tydeligt ved Vognkær Enge, samt mellem Sellerup Strand og Holtser Hage. Bag det marine forland er landskabet præget af dalfurede kystskrænter, som oprindeligt er den langstrakte sydlige dalside af Vejle Å tunneldal.

Flere steder brydes det marine forland ved, at skrænten fortsætter ud i fjorden som kystklint, særligt udtalt ved Brejning Hoved og ved kystlinjen syd for Brejning Lystbådehavn. Mellem Sellerup Strand og Brejning Hoved har Hede Å sit udløb, og her brydes det lange kystbånd med skovklædte skrænter af et ådalslandskab med mosaikpræg. Store dele af området er bebygget af spredt bebyggelse. Mellem Holtser Hage og Brejning Lystbådehavn har bebyggelsen flere steder karakter af åben by, og dele af bebyggelsen er i byzone. Boligerne i det åbne land er meget store. Dette udfordrer landskabets skala.

Fritidshuse i området moderniseres og de gamle fritidsmiljøer er derfor svært genkendelige i landskabet. Ved Brejning ligger Brejning Lystbådehavn og Forsorgsmiljøet 'De Kellerske Institutioner'. Der er landskabsfredninger ved Holtser Hage og Vognkær Enge.

1. Fritidshuse ved Sellerup Strand, set mod Holtser Hage.

Vær opmærksom på:

- Selvom de høje kystskrænter og fjorden langstrakte vandflade giver præg af større skalaforhold, er landskabet på tæt hold i lille skala med mange små rum i det kuperede og relativt tætbevoksede landskab. Landskabets åbne områder er derfor sårbare overfor nye anlæg, som er af stor skala og andre tiltag, som vil bryde den lille skala. De store sammenhængende skovområder fremstår som lukkede selvstændige landskabsrum og er relativt robuste, som følge af områdets mange bindinger i form af fredskov, fredninger m.v.
- I hele området bør ny bebyggelse og ændret arealanvendelse på nye arealer så vidt muligt undgås
- Kulturmiljøet omkring de Kellerske institutioner i Brejning er sårbart over for ændringer af arkitektur, bebyggelsesstruktur, park, veje og omgivelser.
- Kulturmiljøet omkring fritidsmiljøet ved Sellerup Strand er sårbart over for ændringer i arkitektur, størrelse på byggeri og omgivelser.
- Kystkliner med geologisk værdi skal bevares og rydning af vegetation bør undgås.
- Tilgroning med rynket rose på strandvolde og marint forland bør modvirkes, da den invasive plantes kraftige vækst slører det marine landskab.

Naturgeografisk beskrivelse

Landskabet mellem Holtser Hage og Mørkholt Hage er ken-detegnet ved kuperede og høje kystskrænter, hvor landhævning og sandaflejring ved dalfoden har skabt marint fladt forland. Det marine kystforland er særlig tydelig mellem Sellerup Strand og Holtser Hage, som i dag fremstår som en odde med strandensvegetation. Ligeledes har landhævning efter sidste istid dannet et stort område af marint kystforland med strandensvegetation ved Vognkær Enge. De bagvedliggende kystskrænter består af smeltevandssand og moræneler, der på begge sider af fjorden er skabt af istidens tunneldalsdannelse i forbindelse med Vejle Ådal. Kystskrænterne er på hele strækningen furet som følge af sidedale, som har skåret sig ned i dalsiden. Flere steder brydes det marine forland ved, at skrænten fortsætter ud i fjorden som kystkrint, hvilket er særlig udtalt ved Brejning Hoved og ved Skansebakken på kystlinjen syd for Brejning Lystbådehavn. Disse to kystkliner er udpeget som nationalt geologisk interesseområder (forskningsmæssigt). Klinerne har profiler, der viser lag aflejret i tertærtiden, det vil sige før istiderne.

Mellem Sellerup Strand og Brejning Hoved har Hede Å sit

2. Sellerup Strand.

3. Bebyggelse med helårsboliger ved Sellerup Strand.

4. Udsigt mod Kellers Park.

5. Hede Ådal - udsigt væk fra spredt bebyggelse.

udløb, og her brydes den langstrakte kystskrænt af en mindre tunneldal. Dalbunden er her flad med åbne afgræssede enge, og jordarten består af ferskvandstørv. På de yderste km af ådalen brydes den flade dalbund af forhøjninger med smeltevandssand og – grus. Disse forhøjninger er rester af den gamle kystskrænt. Hede Å deles i forskellige grøftede forløb omkring disse forhøjninger for til sidst at have samlet udløb nord for Brejning Hoved.

Kulturgeografisk beskrivelse

Til trods for, at størstedelen af området har status som åbent land, er området karakteriseret ved mange fritliggende huse eller samlinger af fritidshuse.

Tættere helårsbebyggelse ses langs Vandværksvej, Gauerslund Skovvej og ved 'De Kellerske Institutioner', hvor der i dag bl.a. er bygget lystbådehavn, rensningsanlæg m.v. På disse steder har bebyggelsen karakter af åben bymæssig bebyggelse, og dele af bebyggelsen er i byzone. Forsorgsmiljøet 'De Kellerske Institutioner' blev opført fra 1898 og 30 år frem, og er i dag et værdifuldt kulturmiljø.

Mange steder ses, at helårsboligerne i det åbne land bliver meget store, og flere steder er grønne omkringliggende arealer inddraget til haveanlæg og lignende. Dette udfordrer landskabets skala.

Større samlinger af fritidshuse ses ved Andkær Vig, Sellerup Strand og Brejning Strand. Ved Sellerup Strand ligger et værdifuldt kulturmiljø med ældre sommerhusbebyggelse etableret i 1930'erne. Som ved andre samlinger af fritidshuse i området sker der en løbende modernisering af bebyggelsen, hvorfor de gamle fritidsmiljøer er svært genkendelige i landskabet.

Selve Holtser Hage er en del af en landskabsfredning sammen med Vigen Skov og Andkær Vig. Syd for Brejning ligger det sammenhængende skovområde Gauerslund og Gårslev Skov. Neden for skræntskoven ligger Vognkær Enge, hvor landskabet er karakteriseret ved inddæmmede åbne strandenge inddelt i lange smalle nord- og sydgående lodder, markeret ved grøfter og levende hegn. Disse strandenge, kaldet 'Lille Afrika', blev fredet i 1982.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet er præget af den sammenhængende struktur bestående af de skovklædte kystskrænter, marint forland og fjorden, dog brudt af ådalslandskabet ved Hede Å. Vejstrukturen er intakt i forhold til lave målebordsblade fra 1902/1908. Selvom de høje kystskrænter og fjordens

6. Udsigt fra Brejning Havn mod øst.

7. Vognkær Enge.

8. Gårslev Skov.

9. Skovklædt kystskrænt.

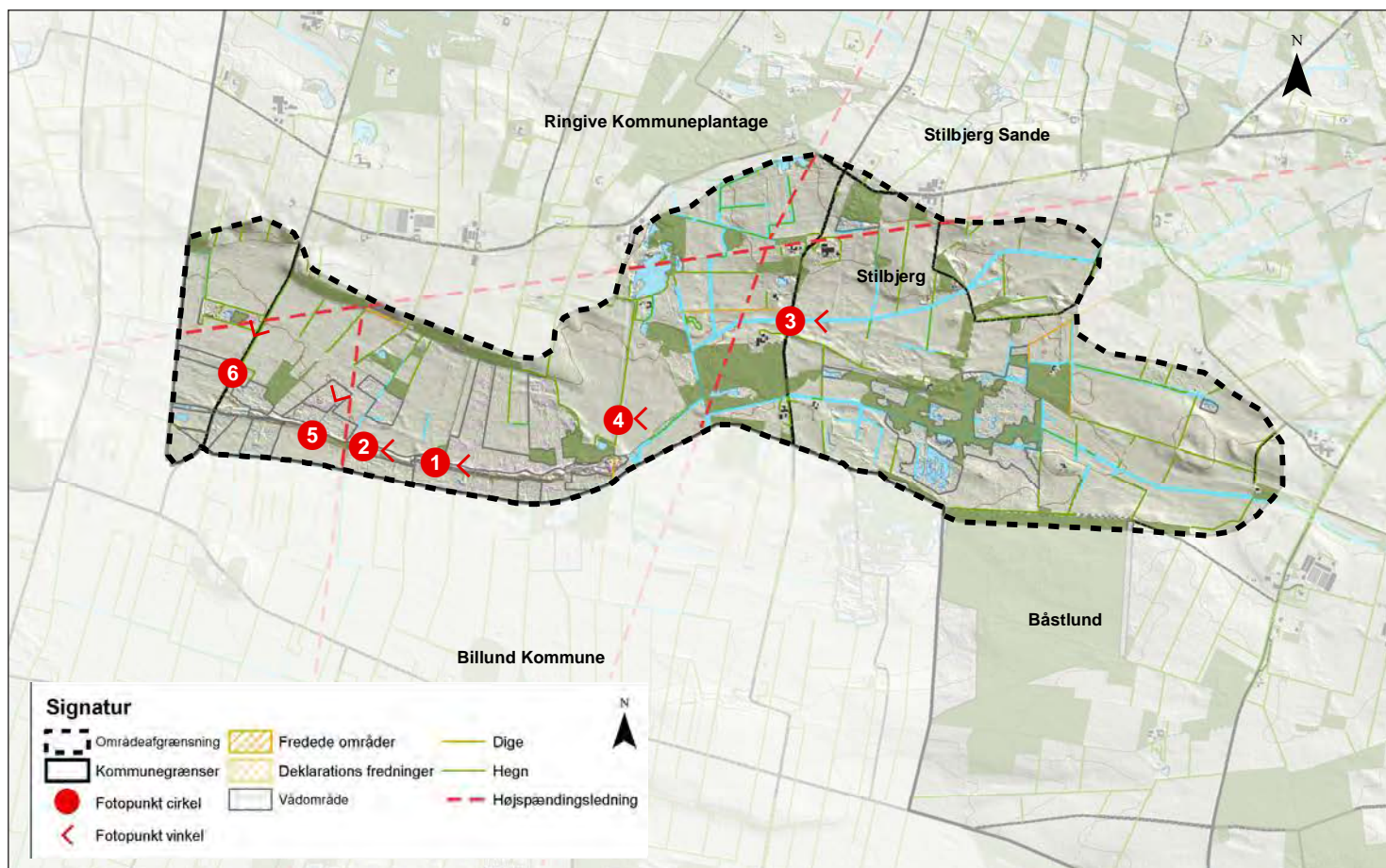
langstrakte vandflade giver præg af større skalaforhold, er landskabet på tæt hold i lille skala med mange små rum i det kuperede og relativt tætbevoksede landskab. Landskabets åbne områder er derfor sårbare overfor nye anlæg, som er af stor skala og andre tiltag, som vil bryde den lille skala. Særlig fokus bør her tillægges det mere åbne kuperede mosaiklandskab omkring Hede Ådal og Brejning, samt områder med marint forland.

De store sammenhængende skovområder fremstår som lukkede selvstændige landskabsrum og er relativt robuste som følge af områdets mange bindinger i form af fredskov, fredninger m.v.

De markante kystskrænter og sammenhængende skovområder, der præger oplevelsen af landskabet er med til at styre de mange udsigter og kig mod kysten. Derfor skal hele landskabsområdet ses i stor sammenhæng med Vejle Fjords nordside.

LANDSKABSKARAKTER 12c Vejle Fjord sydside (marint forland)

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk og historisk landskab karakteriseret ved kystnærhed.
Reference	Lave målebordsblade 1902/1908.
Nøglekarakter	Skovklædte kystskrænter med marint forland. Vejstruktur.
Geologi	Kystlandskab præget af kystskrænt og marint forland som del af en tunneldal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille skala.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket / Transparent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Komplekst.
Struktur og mønstre	Vejforhold, terrænforhold, skovbånd langs skrænter.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel - uroligt i bebyggede områder.
Sårbarhed	
Udsigter	Mange kig over fjorden.
Særlige objekter	De Kellerske Institutioner, Brejning Hoved og klinten syd for Brejning Lystbådehavn, Brejning Lystbådehavn, Vognkær Enge, Holtser Hage, Gauerslund og Gårslev Skov.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredninger: Holtser Hage og Vigen Skov; Vognkær Enge. Kulturmiljø: 236 Kellerske institution; 235 Sellerup Strand. Friluftsområde og Støjfølsomt friluftsområde.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Nordsiden af Vejle Fjord.

Landskabskarakter

Rækkebjerg er en indlandsklit, dannet af sandflugt for mere end 10.000 år siden i slutningen af sidste istid. Den lyngklædte bakkekam er 2 km lang, 25-30 meter bred og rejser sig i op til 9 meters højde i det flade landskab i Simmelmosen. Simmelmosen er en tørvemose bestående af mange små aflange moselodder, og der har tidligere været mindre industriel tørveproduktion. Moselodderne ligger i dag som natur eller ekstensive dyrknings- og græsarealer. Men flere steder ses tilplantning med energipil og vildtremisser.

Landskabet omkring Simmelmosen udgøres af et intensivt landbrugslandskab, og større landbrugsbyggeri ligger synligt omkring bakkekammen. Rækkebjerg blev fredet i 1983.

1. Indlandsklitten - den lyngklædte bakkekam.

Vær opmærksom på:

- Landbrugsbyggeriet i næromgivelserne bør tilpasses udsigten fra bakkekammen.

Naturgeografisk beskrivelse

Indlandsklit, dannet af sandflugt for mere end 10.000 år siden. Flyvesandet blevet fanget af den fugtige bund langs Simmelbæk, og gradvist er indlandsklitten på den måde blevet større og større. Bakkekammen er i dag 2 km lang, 25-30 meter bred og rejser sig op til 9 meters højde i det flade landskab. Omkring bakkekammen er landskabet med tiden blevet vådere, og tørvemosen – kaldet Simmelmosen – er opstået.

Kulturgeografisk beskrivelse

Op til anden verdenskrig blev der gravet tørv i de enkelte moseparceller til eget forbrug. I løbet af anden verdenskrig sættes en mindre industriel tørveproduktion i gang. Moselodderne ligger i dag som natur eller ekstensive dyrknings- og græsarealer. Men flere steder ses tilplantning med energipil og vildtremisser.

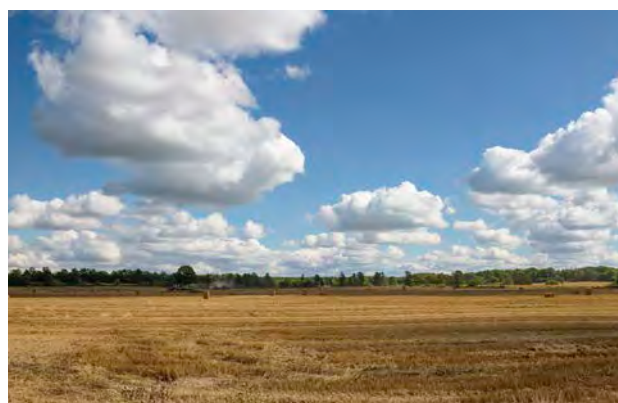
Landskabet omkring Simmelmosen udgøres af et intensivt landbrugslandskab og større landbrugsbyggeri ligger synligt omkring bakkekammen.

Rækkebjerg blev fredet i 1983.

Mod øst gennemskæres området af et ledningstracé.

2. Udsynet sløret af energipil.

3. Den østlige del af området har mere landbrugspræg.

4. Mod øst løber højspændingsledninger i nord-syd-gående retning.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet er præget af den langstrakte indlandsklit, som giver et forholdsvis godt udsyn over det omkringliggende flade landskab. De nord-syd gående moselodder ligger tydeligt i landskabet, og hele mosen er flankeret af intensiv landbrugsproduktion. Moselodderne er flere steder under tilgroning eller tilplantet med energipil eller vildtremisser, hvilket slører udsynet fra klitten. Længere mod øst udviskes de tydelige strukturer i landskabet, og landbrugsproduktionen sætter et tydeligt præg. Den østlige del af området gennemskæres af et ledningstracé, og området har ikke samme visuelle ro.

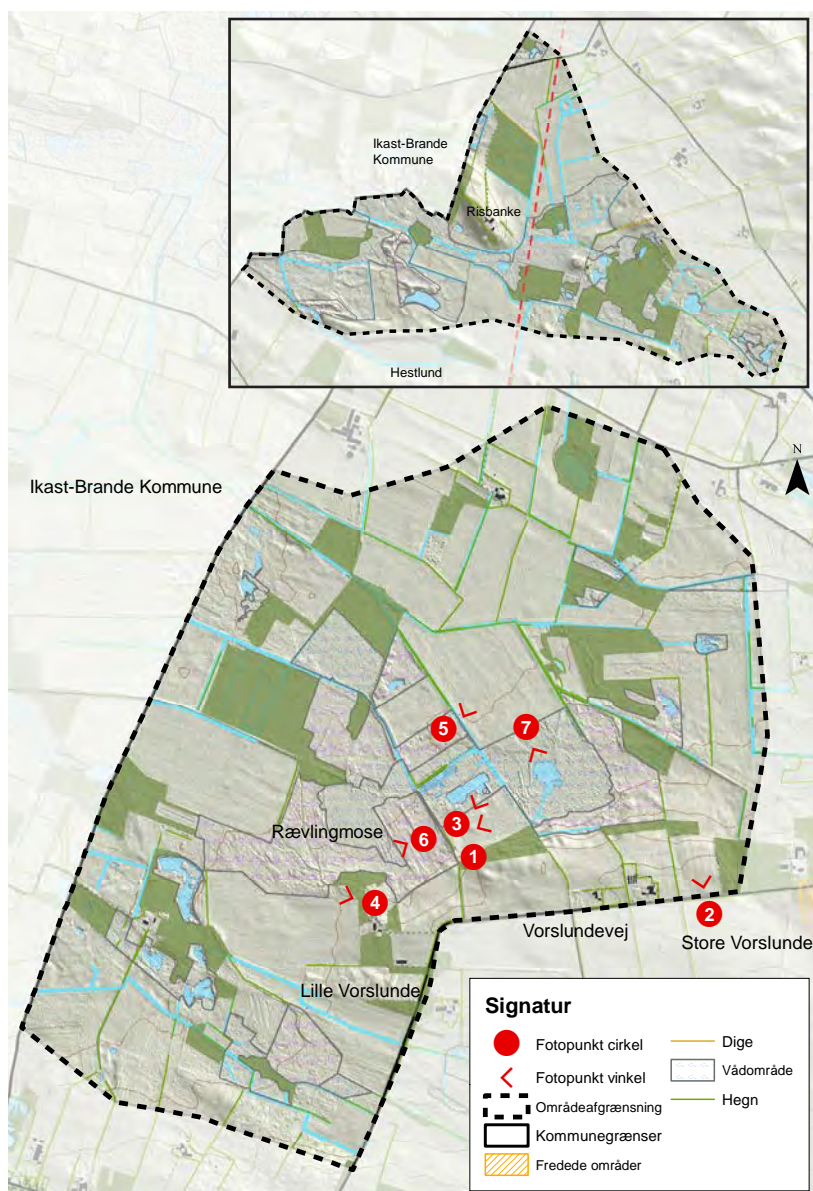
5. Kig over den flade mosebund, hvoraf en del er opdyrket. Hedesletten, som ses i baggrunden af fotoet, anvendes til intensivt landbrug.

6. Vildtremiser og energipil i mosebunden. På hedesletten i baggrunden ses landbrugssiloer i horisonten.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk og historisk landskab.
Reference	Høje målebordsblade 1870.
Nøglekarakter	Langstrakt lyngklædt indlandsklit i den flade Simmelmose.
Geologi	Grindsted Hedeslette.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket / transparent.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt.
Struktur og mønstre	Nord-sydgående lodder og øst-vestgående indlandsklit.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Mange kig over det flade landskab.
Særlige objekter	Indlandsklitten.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredninger: Rækkebjerg. Kulturmiljø: 176 Egsgård Hedeopdyrkning.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Ingen.

Landskabskarakter

Området er kendetegnet ved et fladt terræn med mose- og hedeområder, omgivet af små og mellemstore marker. Landskabet præges af mindre, lukkede landskabsrum, hvor udsynet en del steder begrænses af levende hegn og spredte områder med krat eller små beplantninger.

Området rummer en høj andel af beskyttet natur samt kulturhistoriske spor efter tørvegravning. Høje elementer som vindmøller og master ses over store afstande i det flade landskab.

Omtrent 2 km nord for Rævlingmose findes et mindre område, Risbanke med lignende karaktertræk, som primært består af mose, hede, enge og skov. Området, der vises på kortudsnittet øverst, er en del af et bevaringsværdigt landskabsområde, som strækker sig ind i Ikast-Brande Kommune.

Vær opmærksom på:

- Høje bygninger og tekniske anlæg som vindmøller, master og lignende kan ses over store afstande på grund af det forholdsvis flade terræn.
- De tilbageværende moser og engområder bør bevares.
- Landskabets nøglekarakter er sårbar overfor tilgroning.

1. Landskabet er kendetegnet ved mose- og hedeområder, som en del steder er under tilgroning.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger lige vest for isens hovedopholdslinje og var derfor ikke dækket af is under sidste istid. Landskabet består af hedeslette og afgrænses af lave bakkeøer mod nord og sydøst. Bakkeøerne er dannet i næstsidste istid. Overgangene mellem hedeslette og bakkeøer er svage og opleves derfor kun utydeligt i det relativt flade terræn.

Området præges af lavbundsarealer og moseområder, hvoraf de fleste er drænet. Jordbunden består primært af ferskvandstørv med mindre partier af smeltevandssand, ferskvandssand og flyvesand. Harpesbæk løber gennem området fra Rævlingmose mod vest til Skjern Å.

Kulturgeografisk beskrivelse

Området er kendetegnet ved udbredte fugtige enge, højmoser og heder, som indtil omkring år 1900 har ligget forholdsvis uberørte.

I perioden omkring første og anden verdenskrig har områdets moser dannet grundlag for en omfattende tørvegravning, særligt omkring Rævlingmose.

Samtidig blev flere og flere områder drænet og opdyrket i løbet af 1900-tallet. Derfor er kun dele af den tidligere store Rævlingmose i dag tilbage som mose og hede. Der kan stadig erkendes spor af tørveskæring enkelte steder, men de forsvinder i takt med, at moseområderne vokser til.

Området er i dag kendetegnet ved mose- og hedeområder omgivet af små og mellemstore drænedede marker, kantet af levende hegn og spredte områder med krat eller små beplantninger.

Området er stort set ubebygget, og vejstrukturen består primært af smalle grusveje, som ofte er blinde stikveje, der giver adgang til de forskellige jordstykker.

2. Kig fra Vorslundevej på kanten af en lav bakkeø ind i området på den flade hedeslette.

3. Sporene efter tørvegravning ses som lange parallelle grøfter, men sløres mere og mere af tilgroning.

4. Vejene i området er smalle grusveje, her i et smukt slynget forløb, men oftere som lange, lige stikveje.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet opleves lukket de fleste steder, fordi beplantning hindrer udsynet i det flade terræn. Skalaen er generelt middel.

Der findes en del levende hegn omkring de dyrkede marker. De levende hegn opleves dog ikke ensartede eller strukturskabende. En del mose- og hedeområder er præget af tilgroning.

Landskabet rummer fine naturområder og kulturhistoriske spor efter tørvegravning, men oplevelserne er svært tilgængelige for offentligheden.

Området er visuelt påvirket af tekniske anlæg, både i form af store højspændingsledninger samt en del store vindmøller placeret uden for området.

5. Landskabet består af afgrænsede rum af forskellig størrelse på den flade hedeslette.

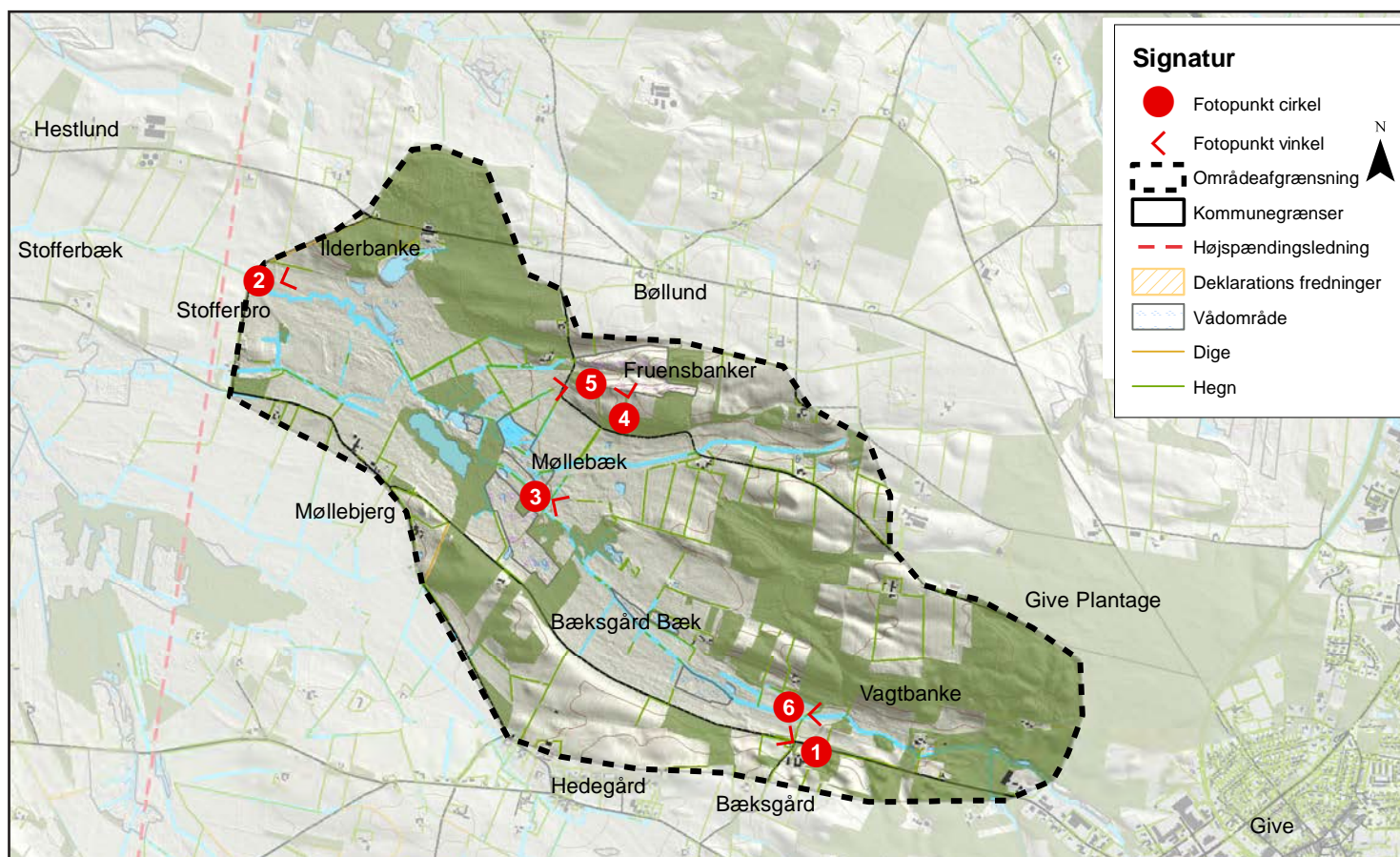

6. Den fugtige tørvejord er karakteristisk.

7. Åbent vandspejl i den centrale del af Rævlingmose.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Tørvegravning i moserne første halvdel af 1900-tallet.
Reference	Lave målebordsblade 1911, luftfoto 1954.
Nøglekarakter	Fladt landskab med hede og højmose og spor efter tørvegravning.
Geologi	Hedeslette vest for isens hovedopholdslinje.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Drængrøfter og grøfter efter tørvegravning tegner parallelle, rette linjer i landskabet.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen.
Særlige objekter	Ingen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø 158: Tørvegravningsindustri ved Rævlingmose, Øgelund, Lille og Store Vorslunde.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Området er synligt fra naboerområderne, særligt hvor de lave bakkeøer hæver sig let over hedesletten. Høje bygninger, vindmøller, master og lignede ses langt i det flade terræn.

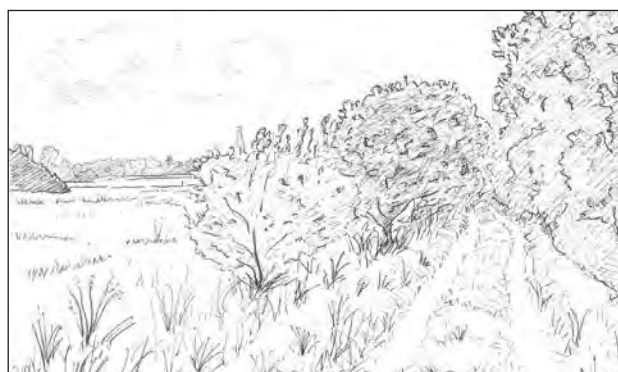
Landskabskarakter

Landskabet kendetegnes ved samspillet mellem den flade hedeslette omkring Bæksgård Bæk og de lave bakkeøer mod nord og syd. De primære veje og de spredte gårde er placeret på eller langs kanten af bakkeøerne, mens de flade arealer omkring Bæksgård Bæk præges af fugtige enge, ekstensiv drift og levende hegn vinkelret på vandløbet.

Området opleves som mindre landskabsrum afgrænset af levende hegn og mindre beplantninger. I den vestlige del af området ses højspændingsledninger og vindmøller uden for området.

Vær opmærksom på:

- Høje bygninger og tekniske anlæg som vindmøller, master og lignende kan ses over store afstande på grund af det forholdsvis flade terræn.
- Byggeri bør placeres på bakkeøerne i overensstemmelse med den eksisterende struktur.

1. Bæksgårdvej løber på kanten af en lav bakkeø syd for vandløbet. Trærækken langs vejen afgrænser et mindre landskabsrum i det flade terræn.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger lige vest for isens hovedopholdslinje og var derfor ikke dækket af is under sidste istid.

Landskabet består af hedesletter mellem mindre øst-vest gående tunger af lave bakkeøer dannet under forrige istid. Overgangene mellem hedeslette og bakkeøer er svage og opleves derfor kun utydeligt i det relativt flade terræn.

Jordbunden består primært af ferskvandstørvt og flyvesand på hedesletten og smeltevandssand med mindre partier af moræneler på bakkeøerne.

Gennem området bliver Stofferbæk til Bæksgård Bæk og tilløb dertil, hvoraf det største er Møllebæk.

2. Kig fra Stofferbro mod Ilderbanke. Her ses overgangen mellem den flade hedeslette og den lave bakkeø.

Kulturgeografisk beskrivelse

Den flade hedeslette, som Bæksgård Bæk løber gennem præges af fugtige enge, samt mindre mose- og hedeområder samt småsøer. I løbet af 1900-tallet er vandløbet rettet ud, og en del af de fugtige arealer er drænet.

De omgivende bakkeøer er tilplantet med skov eller anvendes til landbrugsdrift i form af små og mellemstore marklodder. De fleste marker er afgrænset af levende hegn, og der findes en del mindre beplantninger.

Selvom en del af området er drænet og opdyrket, er udnyttelsen stadig forholdsvis ekstensiv, og nogle områder gror til.

De mindre veje Højgårdvej og Bæksgårdvej løber øst-vest gennem området på hver sin side af vandløbet, og kun få grusveje krydser det.

Der er kun sparsom bebyggelse i området i form af spredte mindre gårde og huse, som ofte er placeret langs kanten af bakkeøerne.

I den østlige ende omfatter området en lille del af Give Plantage, som er en af de ældste hedeplantager i Danmark og et populært friluftsområde.

Ved Vagtbanke krydses området af et strøg med mange gravhøje, som er udpeget som kulturmiljø. Gravhøjenes placering følger isens hovedopholdslinje under sidste istid.

3. Lukket landskabsrum med fugtige enge.

4. Fruensbanker - lyngklædte bakker under tilgroning.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet har en lille til middel skala og opleves forholdsvis lukket de fleste steder, fordi beplantning hindrer udsynet i det flade terræn. Også bakkeøerne omkring den centrale flade slette medvirker til den rumlige afgrænsning.

Den vestlige del af området påvirkes visuelt af tekniske anlæg. Lige vest for området er der en større højspændingsledning, som er synlig på lang afstand, ligesom flere vindmøller placeret længere væk er synlige.

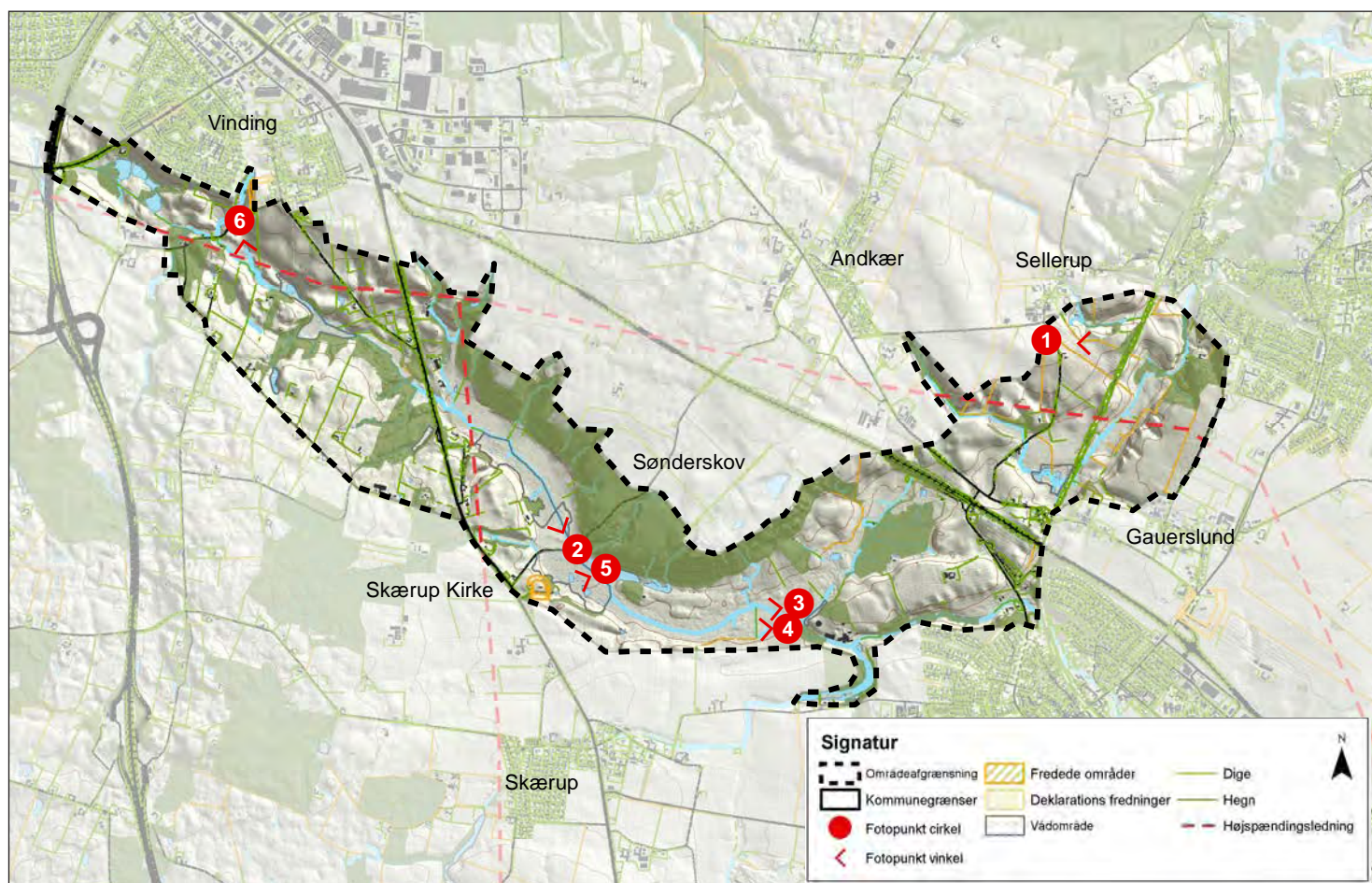
5. Udsigt over hedesletten fra Fruensbanker. Bag beplantningen ses højspændingsledningerne lige vest for området og flere vindmøller længere væk.

6. En slynget grusvej krydser Bæksgård Bæk i den østlige del af området. Her er skalaen lille.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Dræning og intensiveret dyrkning først i 1900-tallet.
Reference	Flyfoto 1954.
Nøglekarakter	Flad hedeslette med vandløb mellem lave bakkeøer.
Geologi	Hedeslette mellem lave bakkeøer.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille - middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Skel, hegn og stikveje vinkelret på vandløb. Bebyggelse placeret langs bakkøernes kanter.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen særlige.
Særlige objekter	Ingen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø 160: Oldtidsmiljø fra Bæksgård og Bregnhoved til Gammelby. Kulturmiljø 161: Give Plantage. Friluftsområde i Give Plantage.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Vindmøller, master og lignende høje elementer kan ses langt fra og til tilgrænsende områder, også over kommunegrænsen til Ikast-Brande.

Vær opmærksom på:

- At dalbunden fortsat bør anvendes til afgræsning og høslæt.
- At Skærup Kirke kan gøres mere synlig ved udtynding af høje træer.
- At området er sårbart overfor større byggerier og tekniske anlæg.

Landskabskarakter

Landskabsområdet består af en tunneldal, som især i den centrale del af området opleves tydeligt. Anvendelsen er fortsat i overensstemmelse med naturgrundlaget med skove på skrænterne og enge og moser på den flade dalbund.

Området er meget sparsomt bebygget med frit-liggende boliger og mindre gårde. Bebyggelsen ligger primært i de yderste ender af området, hvor tunneldalen også opleves mindre tydeligt på grund af større veje, jernbane og mindre rumdanelser nede i tunneldalen.

1. Brejning set fra vest henover tunneldalen.

Naturgeografisk beskrivelse

Skærup Ådal er en tunneldal. Det vil sige, at det er en dal, der er dannet af de store mængder af smeltevand der smeltede ved afslutningen af den sidste istid. Jordbunden består af moræneler på kanterne og smeltevandsand og forskellige ferskvandsdannelser, herunder ferskvandstørv, i dalbunden.

Skærup Å løber gennem dalen fra Vinding mod Børkop med lidt før Børkop, ved Tingskovgård, løber den væk fra tunneldalen mod øst.

Mange små vandløb løber til Skærup Å og skaber erosionskløfter.

Kulturgeografisk beskrivelse:

Det er karakteristisk, at der ikke er bebyggelse på fladen mellem Fredericiavej og Motortrafikvejen. Undtagelsen er Tingskovgård, der ligger helt ned til Skærup Å, som på dette sted løber i den sydlige kant af fladen, samt en enkelt ubeboet bygning i skovbrynet mod Sønderskov.

Mange steder oplever man slet ikke bebyggelse fra ådalen. Skærup Kirke, der ligger på kanten af dalen, er fra nordsiden skjult af høj og tæt beplantning på kirkegården. Vinding Kirke er på grund af omgivende bebyggelse og beplantning kun synlig fra enkelte punkter i ådalen. Dalbunden anvendes fortsat til afgræsning og høslet, som den formentlig har været i århundreder. Dette er afgørende for at den fortsat er en åben flade. Fra Sønderskovvej er der adgang til en ride- og vandre sti langs åen og skovbrynet.

Vest for Fredericiavej er topografien anderledes, og her er der mange små landsbrugsejendomme og fritliggende boliger. De store veje og Jernbanen ligger på dæmninger på tværs af dalen og opdeler dermed dalen i mindre rum.

En stor del af skrænterne er bevokset med overvejende løvskov. Udover Sønderskov er der flere mindre bevoksninger og klynger af træer.

2. Tunneldalen set mod nord fra Sønderskovvej

3. Forladt hus på dalbunden omgivet af træer.

4. Tunneldalen set mod vest. Til højre ses Sønderskov

5. Skærup Kirke set gennem høje træer på skrænten.

Visuelt rumlig beskrivelse:

Mod nord har ådalen karakter af et småskalalandskab med små bakker og dale, vandhuller og moser. Fra sydsiden af dalen ved Skærup Skov er erhvervsområdet i Vinding meget markant. Det er især de store haller i lyse farver, der dominerer.

Øst for Fredericiavej breder dalen sig ud med en tydelig flade omkring Skærup Å. Umiddelbart nordøst for Børkop deler dalen sig. Skærup Å fortsætter ind i en anden og langt smallere dal, afskilt fra den store tunneldal af en markant bakke.

Fra Sønderskovej er der en god udsigt på langs af dalen og mod Skærup Kirke, der dog kun er synlig i vinterhalvåret.

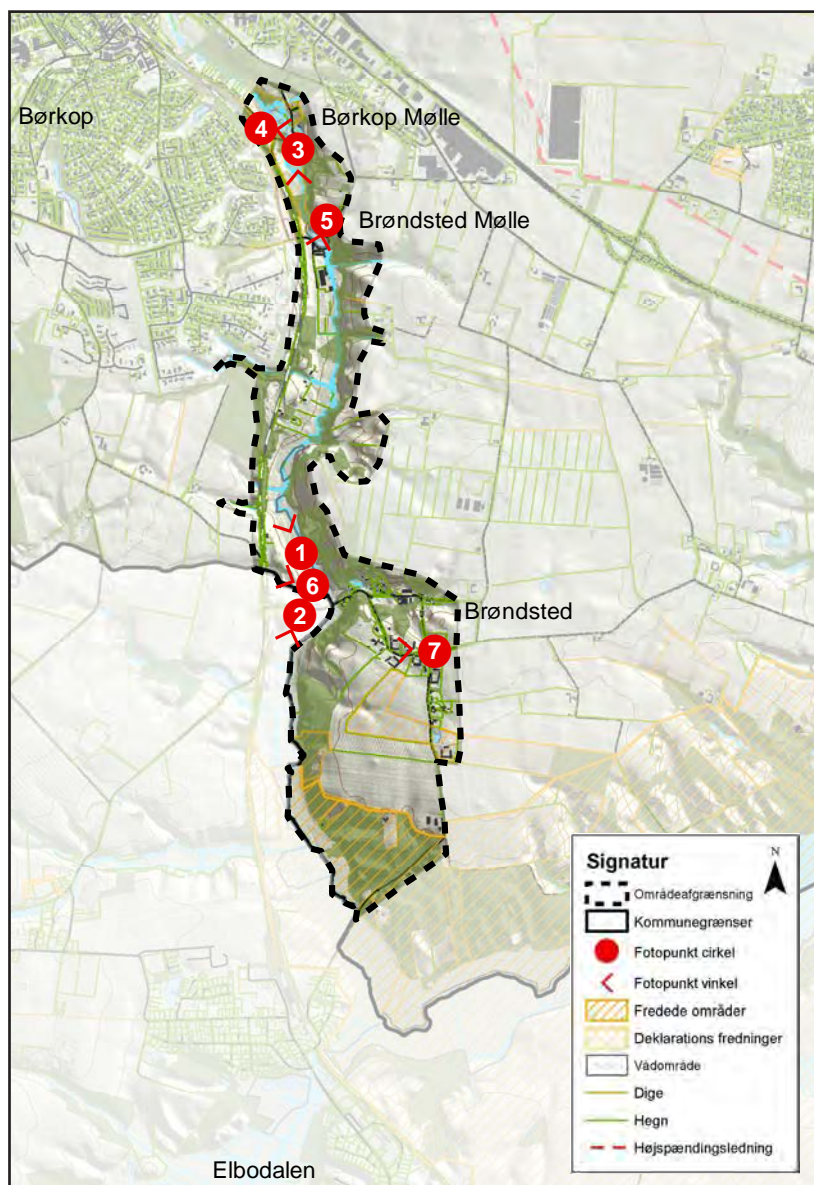
Nord for bakken ligger Andkær Mose, som er sprunget i krat. Nord for denne afskærer Motortrafikvejen kontakten til den nordligste del af tunneldalen, der yderligere er opdelt af jernbanen mellem Børkop og Brejning.

På nordsiden af dalen er Skærup Skov med til at understrege skrænten. I selve fladen er mindre grupper af træer og buske med til at give dybde i landskabet. Åløbet markeres af træer der vokser på brinkerne.

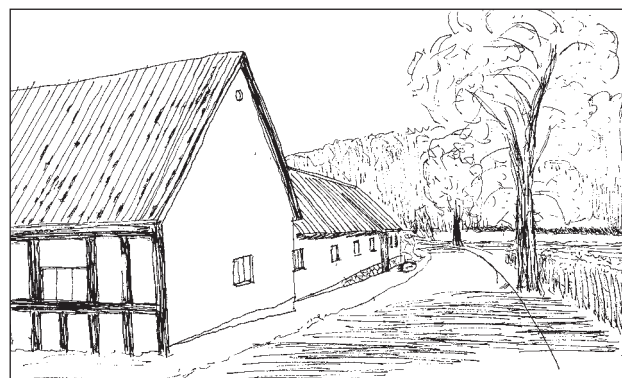
6. Den nordlige ende af Skærup Ådal set fra Svinholtvej mod syd. Skærup Å løber på tværs af billedet bagved vandhullet.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk.
Landskabets oprindelse	Istid.
Reference	Høje målebordsblade 1886.
Nøglekarakter	Tunneldal.
Naturgeografisk region	Skærup Ådal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Stor.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Skræntskove og levende hegn.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Fra Sønderskov mod Skærup Kirke.
Særlige objekter	Skærup Kirke.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kirkeomgivelser og kirkeområde (Exnerfredning) ved Skærup Kirke.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Ingen.

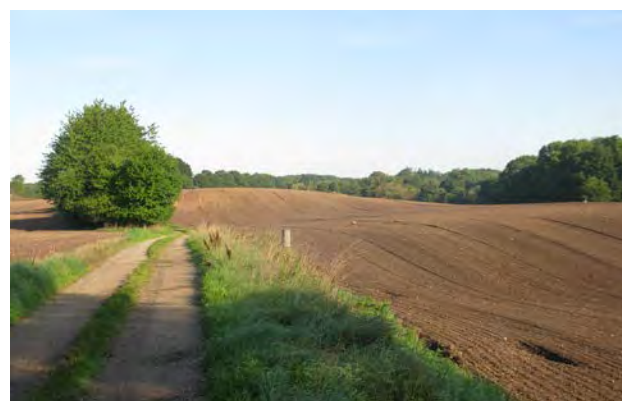
Landskabskarakter

Smal tunneldal med dyrkede og afgræssede arealer i bunden og skovbevoksede skrænter. Velbevarede møllemiljøer, herunder 2 møller samt den velbevarede stjerneudskiftede landsby (ejerlav) på kanten af dalen ved Brøndsted.

Vær opmærksom på:

- At bevare den lysåbne dalbund
- At bevare diger og markveje
- Området er sårbart overfor byudvikling, større byggerier og tekniske anlæg.

1. Ådalen set fra Fiskebækvej mod nord.

Naturgeografisk beskrivelse

Skærup Ådal Syd er en tunneldal, der har sammenhæng med resten af Skærup Ådal og med Elbodalen. Den er opkaldt efter Skærup å der fra et udspring nær Skærup løber mod øst og syd gennem Børkop og udmunder i den vestlige ende af Rands Fjord.

Geologisk er dalen præget af en blanding af ferskvands- og saltvandssand, hvilket antyder en kompleks oprindelse. Mod syd, hvor den munder ud i Elbodalen, er bunden ret bred og kan tydeligt aflæses som en tunneldal, mens den længere mod nord er ret smal. Igennem Børkop er kanterne bebygget, og landskabet er vanskeligt at aflæse.

Kulturgeografisk beskrivelse:

Skærup Å har et kraftigt fald, og har med kort afstand givet plads til to ret store vandmøller; Børkop Mølle og Brøndsted Mølle.

Børkop Mølle er kendt siden 1546 og er fredet. Mølledammen er restaureret og stadig fungerende samtidig med, at der er skabt fri passage for fisk. Møllen ejes af staten og drives af en forening. Hovedbygningen anvendes til restaurant og holdes smukt vedlige. Brøndsted Mølle kendes siden 1578, og den nuværende møllebygning er fra 1866. Møllen er i privat eje, og ejeren er (2018) i gang med at istandsætte den.

Ådalen har også givet plads til den østjyske længdebane siden 1868. Jernbanen ligger i den vestlige side af dalen og følger dalens forløb. Banen giver tusindvis af passagerer adgang til at opleve tunneldalen. Krydsningen af åen og især jernbanens anlæggelse er også grunden til Børkops opståen. Før jernbanen var Børkop en ubetydelig landsby.

Bortset fra de to møller er der kun få bygninger i dalen, primært små landbrugsejendomme og husmandssteder.

Den nordlige del er forholdsvis fugtig og bevokset med krat. Længere mod syd er bunden dyrket, eller anvendes til afgræsning.

Afgræsning og dyrkning af dalbunden er af afgørende betydning for oplevelsen af den. Overladt til sig selv ville dalen hurtigt springe i krat og dermed få en hel anden karakter.

Landsbyen Brøndsted er stjerneudskiftet og er præget af ret store firelænede gårde. Landsbyen rummer mange bevaringsværdige træk, og er udpeget som kulturmiljø. Landsbyen ligger på kanten af dalen, og er præget af store terrænforskelte.

2. Ådalen set fra Fiskebækvej mod syd

3. Udsigt over den nordlige del af ådalen fra Børkop Mølle

4. Børkop Mølle med den bevarede mølledam

5. Brøndsted Mølle

Visuelt rumlig beskrivelse:

Området opleves tydeligt som en dal. Der er udsigt til skråninger på begge sider. Nogle steder mod nord er de dog sløret af bevoksning i dalbunden. Jernbanen er et stort anlæg, men er tilpasset dalens forløb, og jernbanen opleves mest i kraft af den bevoksning, der er opstået langs med banelegemet. Områdets markveje og diger markerer en gammel struktur, som er med til understrege landskabets form.

Dalen opleves som et afgrænset / lukket landskabsrum, som de fleste steder er uden visuel forbindelse til naboområderne.

Landskabets skala er lille, med smalle veje og små ældre bygninger.

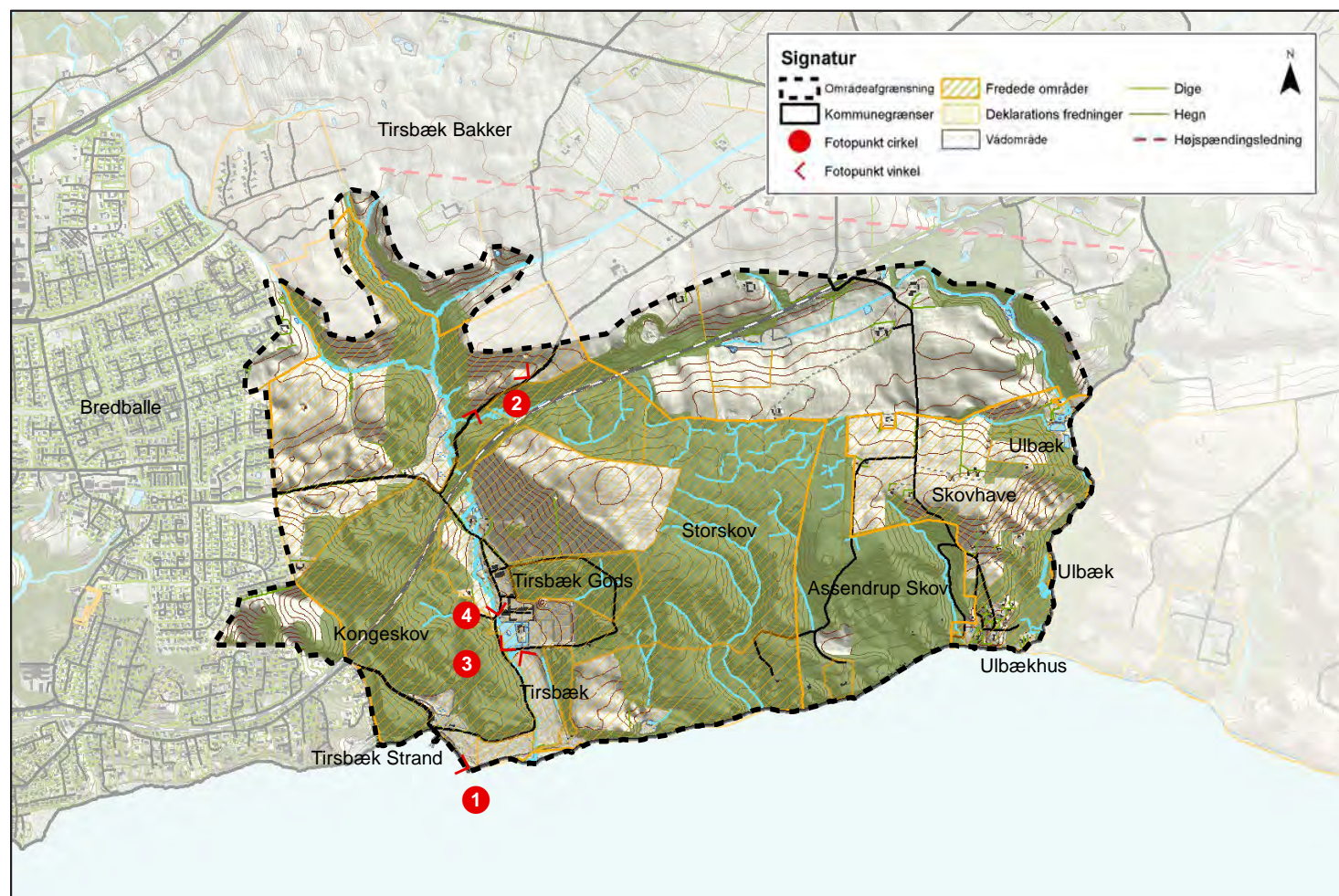
6. Jernbanen følger i store træer kanten af ådalen. Synlig her på grund af tog.

7. Gadebilledet i Brøndsted er præget af store kastanietræer

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Karakteristisk
Landskabeskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk med præg af industrialisering
Reference	Høje målebordsblade 1886
Nøglekarakter	Smal tunneldal med skovbevoksede skrænter og møllemiljøer.
Geologi	Del af tunneldal
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat
Struktur og mønstre	Græs og dyrkede arealer i bunden, skov på skrænterne.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen særlige
Særlige objekter	Børkop og Brøndsted Mølle. Jernbanen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	3 Kulturmiljøer. 238, 239 og 240 (Børkop Mølle, Brøndsted Mølle og Brøndsted ejerlav). Særligt værdifulde naturområder på kanten af området mod nord og syd. Friluftsområder samme steder.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Rands Fjord

Landskabskarakter

Områdets særlige karaktertræk er de kuperede kystskrænter på nordsiden af Vejle fjord, bevokset med ældre løvskove og eroderet af vandløb. Omkring Tirsbæk Gods opleves et ret intakt herregårdslandskab med en oprindelig struktur af bebyggelse, veje, diger og hegn. Området rummer mange smukke udsigter over Vejle fjord og er synligt fra fjordens sydside.

Tirsbæk Gods med det omgivende kulturmiljø ligger isoleret i dalen omkring Tirsbæk med udsigt til Vejle fjord.

Vær opmærksom på:

- Langs hele kyststrækningen inde fra Vejle by, bør der fokuseres på bevarelse af gamle løvtræer, særligt bøg, grundet dens kulturhistoriske tilknytning, som mange forbinder med Vejle Fjord.
- Området er sårbart overfor byudvikling og ændringer i hegns- og digestruktur samt højt byggeri, master og lignende.

1. De skovklædte skrænter rejser sig over fjorden.

Naturgeografisk beskrivelse

Landskabet langs Vejle Fjords nordside er kendetegnet ved stærkt kuperede skovklædte kystskrænter med erosionsfurede sidedale. Jordarten består af smeltevandssand og moræneler.

De to vandløb, Ulbæk og Tirsbæk, skærer sig ned i de stærkt kuperede omgivelser. Ulbæk danner mod øst kommunegrænsen til Hedensted Kommune og dermed også landskabsområdets afgrænsning. Hvor Tirsbæk løber i fjorden, findes et lille område med marint forland med strandenge og Tirsbæk Strand.

2. Kuperet landskab med dyrkede marker i områdets nordlige del med Tirsbækskovene i baggrunden.

Kulturgeografisk beskrivelse

De skovklædte kystskrænter danner et sammenhængende skovområde bestående af Kongeskov, Storskov og Assendrup Skov, tilsammen kaldet Tirsbækskovene.

Langs Ulbæk blev der efter anden verdenskrig etableret en række mindre dambrug, ligesom der blev etableret en dæmning tæt ved udløbet. Dambrugene er i dag nedlagt og ligger i dag som små søer. Ved udløbet kan man stadig se det gamle traktørsted og badehotel, der blandt andet servicerede fjordbådene. Omkring Ulbækhus er der bygget en del fritidsboliger og enkelte helårshuse, hvorfor lokalområdet er relativt tæt bebygget. Området langs Ulbæk indgår i en landskabsfredning, som skulle supplere Daugaard Strand fredningen mod at området blev yderligere bebygget.

Tirsbæk Hovedgård og møllemiljø (Tyrsbæk), i dag kaldet Tirsbæk Gods, er kendt siden 1415. Godset ligger 500 meter fra Vejle Fjord i bunden af den dal, Tirsbæk løber i, og flankeres af skovene Kongeskov og Storskov. Tirsbækken er her stemmet op til en sø. Omkring godset er der alléer på mange strækninger. Hele godsets besiddelser med skove og agerjord indgår i en større landskabs- og kulturfredning, ligesom området er udpeget som kulturmiljø.

3. Tirsbæk Gods udgør et velbevaret kulturmiljø.

Visuelt rumlig beskrivelse

De store skovområder fremstår som gamle, uforstyrrede løvskove, som er afskåret fra de tilstødende landskaber. Agerjorden befinder sig i den nordlige del af landskabsområdet, hvor landskabet åbner sig, og grænserne tydeligt er markeret af stendiger og levende hegn. Skove og struktur i diger, hegn og veje kan erkendes tilbage på meget gamle kort.

Kun fra de åbne landbrugslandskaber i områdets nordlige del er der visuel sammenhæng med det omkringliggende landskab.

Fra det gamle overdrevsområde 'Skovhave', som ligger højt bag Assendrup Skov, er der god udsigt over Daugaard Strand og Vejle Fjord.

Omkring Tirsbæk Gods, som ligger i dalen omkring Tirsbæk, opleves et velholdt herregårdslandskab med sø, parkanlæg, alléer og tilhørende driftsbygninger, arbejderboliger mv. i et lukket landskabsrum.

2. Hulvej i skovene ved Tirsbæk Gods.

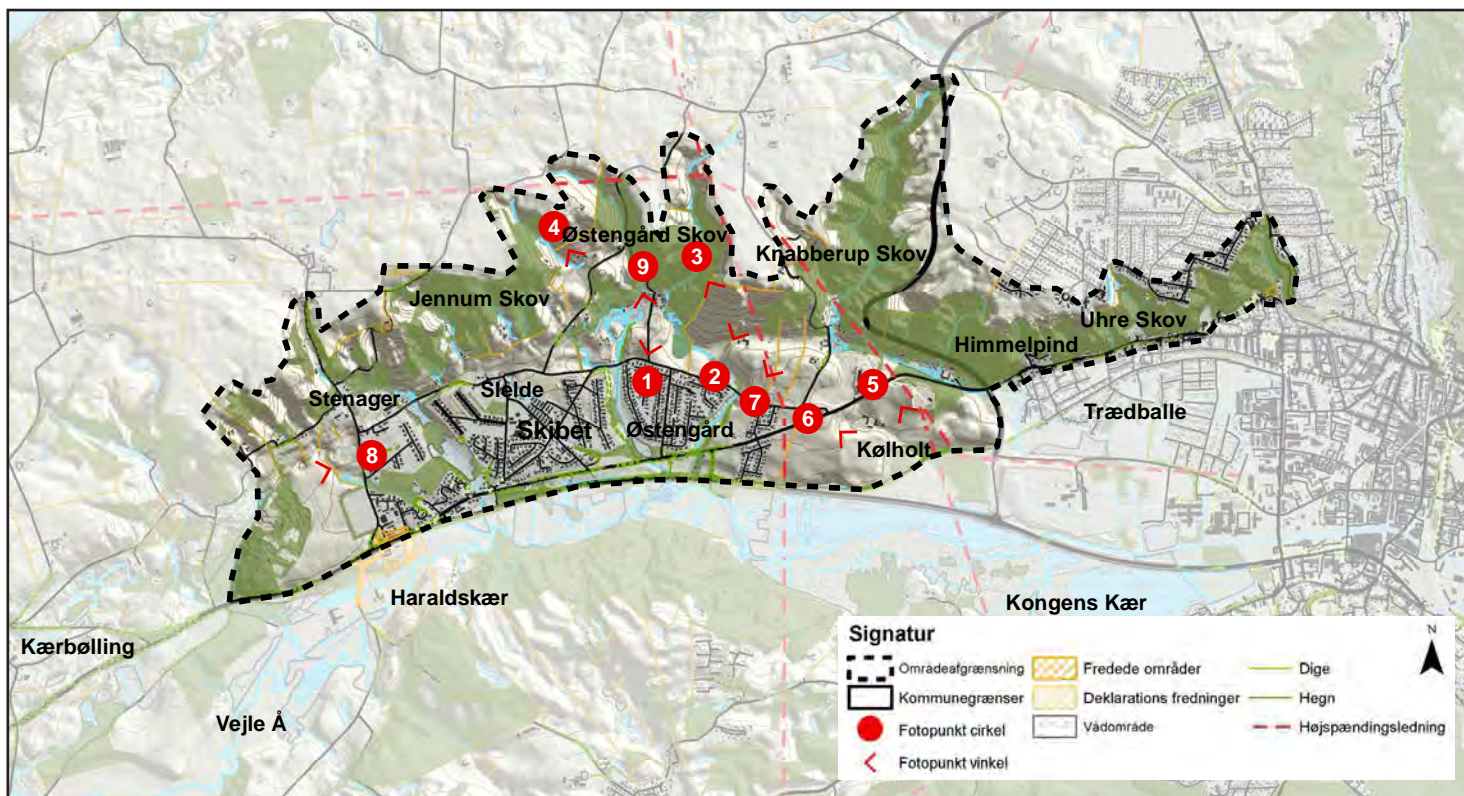

4. Herregårdsmiljø ved Tirsbæk Gods i det lukkede landskabsrum i ådalen omkring Tirsbæk.

3. Kig fra Tirsbæk Gods mod Vejle Fjord.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Dels de stejle kystskrænter dannet under sidste istid og dels historisk herregårdslandskab.
Reference	Høje Målebordskort (1887).
Nøglekarakter	Lerede kystskrænter, sammenhængende skovområder, intakt bebyggelses- og vejstruktur, samt struktur i diger og hegn.
Geologi	Tunneldalen omkring Vejle Fjord.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Intakt mønster i infrastruktur, alléer, diger og levende hegn.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Skovhave.
Særlige objekter	Tirsbæk Strand, Tirsbæk Gods.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredninger: Tirsbæk Hovedgård (Tirsbæk Gods), Ulbækhus. Natura 2000 område: Skovene på nordsiden af Vejle Fjord. Værdifuldt Kulturmiljø: 188 Tirsbæk Hovedgård (Tirsbæk Gods). Friluftsområde: Tirsbæk Strand.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Området er meget synligt fra sydsiden af fjorden.

Landskabskarakter

Området er en del af Vejle Ådal der er en stor tunneldal. Landskabet er kendetegnet ved de sydvendte markante og stejle skrænter, som overvejende er skovklædte med Jennum Skov, Østengård Skov, Knabberup og Uhre Skov. Mellem skovstykkerne er skrænterne åbne med overdrev, og i den lerede skrænt udspringer mange kildevæld som i små smeltvandsdale render mod Vejle Å i det naboliggende karakterområde. Syd for skrænten er der en række sandterrasser, hvoraf mange er bebygget med nyere villakvarterer.

Skitse fra Knabberupvej mod øst med den skovklædte skrænt til venstre i billedet og sandterrasse til højre

Vær opmærksom på:

- Byudvikling i de kuperede områder i overgangszonen mellem skrænt og terrasser bør undgås.
- Vær forsigtig med byggeri der bryder med skalaen i områdets små lukkede rum.
- Det bør sikres at byudvikling sker under hensyn til landskabets naturgeografi og at den naturlige grønne struktur bevares som grønne kiler og områder.
- Undgå at sløre de skovklædte skrænter mod nord.
- Frihold udsigtspunkter for tilgroning.

1. Kig mod skovbryn ved Østengård

Naturgeografisk beskrivelse

Området er en del af Vejle Ådal, en af de store østjyske tunneldale. Ådalens skrænter er markante og stejle, og i den lerede skrænt udspringer mange kildevæld. I små bække render disse kilder fra skrænterne mod Vejle Å i karakterområdet syd for dette område. Fra skrænterne er der flere steder godt udsigt over hele ådalens bredde – eksempelvis på udsigtspunktet Himmelpind. Ved Østengård findes lejer af kiselgur.

Mellem dalsider og dalbund udgør store terrasseflader et skrånende plateau. Terrasserne er af overvejende af sandjord aflejret af smeltevand i forbindelse med afsmeltningen fra det østjyske isfremstød i slutningen af sidste istid. Mod skræntfoden er terrasserne mere irregulære.

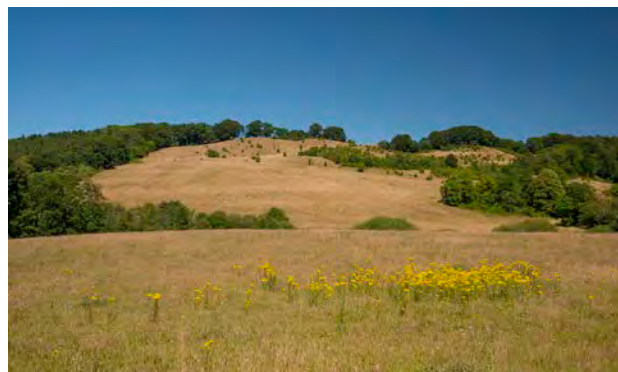
Kulturgeografisk beskrivelse

Skrænterne er overvejende skovklædte med Jennum Skov, Østengård Skov, Knabberup og Uhre Skov. Mellem skovstykkerne er skrænterne åbne med overdrev i en intakt struktur i forhold til udskiftningslandskabet fra 1800-tallet. Bebyggelsen ligger spredt i skrænterne og strukturen er ligeledes intakt i forhold referencekortet. Vejene er stejle og underlagt terrænets former.

På terrasserne domineres området af bymæssig bebyggelse. Bebyggelsen har oprindelse i de små landsbyer og samlinger af gårde, Skibet, Sledde, Østengård og Knabberup, som lå ved foden af dalskrænten på terrasserne. Fra 1960'erne og 70'erne og frem er de vokset sammen ved større parcelhusudstyknings. Trods selvstændige byskilte, fremstår bebyggelsen i dag som en samlet by, men med et noget rodet bymønster, hvor blandt andet en egentlig bymidte mangler. Byen breder sig fortsat på terrasserne og en sammenvoksning med Vejle By er sandsynlig.

Markstrukturen på terrasserne har omkring Sledde været en stjerneudskiftning, og på de øvrige dele, været orienteret i en nord-sydgående retning. Markstrukturen har været gennemskåret af små dale med vandløb, eng og mose der løber fra skrænternes kildevæld og ned mod Vejle Enge. Disse ligger i dag som grønne strøg gennem den samlede bymæssige bebyggelse. Bebyggelsen bidrager til visuel sløring af landskabets oprindelige struktur i diger, hegn, marker, veje, bebyggelse m.v., men udstykningsmønstret har fulgt markstrukturen således, at de fortsat kan erkendes på luftfoto.

Ved Kølholt, mellem Skibet og Vejle by, er terrasserne fortsat opdyrket. Hovedbygningen Kølholt er et smukt bindingsværk-

2. Overdrev mellem skræntskovene. De markante skrænter er 40-80 meter høje.

3. Udsigt fra Østengårdtårnet over overdrev og Kongens Kær

4. Østengårdtårnet.

5. Kig fra Vardevej ved Kølholt mod syd over sandterrasser med ådalens skrænter bagved.

hus fra begyndelsen af 1700 tallet. Nord for Vardevej ligger kommunens Materielgård.

Flere steder har områdets kilder givet vand til små dambrug eller været opstemmet som mølledamme til vandkraft. I dag ses stadig små mølledamme flere steder, og på Stenager Mølle er møllefunktionen genetableret af en forening, der er stiftet for at bevare møllen.

I ådalen løb frem til 1956 jernbanen Vejle-Vandel-Grindsted. Banen er idag omdannet til en cykelsti kaldet Bindeballestien.

Visuelt rumlig beskrivelse

De høje stejle skrænter og den åbne dalbund medfører, at landskabsområdet er synligt fra udsigtpunkter i dette og andre landskabskarakterområder, eksempelvis Himmelpind, deponibakken og platformen ved Kongens Kær. Lokalt findes mange små landskabsrum i dalfurer og i småbakkerne i overgangen mellem terrasser og skrænt, men overordnet set opleves landskabet på et skalatrin der kan bære større bebyggelser og anlæg såfremt de placeres rigtig i landskabet – eksempelvis med skrænterne som baggrund. Et væsentligt element i landskabsoplevelsen er at man bevæger sig i en dal, hvorfor det er vigtigt at man kan se de skovklædte skrænter som en omgivende ramme. Byggeri eller anlæg der bryder med dette – eksempelvis ved at skjule eller bryde med daltoppens skovkant fra dalbunden, vil virke forstyrrende for oplevelsen af landskabet. Ligeledes skal man fortsat være varsom over for byggeri og anlæg, der bryder med den lille skala i områdets små lukkede rum, som især findes i grænsen mellem terrasser og skrænt – eksempelvis nord for Knabberupvej.

Den overordnede struktur i landskabet – eksempelvis vandløb, diger og veje - er nord-sydgående strukturer der følger terrænets fald. En løbende tilfældig parcelhusudstyknings fra de små landsbyer og gårdsammenslutninger, har medvirket i et rodet bymønster, hvilket opleves tydeligt når man færdes gennem bebyggelsen.

Mod syd afgrænses karakterområdet af Bredstenvejen der danner grænse til det naboliggende karakterområde for den flade dalbund som omfatter Vejle Enge og Vejle Å. Mod nord afgrænses området af dalsidens top mod det flade landbrugslandskab. Mod øst afgrænses området af Vejle By og mod vest af det mere urolige landskab omkring Kærbølling med dødisrelief og randmoræne.

6. Udsigt mod gården Kølholt.

7. Udsigt mod nord fra Knabberupvej ved Overknabberupgård.

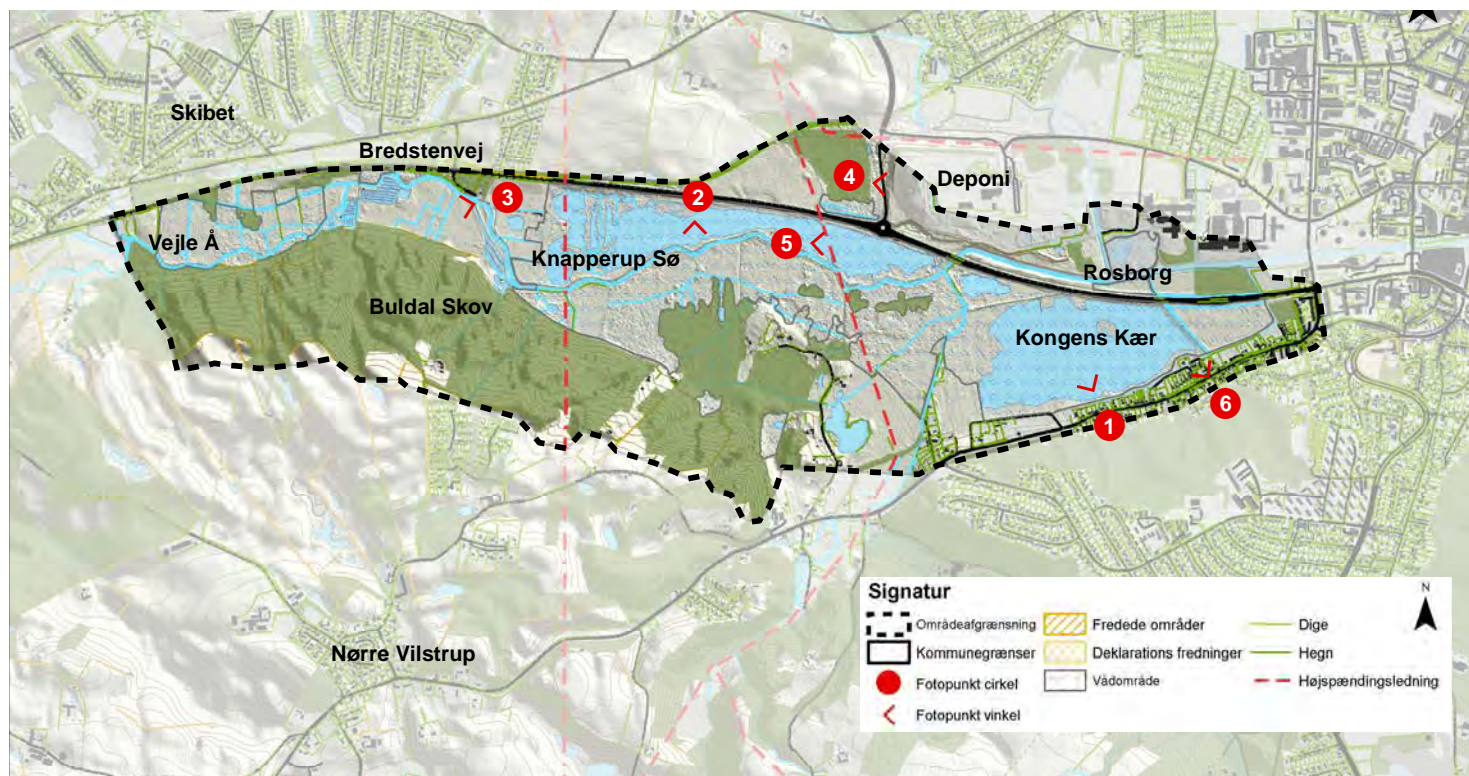
8. Parcelhusudstyknings ved Jennumvej

9. Ådalen set fra Østengård Skov

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Industrialiseringen
Reference	Luftfoto 1960
Nøglekarakter	Del af større tunneldal. Vandløb i smådale gående fra skrænternes kildevæld til Vejle Enge. Gammel skov og overdrev på skrænterne.
Geologi	Tunneldal med aflejrrede sandterrasser
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Mellemskala
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent mod syd, lukket mod nord.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat
Struktur og mønstre	Struktur i diger, hegn og infrastruktur, samt gårdstruktur
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel
Sårbarhed	
Udsigter	Himmelpind, Østengårdtårnet
Særlige objekter	
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: 220 Haraldskær Hovedgård. Geologisk værdifuldt område Friluftsområder: Østengård skov, Uhre Skov
Visuel sammenhæng til naboerområder	Vejle Enge og Haraldskær/Vingsted

Landskabskarakter

Området er en del af Vejle Ådal, som er en del af de store østjyske tunneldale. Landskabets nøglekarakter er den brede fladbundede dalbund, som er omgivet af stejle skovklædte skrænter.

Landskabet domineres nu af de store søflader og tilgroet kær med sump og pilekrat, samt af de tilbageblevne elementer fra perioden med afvanding. Dermed er der tale om et ungt landskab formet af de sidste årtier. Man kan se relativt langt i landskabet, men den flade dalbund sløres let af tilgroning eller forstyrres af tekniske elementer.

Skitse fra Knapperup Sø set mod vest. Skræntskoven til venstre i billedet er med til at definere landskabsrummet.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart overfor tilgroning og elementer der forringer oplevelsen af den flade brede dalbund.
- Området er sårbart overfor bebyggelse, som kan ses over store afstande i det åbne landskab og sløre oplevelsen af den flade dalbund.
- Området er sårbart overfor terrænregulering.
- Området er sårbart overfor tekniske anlæg.

1. Kongens Kær set fra syd

Naturgeografisk beskrivelse

Området er en del af den store tunneldal som omfatter Vejle Fjord og Vejle Ådal. Det karakteristiske træk i landskabet er den brede flade dalbund hvor igennem Vejle Å løber i et mere eller mindre snoet forløb. Den flade dalbund er formet i slutningen af sidste istid af Skibet Issø. Efter istiden steg havet og dalbunden blev dækket, først af aflejringer fra fjorden, og senere af tørvedannelser fra sumpvegetation.

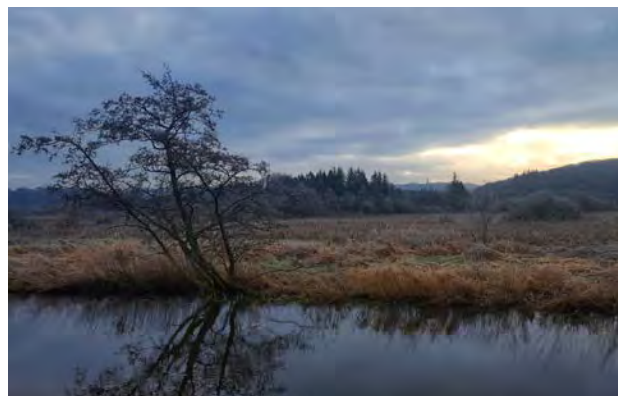
Markant i landskabet ligger i dag de åbne søer etableret som Kongens kær og Knabberup Sø efter år 2000. Den sydlige del af området er præget af de markante skovklædte skrænter og i områdets østlige del ses deponibakken. Området afgrænses mod nord af terrasser af ferskvands- og smeltevandssand og mod øst af Vejle by.

Kulturgeografisk beskrivelse

Engdrift på den frodige dalbund, har gennem tiden sat sit tydelige spor på landskabet. Eksempelvis kan man mange steder stadig finde gamle afvandingsgrøfter. I forbindelse med afvandingen i 1940'erne blev der anlagt et dige langs med Vejle Å, og efterfølgende blev arealerne opdyrket og der blev anlagt boldbaner og klubhus.

I denne periode blev Bredstenvej, deponiet og store højspændingsmaster etableret. Efter 2000 blev områderne omlagt til vådområderne Knabberup Sø og Kongens Kær, og fungerer i dag som et bynært rekreativt naturområde. De store højspændingsmaster er fjernet og landskabet domineres nu af de store søer og tilgroede kær med sump og pilekrat.

Vejle by mod øst har løbende vokset sig ind i det flade landskab, og i dag planlægges der for en ny by ved Rosborg og deponibakken. Bredstenvej ligger som et meget synligt og støjende teknisk anlæg i landskabet. I området ligger voldstedet Rosborg, som blev anlagt først i 1300-tallet af herremanden ved det senere Pedersholm. Voldstedet blev anlagt i sumpen, og har huset et toetages bindingsværkhus. I slutningen af 1300-tallet var voldstedet en kongelig borg og administrationscenter, men efter 1410 er funktionen af voldstedet ukendt.

2. Vejle Å

3. Vejle Å ved Sportsfiskerklubben

4. Genbrugspladsen set fra deponibakken.

5. Resterne af Rosborg gemmer sig tæt ved åen syd for Gymnasiet af samme navn, der ses til venstre i billedet.

Visuelt rumlig beskrivelse

Det brede flade landskab som afgrænses af de stejle skrænter mod syd, giver en oplevelse af et åbent – om end tilgroet – landskab på relativ stor skala. Landskabet rummer flere tekniske anlæg og bygninger som vidner om nærheden til byen.

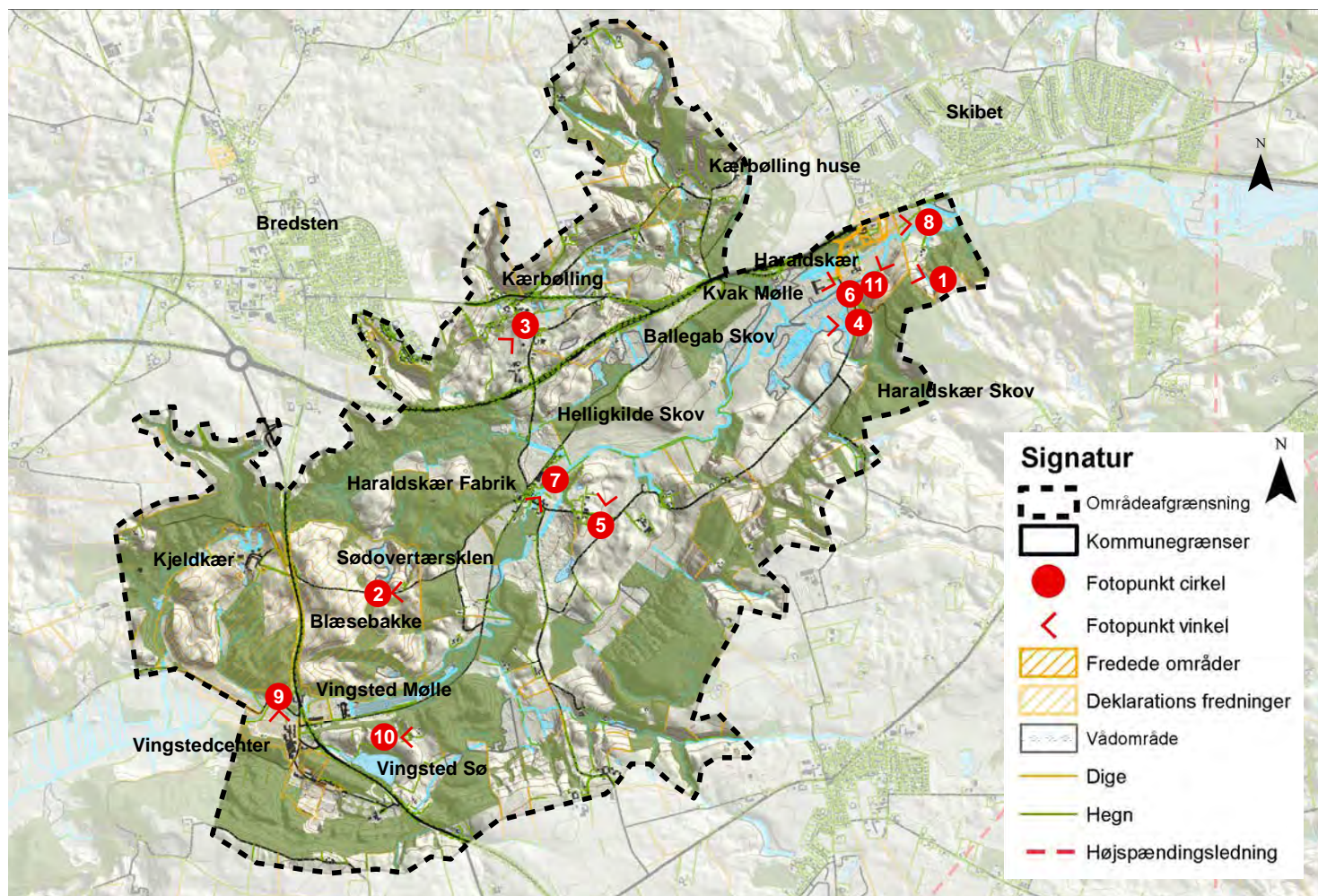
Landskabet har mange historiske lag som er svære at aflæse. Sammen med den stigende tilgroning af især pilekrat, virker landskabet sammensat. Landskabet er derfor sårbart over for terrænændringer, tilgroning, samt store som små anlæg, der forstyrrer oplevelsen af den flade dalbund.

Landskabet er meget synligt fra udsigtspunkter beliggende i andre landskabskarakterområder, eksempelvis Himmelpind. I selve området opleves landskabet primært fra hovedvejen, deponibakken samt fra stierne omkring Kongens Kær og Knabberup Sø. Ved Kongens Kær er der opført et udsigtstårn/fugletårn som giver god udsigt over området.

6. Udsigts- og fugletårn syd for Kongens Kær.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Nyt landskab skabt inden for de sidste årtier
Reference	Luftfoto fra 1970- og 80erne, samt 2000 og frem
Nøglekarakter	Stor flad dalbund, skovklædte skrænter, søer og kær, pilekrat
Geologi	Issø i tunneldal
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	middel - stor
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat
Struktur og mønstre	
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel
Sårbarhed	
Udsigter	Fugletårnet ved Kongens Kær platformen (Himmelpind og Østengård-tårnet udenfor området).
Særlige objekter	Fugletårnet ved Kongens Kær, Deponibakken
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Geologisk værdifuldt område Friluftsområder: Vejle og Egtved Ådale
Visuel sammenhæng til naboerområder	Visuel sammenhæng med området for Sælde, samt delvist med morænefladerne nord og syd for ådalen.

Landskabskarakter

Landskabet mellem Vingsted og Haraldskær er kendetegnet ved det urolige og kuperede terræn med dødisrelief og randmoræne, skabt af dødis og mindre gletsjerfremstød i kuldeperioder i slutningen af istiden. Den karakteristiske tunneldals terrænformer er udvisket, hvorved dalen nogle steder opleves som selvstændige lukkede kuperede landskaber i lille skala, og selve dalbunden omkring Vejle Å som meget smal.

Områdets kulturmæssige karakteristik er overvejende præget af udviklingen omkring Haraldskær og Haraldskær Fabrik samt omkring Vingstedcentret gennem tiden. Generelt ligger landbrugsbebyggelsen som ådalsbrug ved ådalens terrasser i dødislandskabet eller på skrænternes irregulære bakker, enten som selvstændige gårde eller samlet som ved Kærbølling Huse

Skitse af ådalen set fra Skibetvej. Skovbrynet afgrænser landskabsrummet.

1. Haraldskær. Hvid hovedbygning og rød avlsgård.

Vær opmærksom på:

- Planlægningen bør overvejende tage afsæt i topografien og gamle robuste skovpartier, levende hegn og skovsumpe, mens yngre beplantninger, pilekrat og nåleskove muligvis fjernes med tiden.
- Undgå ændringer, der bryder landskabets karakteristiske mønstre og strukturer.
- Der bør arbejdes på at fjerne holme af hvid- og rødgran, buske og træer i render og diger på tværs af åen og opvækst omkring udsigtspunkter.
- Der bør arbejdes på at synliggøre spor efter tidligere møllemiljøer m. v.

Naturgeografisk beskrivelse

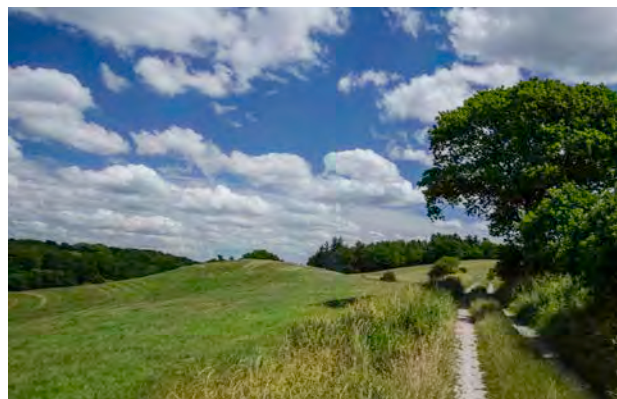
Bred tunneldal, som særligt er kendetegnet ved det urolige og kuperede terræn med dødisrelief og randmoræne, som ligger mellem dalskrænterne og den flade smalle dalbund hvor Vejle Å løber.

Det urolige terræn, skabt af dødis og mindre gletsjerfremstød i kuldeperioder i slutningen af istiden, har medvirket til at den karakteristiske tunneldals terrænformer er blevet utydelig. Herved opleves selve dalbunden omkring Vejle Å som meget smal, mens det omkringliggende landskab overvejende opleves som en række mindre selvstændige kuperede landskaber. Ådalens skrænter er de fleste steder stadig markante og stejle, men flere steder er der en flydende overgang til dødis- og randmorænelandskabet.

I de lerede skrænter og fra moser på den ovenfor liggende moræneflade udspringer en del kildevæld. I større og mindre erosionskløfter, løber kildevældene ned gennem de stejle skrænter og det irregulære terræn. Flere steder har disse kildevæld givet vand til vandmøller og små dambrug, og mange steder i dag ses spor fra disse som småsøer. Vingsted dambrug ved Vejle Å er fortsat i drift.

I slutningen af 1990'erne og igen i 2013-14 er der flere steder lavet vådområde- og vandløbsprojekter, hvor Vejle Å er genslynget. Vingsted Sø er med sine 6 ha området's største sø.

Nogle steder har ådalen skåret sig langt ned i ældre aflejringer, og her er der flere steder gravet kiselgur.

2. Vingstedvej ved Sødoværtærsklen

3. Udsigt fra Kærbølling mod vest.

4. Nye slyngninger på Vejle Å ved Haraldskær

5. Elletræer ved vandløb øst for Haraldskær

Kulturgeografisk beskrivelse

Som i den øvrige ådal er skrænterne overvejende skovbevoksede eller åbne med overdrev. Omkring Kærbølling er de øvre skrænter åbne med marklodder og overdrev, og her ligger skovene på de nederste skrænter ved Haraldskær (Helligkilde Skov og Ballegab Skov). Ved skræntfoden og i dødis- og randmorænelandskabet findes mange kildevæld, hvor der førhen har ligget vandmøller og små dambrug, ligesom der ved nogle af kilderne blev gravet efter kildekalk. På grund af erhvervsudviklingen og den efterfølgende tilgroning er møllemiljøerne og kalkgravene skjult eller fjernet, og de må derfor karakteriseres som svage elementer i landskabet. Ved mange af kilderne er ellesumpe et karakterstærkt element, og langs kilderne og selve Vejle Å ses typisk en række af elletræer, som synliggør bækkenes forløb på længere afstand.

I det småbakkede dødislandskabs mange lavninger, blev der tidligere gravet tørv, men i dag er disse moser overvejende tilgroet med pilekrat eller oprenset som småsøer. Tidligere alléer er svære at erkende i landskabet, da træer er fjernet eller sløret af tilgroning. Ligeledes er mange udsigter eller kig over ådalen forsvundet på grund af tilgroning. Mange steder ses holme med især hvidgran eller rødgran, hvilket især er udtalt i det urolige terræns bakketoppe.

Markstrukturen er ikke entydig eller karakteristisk, men udgøres generelt af små lodder som oftest følger terrænet eller åens forløb. Ligeledes er bebyggelsesstrukturen ikke entydig, men kan generelt erkendes tilbage på høje målebordsblade (1868). Generelt ligger landbrugsbebyggelsen som ådalsbrug ved ådalens terrasser i dødislandskab eller på skrænternes irregulære bakker, enten som selvstændige gårde eller samlet som ved Kærbølling Huse.

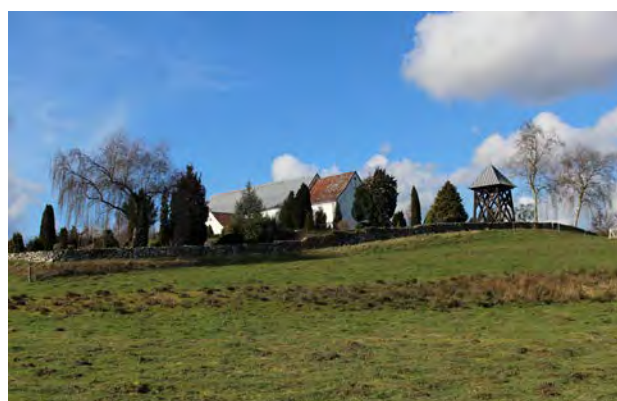
Herregården Haraldskær er kendt siden 1432, og området ligger med henholdsvis enge, overdrev og græsmarker omkranset af skræntskovene Haraldskær Skov, Ballegab Skov og Helligkilde Skov. Den bevaringsværdige hvidkalkede hovedbygning ligger på et svagt kendetligt firsidet voldsted i dalbunden. Hovedfløjen er opført i 1590 og gennem tiden er der bygget til. Umiddelbart nord for Hovedbygningen ligger Skibet Kirke, som hører med til ejerlavet. Skibet Kirke er en hvidkalket romansk kirke opført i frådsten, og fra den omgivende kirkegård er der god udsigt over ådalens terrænformer og landskab. 300 meter vest for hovedbygningen ligger den (ligeledes bevaringsværdige) rødkalkede ladegård, og lige nord for denne, ligger Kvak Mølle. Kvak Mølle var i 1600-tallet en kornvandmølle, men fra 1914 drev møllen turbine og elværk til Hovedbygningen. Møllebygningen ligger i dag som ruin, og ved mølledammen er der opført en større shelterplads.

6. Avlsgården til Haraldskær set fra Ruevej

7. Haraldskær Fabrik med den tørlagte kanal

8. Skibet Kirke set fra øst

9. Vingsted kursuscenter set henover åen.

Ved Haraldskær var tidligere et virksomhedsmiljø med vandmølle. Denne blev i 1757 flyttet til sin nuværende placering og producerede primært kobbervarer, leer og søm. I 1873 blev fabrikken ombygget til de nuværende bygninger og turbinen var i drift frem til 1997, hvor opstemningen blev opkøbt og fjernet af Vejle Amt. Omkring virksomheden voksede en lille fabriksby frem (kaldet Haraldskær Fabrik), med skole, station, arbejderhuse og brugsforening.

Ved Vingsted Mølle anlagdes i 1897 en station på Vejle -Vandelbanen. Den korte togafstand til Vejle, medførte at området blev udflugtsmål og hjemsted for idrætsarrangementer. Fri-luftsmiljøet omkring Vingsted Kursuscenter blev derfor et eksempel på idrætskulturen udvikling fra 1900-tallet og frem. Ud over Kursuscentret ligger her De Danske Skytte-, Gymnastik og Idrætsforeninger, ligesom at Sportsfiskerne Hus blev bygget i 2013-14.

Tæt på Vingsted Kursuscenter, omkring Vingsted Sø, ligger en koncentration af ældre stenalderboplads. Den 6 ha store Vingsted sø er kendt som en af landet vigtigste 'våbenoffer-moser' med fund fra jernalderen. Området er kulturarvsareal og indgår i Vingsted Historiske Værksted, som blev oprettet i 1976.

Nord for Vingsted ligger hovedgården Keldkær med et nutidigt hovedhus opført efter en brand i 1990.

Visuel rummelig beskrivelse

Det urolige og kuperede terræn, som ligger mellem dal-skrænterne og den flade smalle dalbund, hvor Vejle Å løber, medvirker til, at den karakteristiske tunneldals terrænformer fremstår utydelige, hvorved dalen nogle steder opleves som selvstændige lukkede kuperede landskaber i lille skala. Omkring Haraldskær, og fra de åbne skrænter, kan landskabet overskues på en lidt større skala. Her kommer eksempelvis Haraldskær Hovedgård til sin ret. Ved Vingstedcentret er landskabet lukket, og de store bygninger ligger mere eller mindre gemt i det bevoksede og kuperede terræn.

Landskabet opleves overvejende som stærkt karakteristisk med stærk sammenhæng mellem landskabets kulturgeografi og den naturgeografiske oprindelse.

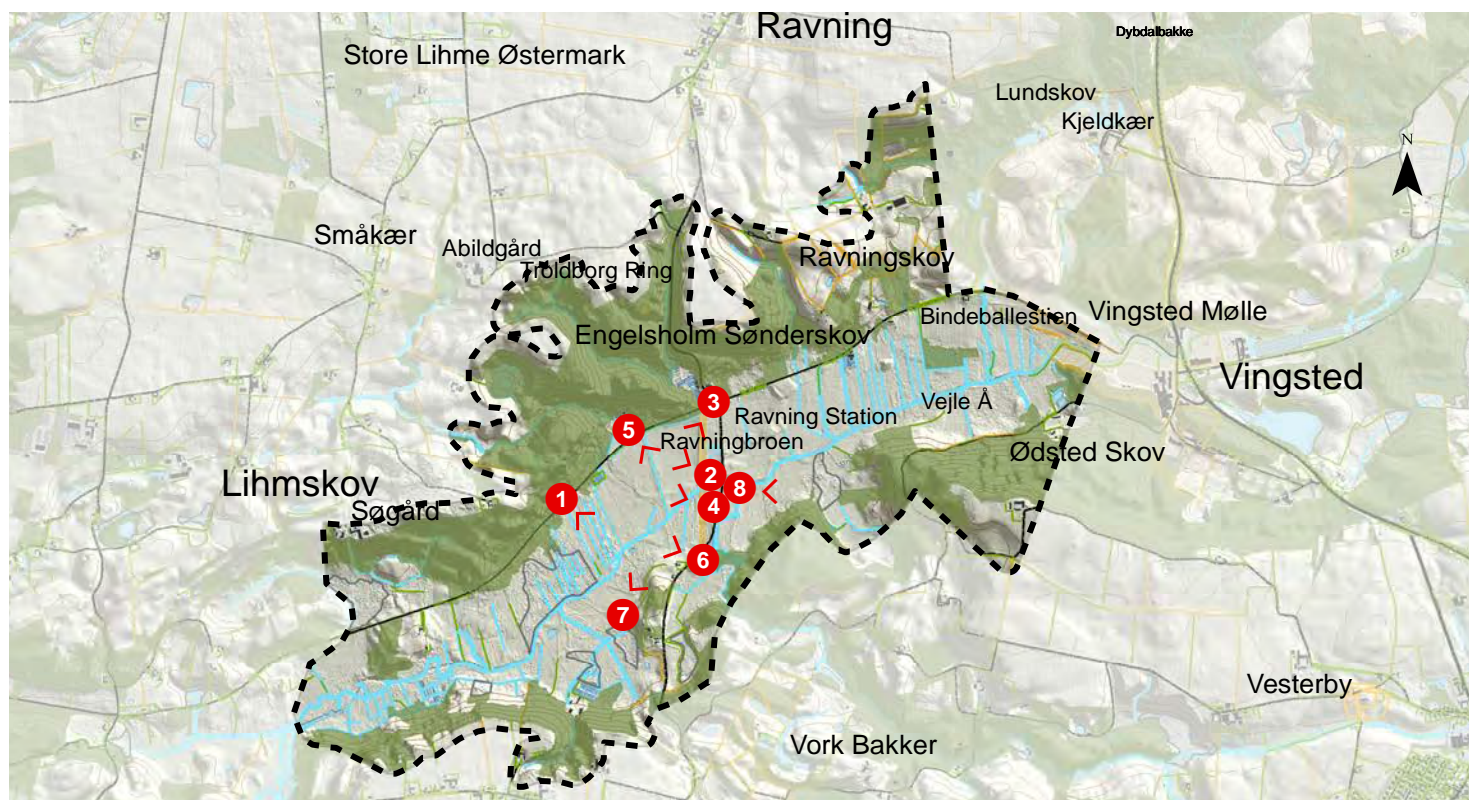
10. Jernaldermiljøet som er en del af Vingsted Historiske Værksted.

11. Kajakker ved Vejle Å ud for Skibet.

LANDSKABSKARAKTER 17c Vejle Ådal, Vingsted til Haraldskær

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	<200 år
Reference	Høje Målebordsblade
Nøglekarakter	Tunneldal præget af dødisrelief og randmoræner som giver et kuperet terræn nede i tunneldalen.
Geologi	Tunneldal præget af dødis og randmoræne
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Små- til mellemskala
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Transparent
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat
Struktur og mønstre	Åbne enge og kær i dalbund; elletræer langs kildevæld og småbække; begrænset bebyggelse i ådalens terrasser i dødis- og randmorænelandskab eller på skrænternes irregulære bakker; tydelige gamle skræntskove og overdrev på skrænterne; åbne kildevæld eller kildevæld i gamle ellesumpe ved dalfod; spor efter tidlige dambrugsmiljøer og møllemiljøer
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt
Sårbarhed	
Udsigter	Høllundvej, Blæsebakke, Haraldskær Skov (2 punkter)
Særlige objekter	Vingsted Kursuscenter; Vingsted, Haraldskær Hovedgård og Fabrik; Skibet Kirke; Kvak Mølle, Jernaldermiljøet i Vingsted.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: Friluftsmiljøet ved Vingsted Kursuscenter; 218 Vingsted Oldtidspark (Jernaldermiljøet); 219 Haraldskær Fabrikmiljø; 220 Haraldskær Hovedgård. Fredede områder og deklarationsfredning ved Haraldskær og Skibet Kirke Særligt værdifuldt landskab Geologisk værdifuldt område Friluftsområder: Vingsted og Haraldskær
Visuel sammenhæng til naboerområder	Visuel sammenhæng med morænefladerne nord og syd for ådalen

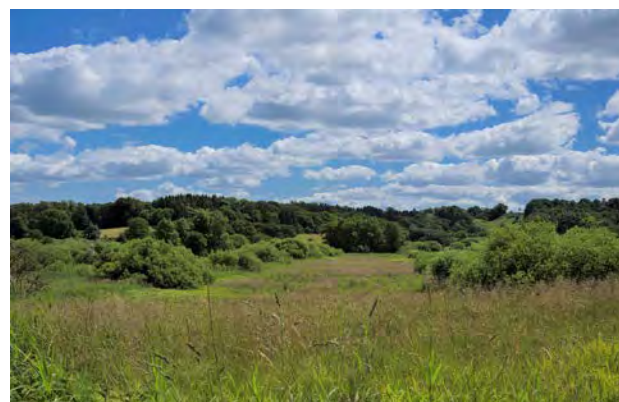

Landskabskarakter

Landskabet er et stærkt karakteristisk tunneldalslandskab med stærkt issø-præg, kendetegnet ved den brede flade dalbund omkranset af stejle skovklædte dalskrænter. Dalbunden er primært karakteriseret af græsning- eller høslæt-enge, med hegn og grøfter typisk vinkelret på åens forløb, hvorfor landskabet har en relativ lille kompleksitet. Mange afvandsgrøfter og grøblerender er dog tilgroet med pilebuske, som ruminddeler det ellers åbne landskab. Tværs over dalbunden ligger sporet efter Haralds Blåtands Ravingbro, og ved den nordlige skræntfod ligger den nedlagte Raving Station. I skræntskoven ovenfor findes resterne af jernalder-ringborgen Troldborg Ring. Langs den nordlige skræntfod løber Bindeballestien på de nedlagte jernbanespor. Bebyggelsen er spredt og beliggende på små terrasser eller forhøjninger ved skræntfoden. Landskabet er fornyligt omfattet af en stor landskabsfredning for Vejle Ådal.

Den flade åbne dalbund med den stejle skovklæde skræning som bagtæppe. Traktoren giver skala til landskabet.

1. Tilgroede grøfter på tværs af åen.

Vær opmærksom på:

- Der bør ikke ske ændringer af landskabets karakteristiske mønstre og strukturer som særligt udgøres af åbne naturlige enge og kær i dalbund med diger, hegn og grøfter vinkelret på vandløb. Hermed bør tilgroning af dalbunden, herunder tilgroning i render og diger på tværs af åen i issøernes udstrakte flader, undgås.
- Særlig opmærksomhed på udvidelser og ændringer af bebyggelsen.

Naturgeografisk beskrivelse

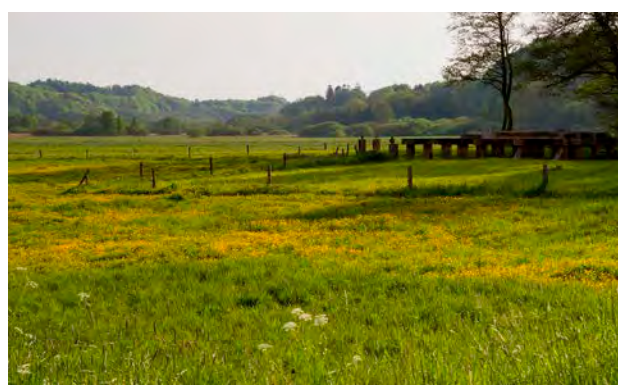
Bred tunneldal som særligt er kendetegnet ved den brede flade dalbund omkranset af stejle skovklædte dalskrænter. Dalbunden består primært af ferskvandsaflejringer og er et tidligere issø-bassin kaldet Vingsted-Vork Issø, skabt af smeltevand mellem isfronten, ådalens sider og bakkerne mod vest. Skrænterne består overvejende af moræneler, og fra moser på den ovenfor liggende moræneflade udspringer en del kildevæld. I større og mindre erosionskløfter løber kildevældene ned gennem de stejle markante skrænter og det irregulære terræn. Flere steder har disse kildevæld givet vand til små dambrug, og mange steder ses i dag spor fra disse som småsøer.

Kulturgeografisk beskrivelse

Engen har været en vigtig ressource i form af høslæt og grovfoder for agerbruget ved Ravnning. Kassevogne trukket af kreaturer har flyttet store mængder hø op til gårdene og lavet dybe hulveje i skrænterne som stadig kan ses i dag. Vejle Å blev rettet ud i anden halvdel af 1800-tallet og i 1872 indledtes anlægget af Vejle Ådals engvandingskanaler, som skulle levere vand til engfladerne. I Vingsted-Vork-Issø anlagdes to kanaler – en nordlig kanal kaldet Sønderkjær Kanal, og en sydlige kanal kaldet Vork-Ødsted Kanal. Da enggræsset mistede sin betydning for grovfoder-produktion, blev dalbunden kalket, drænet og opdyrket, og her blev de gamle rester af ålejet dækket til. Kornproduktion fortsatte frem til 1970, hvor tørveomsætningen gjorde jorden for våd. Dræning, opdyrkning og tørveomsætning afdækkede stolperne fra Ravnningbroen, og først i 1990'erne blev broen endeligt udgravet.

2. Skræntskov af bøg. I midten rydning af nåletræer

3. Ravnningbroen

4. Issø ved Ravnning

5. Sydlig ådalsskrænt. Bebyggelse på terrasser

Visuelt rumlig beskrivelse

Det urolige og kuperede terræn, som ligger mellem dalskrænterne og den flade smalle dalbund hvor Vejle Å løber medvirker, at den karakteristiske tunneldals terrænformer er udvisket, hvorved dalen nogle steder opleves som selvstændige lukkede kuperede landskaber på lille skala.

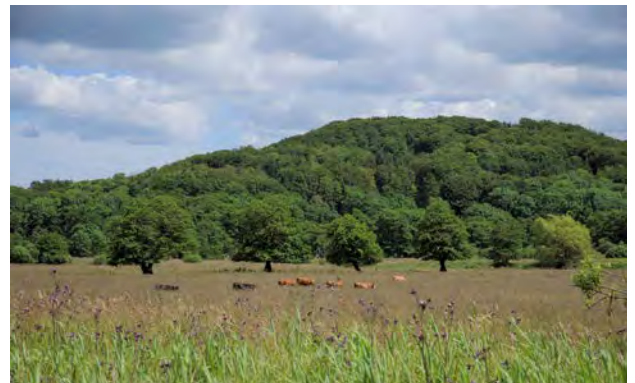
Landskabet opleves overvejende som stærkt karakteristisk med stærk sammenhæng mellem landskabets kulturgeografi og den naturgeografiske oprindelse.

6. Bebyggelse på ådalens terrasser

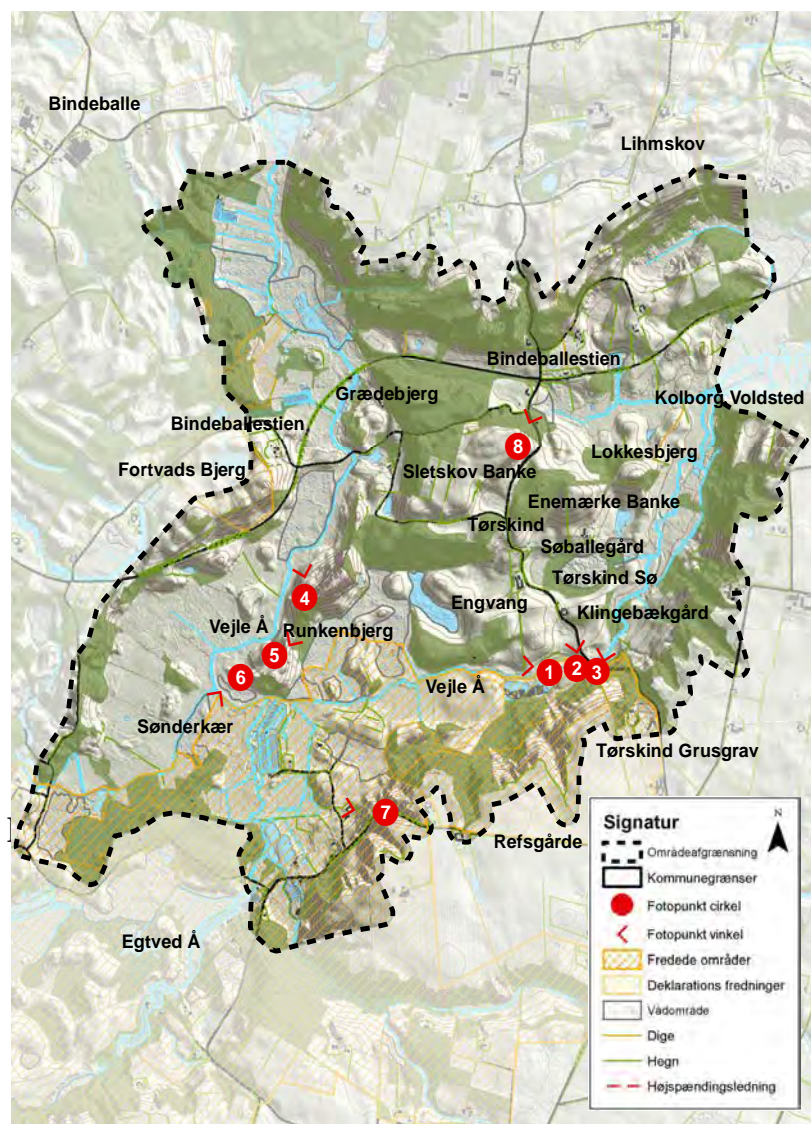

7. Raving Station

8. Kig mod Ødsted Skov

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/ karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk
Landskabskarakterens oprindelse (kultur- geografi)	200 år - Geologisk og historisk landskab med elementer fra forskellige tidsaldre
Reference	Høje Målebordsblade
Nøglekarakter	åbne naturlige enge og kær i dalbund med diger, hegn og grøfter vinkelret på vandløb; elletræer langs Vejle Å; begrænset bebyggelse i ådalens terrasser i dødis- og randmorænelandskab eller på skrænternes irregulære bakker; tydelige gamle skræntskove og overdrev på skrænterne; åbne kildevæld eller kildevæld i gamle ellesumpe ved dalfod; spor efter tidlige dambrugsmiljøer og møllemiljøer
Geologi	Tunneldal
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Små- til mellemskala
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/ lukket)	Transparant
Kompleksitet (komplekst/sammensat/ enkelt)	Sammensat
Struktur og mønstre	Struktur i diger, hegn og infrastruktur, samt gårdstruktur
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	roligt
Sårbarhed	
Udsigter	Kongens Kær; Himmelpind; Østengård; Haraldskær 1 og 2; Høllundvej; Blæsebakke; Asbanke/Ravningvej; Lokesbjerg; Tørskind Grusgrav; Refsgårde; Runkenbjerg; Fortvad Bjerg;
Særlige objekter	Tørskind Grusgrav; Klingenbækgård; Ravning Bro og station; Vingsted Kursuscenter; Vingsted Oltidspark; Haraldskær Hovedgård og fabrik; Skibet Kirke; Kvak Mølle;
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: 23 Hærvejsforløbet; 206 Sønderkær; 207 Hededambruget; 209 Dambrugsmiljø; 212 Tørskind; 214 Lihmskov; 215 Ravning Fiskeri; 216 Landsbyen Ravning; 217 Friluftsmiljøet ved Vingsted Kursuscenter; 218 Vingsted Oldtidspark; 219 Haraldskær Fabrikmiljø; 220 Særligt værdifuldt landskab Geologisk værdifuldt område Fredning (Nybjerg Mølle; Haraldskær) Natura 2000 omr: Egtved Ådal Friluftsområder: Vejle og Egtved Ådale, Østengård skov, Uhre Skov.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Visuel sammenhæng med morænefladerne nord og syd for ådalen

Landskabskarakter

Landskabet er et stærkt karakteristisk tunneldalslandskab, der både har stærkt issøpræg ved Sønderkær, og et kuperet aflejrings- og død-landskab, bestående af en række banker, der tilsammen kaldes Tørskind. Sønderkærs flade dalbund er karakteriseret af kær og enge, med hegn og grøfter typisk vinkelret på åens forløb. Det kuperede Tørskind og de omgivende dalskrænter, er kendetegnet ved sandede overdrev og i mindre grad dyrkningsarealer eller små skovarealer.

Området har haft stor aktivitet siden jægerstenalderen, mens områdets senere landbrugsmæssige udvikling har været begrænset af de naturgivne forhold. I et dalstrøg nord for Grædebjerg, løber Bindeballestien på tracéet af den gamle Vejle-Vandelbane. Den øvrige infrastruktur er underlagt terrænet og kan genfindes tilbage til høje målebordsblade fra 1869.

Landskabet kan let overskues fra de mange udsigtpunkter rundt omkring, med Tørskind Grusgrav, Runkenbjerg og Refsgårde som de vigtigste. Det forholdsvis åbne landskab er i middel skala.

Vær opmærksom på:

- Ændringer af landskabets åbne naturpræg og kulturhistoriske værdier bør undgås
- Vær særligt opmærksom på udvidelser og ændringer af bebyggelsen.
- Vær særligt opmærksom på at sikre udsigter, også mod forhold i tilstødende landskabsområder.

1. Udsigt fra Tørskind Grusgrav over det flade Sønderkær. Til højre i billedet ses Runkenbjerg og til venstre ses ådalens stejle skrænter. I dalbunden ses stadig spor efter nogle af de dambrugsmiljøer, som har fået vand fra de mange kilder som springer i området.

3. Udsigt fra Tørskind Grusgrav mod øst. I dalbunden ses Vejle Å's genetablerede slyngninger og til venstre herfor ligger Lokkesbjerg og Enemærke Banke. Ved foden af banken ligger Søballegård og foran den ligger den tilgroede Tørskind Sø.

Naturgeografisk beskrivelse

Stærk kuperet tunneldalslandskab, præget af dødis og smeltevandsaflejringer. Da smeltevandet brød gennem øvre Vejle Ådal fra Engelsholm Sø og ned gennem Randbøldal, skabte smeltevandet de sandaflejringer, der i dag kan ses som Grædebjerg, Sletskov Banke og Runkenbjerg. Den brede øst-vest-gående del af ådalen, var på dette tidspunkt fyldt med dødis, og da isen smeltede bort, aflejredes en række bløde hatformede bakker, hvor de største er Enemærke Banke og Lokkesbjerg. Tilsammen udgør ovenstående "bjerge" og banker det kuperede landskab, som kaldes Tørskind, og som ligger omkranset af Vejle Å på tre af siderne. Det afsmeltede dødis blev blokeret af en gletsjer ved Søgård, og dermed dannedes Spjarup Issø. Hele den flade issøbund danner i dag det store åbne Sønderkær, hvor Egtved Å møder den smalle Vejle Å fra Randbøldal og danner den brede Vejle Å.

Kulturgeografisk beskrivelse

I Sønderkær og på de omkringliggende banker og skrænter findes både overpløjede gravhøje og en stor koncentration af velbevarede jægerstenalderbopladser. Øst for Lokkesbjerg på sydsiden af Vejle Å, ligger voldstedet Kolborg, og i tilknytning hertil, et vadested. De mange kulturspor vidner om stor aktivitet i området gennem historien.

2. Udsigt fra Tørskind Grusgrav over Tørskind med Klingebækgård liggende centralt.

4. Udsigt fra Runkenbjerg mod nordvest med Vejle Å's forløb i dalbunden.

Det kuperede landskab kaldet Tørskind ligger nærmest som en ø omkranset af Vejle Å. Tørskind har ligget som en geografisk afgrænset enklave, der hører under Bredsten Sogn. Oprindeligt har Tørskind bestået af en enestegård, der ikke havde dyrkningsfællesskab med andre. Derfor har diger og hegn aldrig domineret dette landskab. Enestegården var en tvillinggård med to familier, og i 1700-tallet blev dens jorder skilt fra til yderligere to gårde, således at der nu lå 4 gårde omkring Tørskind Sø. Tvillinggården blev flyttet fra Enemærke Banke til Engvang. Søballegård ligger på sin oprindelige tomt, mens Klingebækgård blev flyttet til sin nuværende placering i 1827. Klingebækgård er fredet og ligger centralt i landskabet, hvilket ses tydeligt fra udsigtpunkterne ved Tørskind Grusgrav. Markstrukturen er derfor ikke entydig eller karakteristisk, men udgøres generelt af små lodder, der oftest følger terrænet eller åens forløb. Ligeledes er strukturen i veje ikke entydig, men kan generelt erkendes tilbage på høje målebordsblade fra 1869.

I slutningen af 1980'erne anlagde Robert Jacobsen sammen med sin kunstnerkollega Jean Clareboudt en række landskabs-skulpturer i Tørskind Grusgrav. Skulpturerne symboliserer og forholder sig til solen og himmellegemernes gang.

I et dalstrøg nord for Grædebjerg, løber Bindeballestien på tracéet af den gamle Vejle-Vandelbane. Lihmskov Station ligger fortsat på sin oprindelige placering.

Området er overvejende præget af åbne overdrev på de sandede banker og skrænter, og naturenge og kær i den flade dalbund. Kun en mindre del af området er intensivt opdyrket eller med skov.

Visuelt rumlig beskrivelse

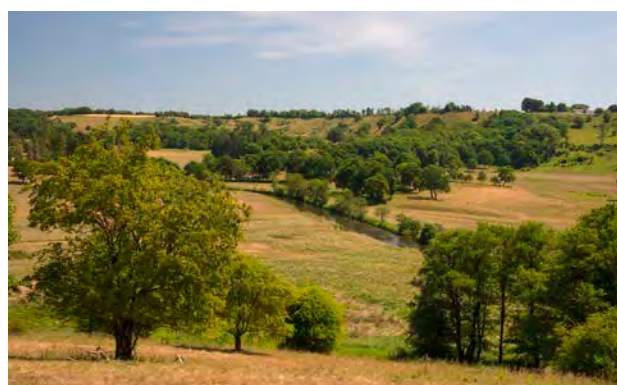
Den brede åbne naturrige dalbund i Sønderkær og de kuperede banker ved Tørskind, omgivet af tunneldalens stejle dalskrænter udgør et fantastisk område til forståelsen af landskabsdannelse under og efter sidste istid.

Den tydelige geologi skaber et stærkt karakteristisk landskab, hvor der er stærk overensstemmelse mellem landskabets kulturgeografi og den naturgeografiske oprindelse.

Det forholdsvis rolige og åbne landskab kan let overskues fra de mange udsigtpunkter rundt omkring, og landskabet vurderes samlet at være af middel skala, omend det kuperede område ved Tørskind lokalt er et landskab af lille skala. De mange udsigter gør, at landskabet er særlig sårbart for forandringer i tilstødende landskabsområder.

5. Den sandede bakkekam Runkenbjerg med sine naturrige overdrev.

6. Udsigt fra Runkenbjerg mod syd over Sønderkær og Vejle Å umiddelbart nedstrøms at Egtved Å og Vejle Å er løbet sammen.

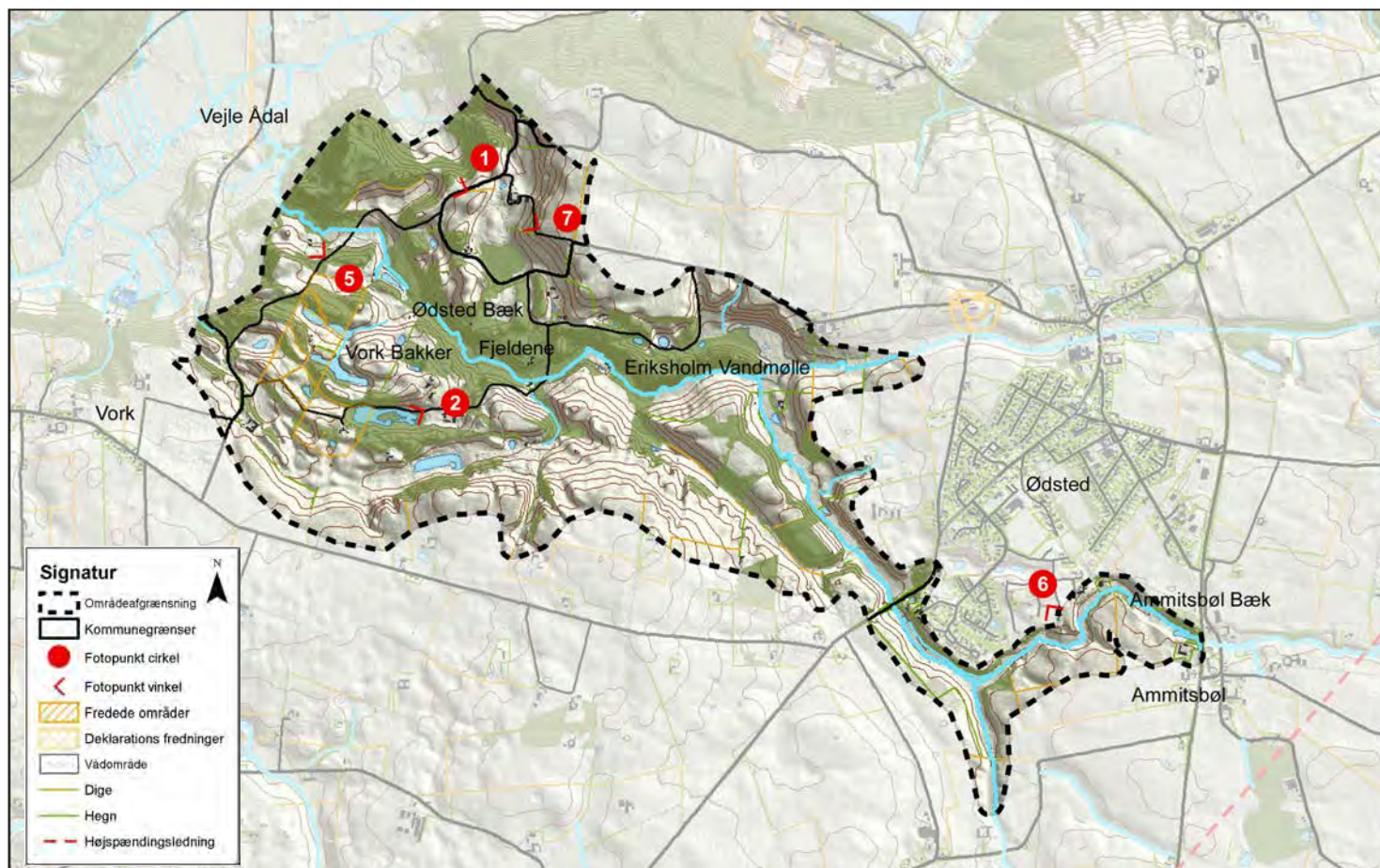

7. Udsigt fra Refsgårde over dambrugsmiljøet ved Egtved Å. I baggrunden ses det tilstødende landskabsområde Egtved Ådal.

8. Kig mod nordøst over Tørskindvej.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk og kulturhistorisk landskab med elementer fra forskellige tidsaldre.
Reference	Høje Målebordsblade 1869
Nøglekarakter	Åbne enge og kær i den flade brede dalbund, overdrev på skrænter og banker, kildevæld og småbække i skrænterne.
Geologi	Tunneldal.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Mellem skala.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent (Transparent på selve Tørskind).
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt.
Struktur og mønstre	Struktur i grøfter på tværs af Vejle Å.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Tørskind, Refsgårde m.fl., Runkenbjerg, Lokkesbjerg, Fortvad Bjerg.
Særlige objekter	Klingebackgård, Tørskind Grusgrav.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: 216 Ravning, 214 Lihmskov og 212 Tørskind. Geologisk værdifuldt område. Fredning: (Nybjerg Mølle og Vejle Ådal). Friluftsområder: Vejle og Egtved Ådale.
Visuel sammenhæng til naboer	Egtved Ådal, Bindeballe Gletsjerport, Vingsted-Vork Issø, Lihmskov.

Landskabsbeskrivelse

Landskabet mellem Ødsted og Vork er kendetegnet ved det stærkt karakteristiske og småbakkede landskab. Landskabet opleves som lukket med små rum omkranset af beplantning og med mange mindre søer og moser. Skalaforholdet er småt, og derfor er landskabet meget sårbart overfor nye anlæg, som er af stor skala.

Småbakked dødislandskab er karakteristisk for området.

Vær opmærksom på:

- Der bør ikke ske ændringer, der bryder med oplevelsen af det rolige landskab.
- Områdets lille skala bør respekteres og ikke brydes af anlæg af stor skala.
- Placering af nye bygninger og anlæg bør tage afsæt i topografien og ældre skovpartier, levende hegn og skovsumpe, da tilgroede områder på overdrev, yngre beplantninger, pilekrat og nåleskove med tiden kan fjernes.
- Der bør fortsat arbejdes for at skabe åbne overdrev i området.

1. Små lukkede landskabsrum præger oplevelsen ved Vork Bakker.

Naturgeografisk beskrivelse

Landskabet er et stærkt karakteristisk kuperet dødislandskab omkring en smeltevandsdal, som er en sidedal på sydsiden af Vejle Ådal. Ammitsbøl Bæk og Ødsted Bæk løber gennem området mod nordvest og ender i Vejle Å.

Dødislandskabet er skabt i slutningen af sidste istid, hvor isen i flere omgange smeltede tilbage og rykkede frem igen.

Dødis er klumper af is, der brækkede af gletsjeren, da den begyndte at smelte tilbage. Smeltevand, der førte en masse sand og grus med, dækkede dødisklumperne på sider og overflade, og de kom derfor til at smelte meget langsomt. Der hvor isen var, kunne der ikke aflejres sand og grus, så da dødisklumpen til sidst smeltede, var der tomt på dens plads - det vi i dag kalder et dødishul. Dødishullerne ses i dag som de mange vandfyldte søer, moser og lavninger uden afløb i området.

Jordbunden består primært af smeltevandsgrus og smeltevandssand med ferskvandsdannelser omkring vandløb, søer og moser, samt moræneler i udkanten af området.

Kulturgeografisk beskrivelse

Vork Bakker har historisk set været et fattigt område med dårlig jord. I 1800-tallet, i tiden efter landboreformerne, udflytning og udparcellering, er der etableret en række mindre ejendomme i området. I første del af 1900tallet var Vork Bakker et samfund med op mod 50 spredte, mindre gårde og huse. Bebyggelserne, som oftest ligger skjult i de små landskabsrum, er de seneste årtier gjort større, i takt med at funktionen er ændret fra landbrug til beboelse, kursus- og fritidsformål. Kun et enkelt heltidslandbrug har overlevet frem til i dag.

På luftfoto fra 1950erne fremstår landskabet som åbent med mange små lodder, som enten var opdyrket eller afgræsset. I 1970- og 80erne skete en massiv naturlig tilgroning som følge af landbrugsmæssig ekstensivering af området, og flere steder blev der plantet holme af nåletræer.

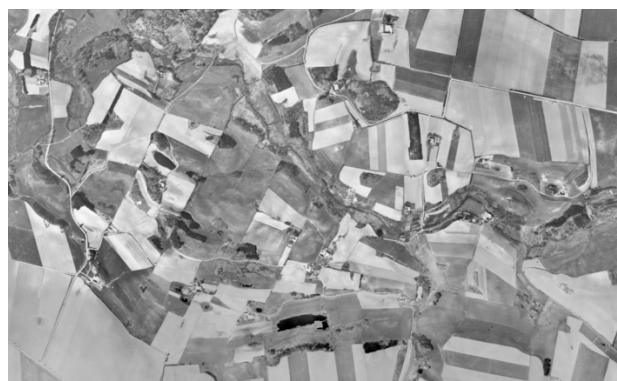
I landskabets mange lavninger blev der tidligere gravet tørv. I de sidste 60 år er mange af disse næringsfattige moser oprenset og blevet til små søer.

Ødsted Bæk har i en periode fra frem til 1921 givet vand til Eriksholm Vandmølle.

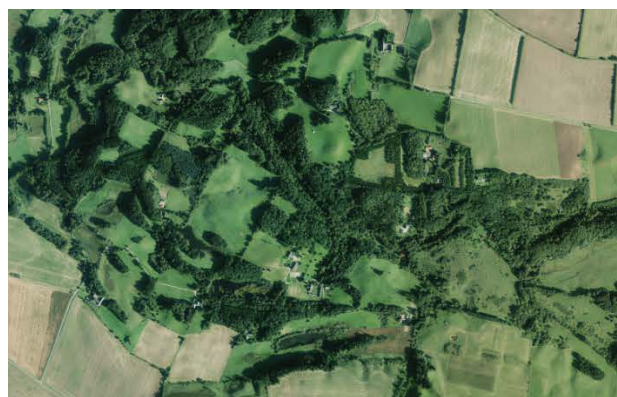
Vejstruktur og struktur i bebyggelse, diger og hegn kan genfindes tilbage på høje målebordskort (1868-69) og er sandsynligvis meget ældre.

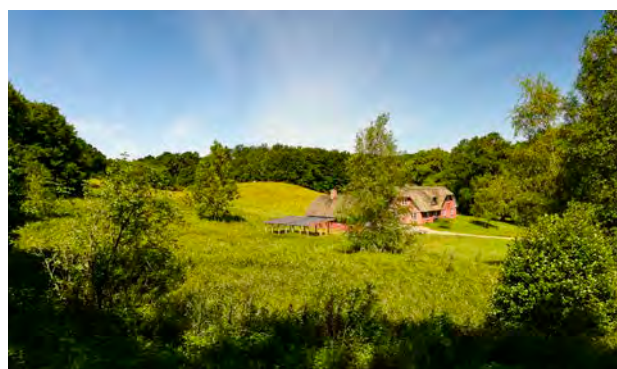
2. En af Vork Bakkers mange tørvemoser i en lavning dannet af dødis.

3. Mange små åbne og opdyrkede lodder. Luftfoto fra 1954.

4. Man fornemmer de små landskabsrum som bevoksningen danner. Luftfoto fra 2017.

5. Bebyggelsen ligger delvist gemt i de små lukkede landskabsrum.

Visuelt rumlig beskrivelse

Vork Bakker fremstår som et lukket og bevokset landskab, hvor en del små og mellemstore overdrev skaber åbne rum i det kuperede landskab.

Ruminddelingen i det lukkede landskab sikrer et visuelt roligt landskab. De fleste veje i området er smalle og snoede grus- eller jordveje, og kun svagt befærdede. Støjniveauet er derfor lavt. Samlet opleves området derfor meget roligt og uforstyrret med stor rekreativ værdi.

Den sydligste del af området er et smalt bånd omkring Ødsted Bæk og Ammitsbøl Bæk. Denne del af området opleves mere åbent og mindre roligt, da det påvirkes af krydsende asfaltveje og af boligområdet i den sydlige del af Ødsted.

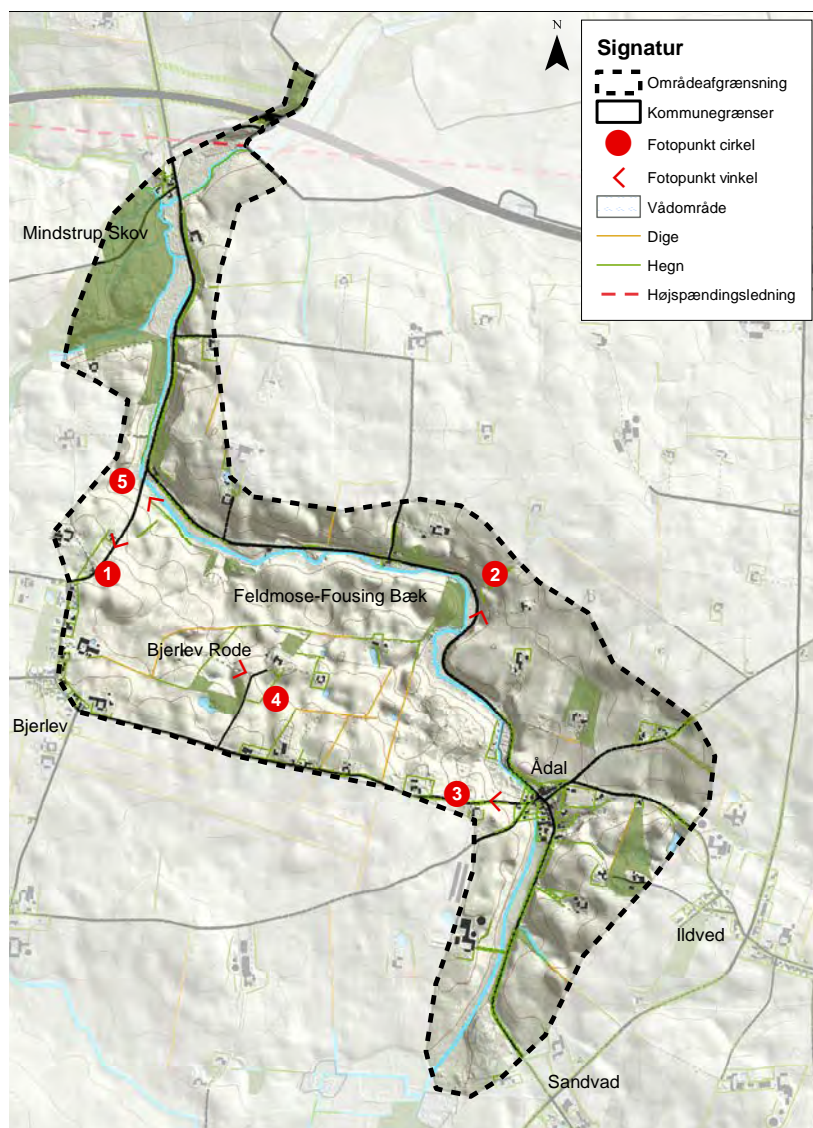

6. Moderne bolig i Ødsted på kanten af ådalen, som udgør den sydlige del af området.

7. Mindre gårde og boliger ligger uforstyrret i små rum i det kuperede terræn.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Oprindelsen af landskabskarakteren er ikke entydig: dels geologisk - terrænformerne, dels præget af bebyggelses- og vejstruktur fra 1800tallet og endelig præget af tilgroning fra 1970erne og frem.
Reference	Høje Målebordsblade (1868-69).
Nøglekarakter	Stærkt karakteristiske, småbakked dødislandskab. Landskabet opleves lukket med små rum omkranset af beplantning og med mange mindre søer, værdifulde overdrev, lavninger med tørvemoser, spredte huse og gårde samt snoede grusveje.
Geologi	Dødislandskab.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt.
Struktur og mønstre	Strukturen af spredt bebyggelse og snoede småveje er karakteristisk og forholdsvis intakt.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Der er to udsigtspunkter nord for Fjeldene. Disse officielle udsigter er dog ikke af større visuel betydning end mange af områdets øvrige landskabelige kig.
Særlige objekter	Ingen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Støtjølssomt friluftsområde; Vork Bakker.
Visuel sammenhæng til naboer	Begrænset i størstedelen af området. Ådalen, som udgør den sydlige del af området, påvirkes visuelt af de tilgrænsende områder.

Oplevelsen af landskabet knytter sig særligt til landevejens forløb gennem den slyngede ådal.

Landskabskarakter

Landskabets nøglekarakter er den karakteristiske smalle ådal, som skærer sig ned i det småbakkede terræn med snoede veje og spredte gårde, levende hegn og småbeplantninger. Oplevelsen af landskabet knytter sig særligt til landevejens forløb gennem den slyngede ådal og andelssamfundet Ådal, som er opstået sidst i 1800tallet. Landskabets skala er lille, og man oplever at bevæge sig gennem mindre, lukkede rum i landskabet, hvor udsigten ofte begrænses af bakker, skrænter eller beplantning. Der er flere steder fra småveje og gårde i området fine udsigter ud over ådalen. Ligeledes er det karakteristiske kuperede terræn og den særlige kulturhistorie omkring Bjerlev Rode et værdifuldt landskabstræk.

Vær opmærksom på:

- På grund af landskabets lille skala, er det vanskeligt at indpasse større bygningsvolumener og tekniske anlæg.
- Beplantning af større arealer bør undgås, da det slører terrænet og ådalen.

1. En mindre vej dykker ned i ådalen, som slynger sig gennem det småbakkede terræn.

Naturgeografisk beskrivelse

Det dominerende element i området er ådalen omkring Feldmose-Fousing bæk. Ådalen skærer sig ned i et karakteristisk småbakket terræn (moræneflade med dødisrelief fra sidste istid). Jordbunden består af moræneler med ferskvandsdannelse på bunden af ådalen omkring vandløbet. I det småbakkede terræn omkring ådalen findes mange små vandhuller. I den nordlige ende af området omkring Mindstrup Skov løber flere mindre vandløb sammen med Feldmose-Fousing Bæk gennem mindre sidedale. Nord herfor skifter vandløbet navn til Alsted Mølleå.

2. De markante skrænter er 5-10 meter høje.

Kulturgeografisk beskrivelse

Områdets bebyggelse består af bebyggelsen Ådal, den nordlige del af landsbyen Sandvad og en række mindre gårde og husmandssteder beliggende spredt i landskabet. Infrastrukturen i området er forholdsvis intakt i forhold til landskabets oprindelse, og består primært af landevejen mellem Vejle og Vonge som følger landskabets kurver gennem ådalen. Langs vandløbet og landevejen, samt omkring gårde og haver, findes en del levende hegn og småplantninger. På bunden af ådalen findes mindre, fugtige engområder, mens jorden oven for ådalen dyrkes. Enkelte steder er der plantet juletræer på ådalens skrænter, hvilket slører terrænet og optræder som et fremmedelement.

3. Den lille bebyggelse Ådal ligger tæt og fint afgrænset nede i Ådalen.

Ådalen danner grænsen mellem flere forskellige ejerlav. I den nordlige del af området danner åen grænse til ejerlavet omkring Mindstrup Hovedgård. Her er ådalens vestlige skrænt bevokset med den gamle løvskov Mindstrup Skov.

Bebyggelsen Ådal er ikke en landsby, hvilket også ses af at den ligger henover en ejerlavsgænse mellem de to landsbyejerlav Bjerlev og Ildved. Bebyggelsen er opstået i slutningen af 1800-tallet omkring en bro over Fousing Bæk. Her mødtes vejene fra andelsbyerne Bjerlev og Hvejsel på den ene side og Ilved og Hvolgård på den anden. I 1887 oprettedes Ådal Andelsmejeri og i 1889 åbnede Ådal forsamlingshus. Byggerierne falder sammen med anlæggelsen af landevejen mellem Vejle og Vonge. Vejen kom til at løbe lige igennem Ådal, der således fik kontakt med et større opland. Ådal består af ca. 15 huse opført ca. 1890 til 1955. Se beskrivelsen af kulturmiljøet på dette.

4. Bjerlev Rode - udsigt mod vest over det kuperede terræn.

Øst for ådalen findes kulturmiljøet Bjerlev Rode, som er en karakteristisk og velbevaret husmandsudstyknings af "kratlodder" fra udstykningen af Bjerlev landsby i 1786.

Bjerlev Rode nævnes første gang i markbogen 1683 med hentydning til et lille krat i småkuperet terræn øst for Bjerlev landsby. Da landsbyen blev udskiftet i 1786 tildeltes nogle af byens husmænd små kratlodder i Bjerlev Rode. Der anlagdes fire huse på udmarken, og de små kratparceller blev hurtigt ryddet og jorderne opdyrket. Omkring lodderne sattes diger med levende hegn. Disse skel er stort set bevaret intakt i dag og danner en illustrativ indhylning af enklaven. Slyngede markveje fordeler sig til de fire små gårde. Der holdes heste og det meste af området afgræsses.

Visuelt rumlig beskrivelse

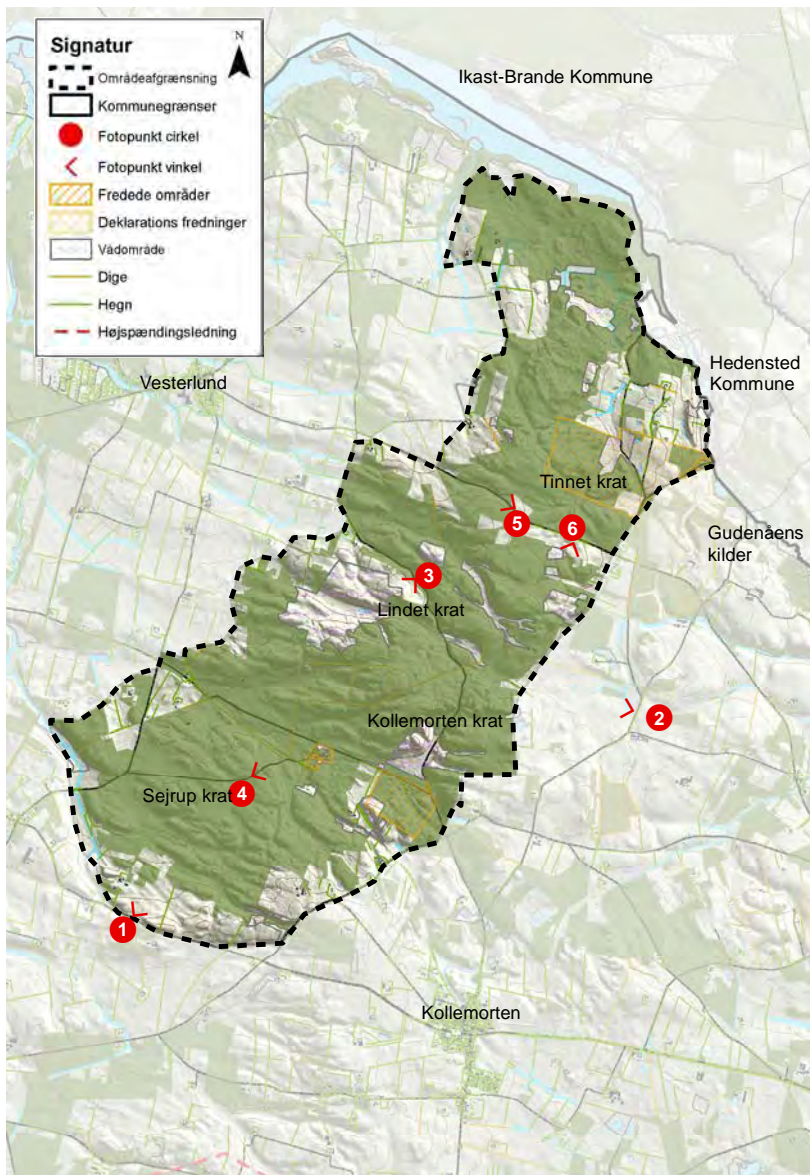
Ådalen er karakteristisk med sit slyngede, smalle forløb som skærer sig ned i det småbakkede terræn. På strækningen mellem Ådal og midtjyske motorvej er oplevelsen af at følge åens løb og bevæge sig nede i ådalen karakteristisk. Ådalen er her forholdsvis smal med 5-10 meter høje skrænter som danner en bølget og uregelmæssig, men alligevel tydelig rumlig afgrænsning.

Landskabet oven for ådalen er kuperet og kendetegnet ved mindre, bugtede veje, spredte gårde og husmandssteder og småbeplantninger typisk på skrænter og omkring bebyggelse. Man oplever, at bevæge sig gennem forholdsvis lukkede landskabsrum. Særligt området ved Bjerlev Rode er meget kuperet og karakteristisk. Ådalen er uforstyrret af tekniske anlæg. Der findes tre vindmøller umiddelbart syd for Bjerlev Rode, som ikke opleves indenfor området grundet beplantning.

5. Det giver en særlig oplevelse at vejen følger åens forløb.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskab præget af kulturhistorien fra ca. 1900.
Reference	Lave målebordsblade 1901-71.
Nøglekarakter	Smal slynget ådal, som skærer sig ned i småbakket terræn.
Geologi	Feldmose moræneflade.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat med forskellige elementer.
Struktur og mønstre	Snoede veje som følger landskabet.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Der er flere steder fine udsigter fra vejene på morænefladen ned over ådalen, dog ingen særligt karakteristiske.
Særlige objekter	Feldmose-Fousing Bæk.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø 168 - Ådal andelssamfund, Kulturmiljø 167 - Bjerlev Rode.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Ikke udpræget.

Landskabskarakter

Landskabet kendetegnes ved at være en højt beliggende kuperet og skovklædt bakkekam langs den jyske højderyg. Bepantningen består primært af gamle egekrat og nåleplantager. Området er stort set ubebygget og kun tilgængeligt via små skovveje.

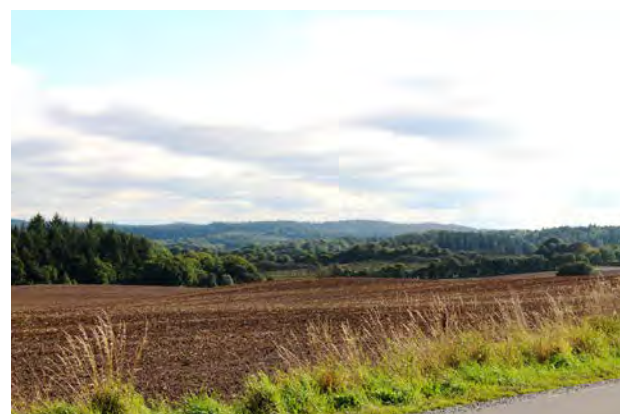
Den nordøstlige del af området indgår i en større landskabsfredning omkring Gudenåen og Skjern Å's kilder. Området er meget karakteristisk og rummer stor værdi i forhold til formidling af landskabets dannelse, samt stor rekreativ værdi.

De små skovveje, hvor man bevæger sig gennem tæt egekrat og nåleplantager er meget karakteristiske for området.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart over for større tekniske anlæg og større byggeri.
- Området har stor værdi i forhold til formidling af landskabets dannelse.
- Landskabet er sårbart overfor terrænændringer.
- De gamle egekrat er sårbare overfor ændringer. De søges sikret ved drift og pleje indenfor et større, fredet område.

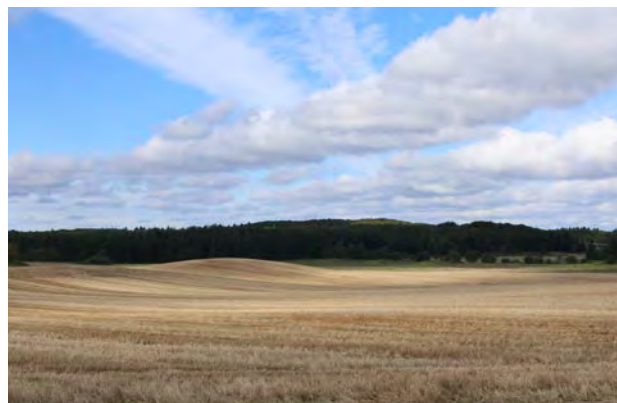

1. Området set fra syd

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger højt, og er placeret lige omkring den jyske højderyg og isens hovedopholdslinjen under sidste istid. Terrænet er dannet som en randmoræne, hvor isen fra øst har skubbet sand og grus foran sig og aflejret det, hvor isen standede.

Randmorænen ligger som et nord-syd gående bånd, hvor terrænet er stærkt kuperet og uroligt. Jordbunden består primært af smeltevandssand og ferskvandssand.

2. Den skovklædte randmoræne i baggrunden skaber en tydelig afgrænsning af landbrugslandskabet mod øst.

Kulturgeografisk beskrivelse

Området er i stort omfang dækket af skov, hvoraf en stor del er fredskov. Skovene har navne som ender på -krat eller -plantage. Området var midt i 1800tallet præget af lyngbakker og egekrat. Området omfatter de yderste dele af en række landsbyejrlav på begge sider af bakkekammen, og har tidligere fungeret som overdrevarsareal for disse landsbyer.

Der findes stadig områder med hede og egekrat, særligt i den nordøstlige del af området omkring Tinnet Krat, som er Danmarks største tilbageværende egekrat. Denne nord-østlige halvdel af området indgår i en større landskabsfredning, som også omfatter Gudenåens og Skjern Å's kilder.

Senere er området, primært i den sydvestlige del, plantet til med nåletræer i perioden 1880-1950. Der findes enkelte åbne områder i og mellem plantagerne, som præges af lyng.

Der findes stort set ingen bebyggelse i området. Vejene i området er primært grusveje og små skovveje, hvilket gør store dele af området svært tilgængeligt og meget sparsomt befærdet.

3. Randmorænen med kuperet terræn og sandede jorder.

4. Egekrat i Sejrup Krat.

Visuelt rumlig beskrivelse

Området opleves som et lukket skovlandskab med enkelte åbninger, hvor terrænets markante bakker bliver synlige. De små skovveje gør store dele af området svært tilgængeligt og svært at overskue.

Set udefra danner den skovklædte bakkekam et markant træk i landskabet, som danner en tydelig afgrænsning mod de tilgrænsende områder.

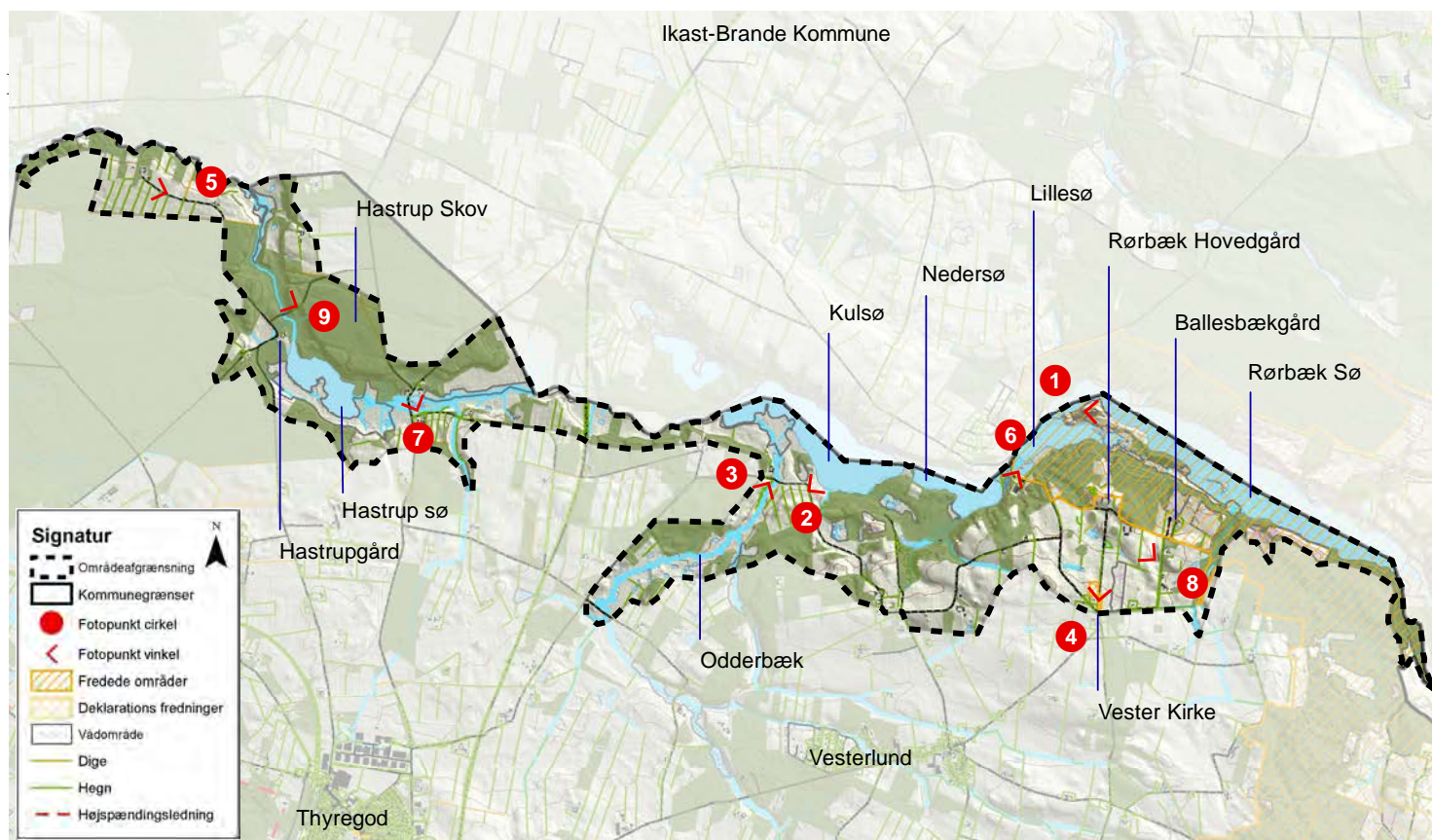
5. Et område, hvor der for nylig er plantet ny skov.

6. Kuperet terræn i den nordlige del af området.

LANDSKABSKARAKTER 19b Skovklædte bakker ved Tinnet Krat

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Landskabet er præget af den geologiske oprindelse med randmorænenes dannelse under sidste istid, samt kulturhistorisk oprindelse omkring 1800tallet, hvor de forskellige skove og plantager opstod.
Reference	Høje målebordskort (1873-74).
Nøglekarakter	Stærkt kuperet, sandet bakkekam bevokset med egekrat og nåletræer.
Geologi	Randmoræne ved Kollemorten.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Enkelt.
Struktur og mønstre	Ikke relevant.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen.
Særlige objekter	Ingen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Den nordøstlige del af området er omfattet af en fredning, som også omfatter Gudenåen og Skjern Å's kilder samt Rørbæk Sø.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Området udgør et markant landskabstræk set fra de tilgrænsende områder mod øst og vest. Der er meget begrænset visuel kontakt fra området.

Landskabskarakter

Landskabets hovedtræk er en bred tunneldal med en række søer i bunden, som bindes sammen af Skjern Å.

Området er karakteriseret ved søer, enge og moser på dalbunden og skovklædte skrænter, som enkelte steder brydes af overdrev og dyrkede marker.

Vejstrukturen følger stort set en oprindelig struktur med mindre veje. Bebyggelsen er sparsom, men der er flere steder dambrug og spor af mølledrift. Ved Rørbæk Hovedgård og Vester Kirke opleves et præg af herregårdslandskab. Området opleves som et uforstyrret naturpræget område med gode muligheder for friluftsliv.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart overfor store eller markante byggerier og tekniske anlæg både i området, men også i høj grad oppe på tunneldalens kanter.
- De eksisterende stier og friluftsfaciliteter i området bør vedligeholdes og styrkes.
- Dele af tunneldalens skrænter bør friholdes for beplantning og tilgroning, så der fortsat sikres mulighed for at opleve tunneldalens form og den større sammenhæng i landskabet.

1. Udsigt over Rørbæk sø fra Fårebanke. Her opleves den brede tunneldal med søen i bunden tydeligt.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger lige vest for den jyske højderyg og udgør den vestligste del af den tunneldal, hvor Gudenåen og Skjern Å udspringer. Gennem tunneldalen løber Skjern Å fra øst mod vest gennem søerne Rørbæk Sø, Lillesø, Nedersø, Kulsø og Hastrup Sø.

Tunneldalen er dannet, da isen trak sig tilbage under sidste istid. Smeltevand sivede ned gennem iskappen, hvor det under isen blev skyllet ud mod vest under højt tryk sammen med sand og grus.

Jordbunden består primært af ferskvandssand med mindre partier af smeltevandssand samt ferskvandstørv og -gytje omkring søer og vandløb. Dog består området omkring Rørbæk, som ligger ovenfor tunneldalen, af moræneler og smeltevandssand.

Flere vandløb løber til Skjern Å og søerne, gennem mindre sidedale på sydsiden af tunneldalen. Den mest markante er den genslyngede Odderbæk, som løber ud i Kulsø.

Kulturgeografisk beskrivelse

Størstedelen af området er naturområder eller skov. En del af skovene er nyere skove plantet i 1900-tallet. Strukturen kendetegnes ved fugtige enge og moser i de lavtliggende områder langs Skjern Å, og skove samt enkelte overdrev på tunneldalens skrænter. Der findes mindre arealer med landbrugsdrift inden for området. Landbrugsarealerne kendetegnes ved parallelle nord-sydgående levende hegn.

Den østligste ende af området omkring Rørbæk Sø, er omfattet af en landskabsfredning der også omfatter Gudenåens og Skjerns Å's kilder.

Et område syd for søen omkring Rørbæk Hovedgård er derudover udpeget som kulturmiljø. Den nuværende hovedbygning er dog en ny bygning fra 2006. Den hvide hovedbygning fremstår som et markant element i landskabet ned mod Rørbæk Sø, ikke mindst set fra Vester Kirke. Vester Kirke ligger frit, synligt og højt i landskabet syd for tunneldalen, hvor terrænet begynder at skråne mod nord ned mod Rørbæk Sø.

Øst for Rørbæk Hovedgård ligger Naturstyrelsens besøgscenter Ballesbækgård, som også er udgangspunkt for flere af de mange stier i området.

2. Ved Kulsø er tunneldalens sydlige skrænter mindre markante, men der er fine kig til de stejle skrænter på nordsiden.

3. Odderbækken ved Ålbækvej.

4. Rørbæk Hovedgård set fra Vester Kirke.

5. Et mindre område med landbrug og nord-sydgående levende hegn i den vestligste ende af området, hvor tunneldalen gradvist opløses. Majsmarkerne præger landskabet markant og gør det mere lukket og sværere at aflæse.

Vandkraften har været udnyttet til mølledrift flere steder langs Skjern Å. Vest for Rørbæk Hovedgård ved overgangen mellem Lillesø og Kulsø, har vandmøllen Vester Mølle ligget. I dag udnyttes vandet til dambrug og put and take sø. Stedet også er udgangspunkt for vandrestier.

Længere mod vest findes spor af et møllemiljø og dambrug ved Hastrup Vandmølle lige øst for Hastrup Sø.

Nordvest for Hastrup Sø ligger skovfogedboligen Hastrupgård på samme sted som den tidligere hovedgård Hastrup, som kendes tilbage til 1300-tallet.

Visuelt rumlig beskrivelse

Trods tunneldalen som det gennemgående træk i landskabet, opleves landskabet nærmere som en række mere eller mindre afgrænsede landskabsrum med en middel skala. Nogle steder åbner landskabet sig med fine udsigter over en sø, mens det mange andre steder er lukket.

Området opleves uforstyrret af tekniske anlæg og større veje. Vejene i området er små og følger den oprindelige vejstruktur, som kun enkelte steder krydser tunneldalen. Kun landevej 176, som krydser tunneldalen mellem Kulsø og Hastrup Sø, er et nyere element.

Bebyggelsen i området er meget sparsom og knytter sig til landbrug, dambrug eller nu nedlagte vandmøller.

Området er præget af skove og naturområder. Det rummer mange vandrestier og har stor rekreativ værdi.

6. Dambrug ved Vester Mølle med Nedersø i baggrunden.

7. Den nedlagte Hastrup Mølle. Her er Skjern Å genslynget og ført uden om møllesøen i 2018.

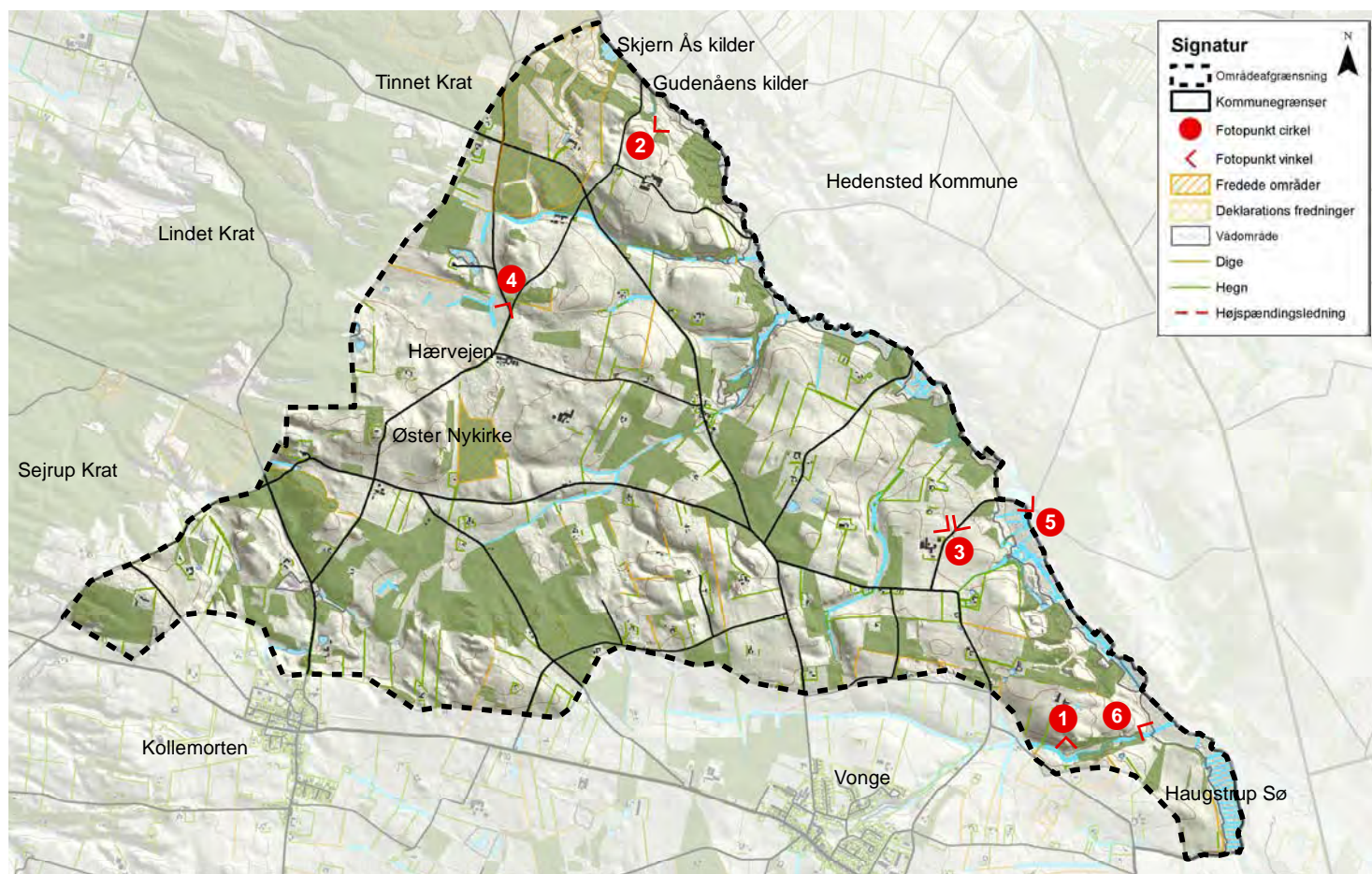

8. Landbrugsbygninger ved Rørbæk, som er fint indpasset i landskabet.

9. Hastrup Skov nordvest for Hastrup Sø.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvag)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk landskab med spor af mølledrift.
Reference	Lave målebordsblade (1901-71) og luftfotos fra 1900tallet.
Nøglekarakter	Tunneldal med en række søer i bunden, som bindes sammen af Skjern Å. Området er karakteriseret ved enge, moser, skove og spor af mølledrift, samt herregårdslandskab ved Rørbæk.
Geologi	Tunneldalen omkring Skjern Å og Gudenåen.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlige afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Søer, å, enge og moser på dalbunden. Skovklædte skrænter og enkelte steder overdrev på dalskrænterne.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Vester Kirke ligger frit, synligt og højt i landskabet syd for tunneldalen, hvor terrænet begynder at skråne mod nord ned mod Rørbæk Sø.
Særlige objekter	Rørbæk Hovedgård og Vester Kirke.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Landskabsfredning omkring Rørbæk Sø, Gudenåens og Skjern Ås kilder. Kulturmiljø nr. 142 omkring Rørbæk Hovedgård og Vester Kirke. Friluftsområde i næsten hele området. Natura 2000 områder omkring Rørbæk Sø.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Landskabskarakterområdet strækker sig ind i Ikast-Brande Kommune, da kommunegrænsen løber gennem tunneldalen. Den visuelle sammenhæng ud af området er begrænset på grund af de mange skovområder på og ovenfor skrænterne.

Landskabskarakter

Landskabet er kendetegnet ved den bakkede landbrugsflade med mange levende hegn, spredt bebyggelse og særlige kulturspor omkring hærvejen og Gudenåens samt Skjern Å's udspring.

Området ligger højt og rummer mange fine udsigter, henholdsvis mod nord henover Gudenådalen og omkring Øster Nykirke.

Vær opmærksom på:

- Landskabet omkring Øster Nykirke og Hærvejens forløb bør bevares åbent.
- Gudenådalen er sårbar overfor større byggeri i og oven for adalen, samt tekniske anlæg og lignende.
- De levende hegn bør bevares.

Området præges af dyrkede marker, levende hegn og spredt bebyggelse.

1. Den bakkede landbrugsflade med kraftige levende hegn og spredt bebyggelse er karakteristisk for området.

Naturgeografisk beskrivelse

Området ligger højt, lige øst for den jyske højderyg og isens hovedopholdslinje under sidste istid. Terrænet kendetegnes ved bløde bakker, som er dannet som moræneaflejringer fra iskappen. Jordbunden består mest af moræneler, men også af en del flyvesand, som er blæst ind over området efter istiden.

I den nordøstlige del af området løber vandløbene Tinnet Bæk, Haugstrup Bæk og Vonge Bæk samt flere småvandløb til Gudenåen, som afgrænser området mod nordøst. Langs kommunegrænsen løber en tunneldal, som danner områdets grænse mod nord. I tunneldalen udspringer Gudenåen og Skjern Å med få hundrede meters afstand på hver sin side af et stort vandskel. Gudenåen løber mod sydøst og Skjern Å mod nordvest. Tunneldalen omkring Gudenåen er tydelig i landskabet, men langt fra så markant som den er længere mod nordvest omkring søerne langs Skjern Å.

Kulturgeografisk beskrivelse

Landskabet er præget af landbrug, men markerne brydes af mindre partier af skov, mose, eng og overdrev. Mange levende hegn i området består af løvfældende træer og er tætte og buskede.

Bebyggelsen består af spredte, mindre gårde. Strukturen i bebyggelse og veje er stort set uændret siden 1800-tallet.

Øster Nykirke ligger som et markant element i landskabet i den vestlige del af området. Den hvidkalkede kirke ligger synligt over store afstande på en bakketop, hvor hærvejen løber gennem området i nord-syd gående retning. Langs hærvejen findes flere gravhøje, og nord for Øster Nykirke kan man stadig erkende spor efter det 300 meter lange "Margrethedige" fra jernalderen, som har dannet en spærring på tværs af hærvejen.

2. Spor efter badeanlæg i dalen ved Gudenåens kilder.

3. Bebyggelsen i området består mest af mindre gårde.

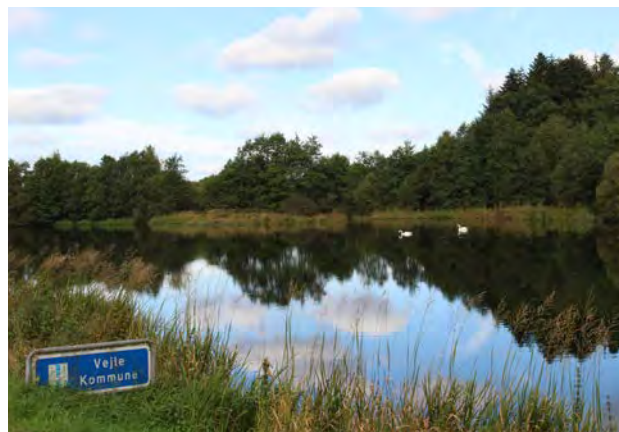

4. Øster Nykirke er en af de højest beliggende kirker i landet, og et markant element i landskabet.

Nord for Margrethediget krydser hærvejen ådalen mellem Gudenåens udspring mod øst og Skjern Å's udspring mod vest. Dette sted, som kaldes det store vandskel, har været det eneste sted, hvor det var muligt at komme tørskoet mod nord eller syd gennem Jylland.

Ved Gudenåens kilder findes spor efter et badeanlæg anlagt i 1930-erne af ejeren af den nærliggende Tinnetgård. Anlægget bestod af forskellige bassiner støbt i beton, som blev forsynet med vand fra Gudenåen. Anlægget blev lukket i 1947, men bassinerne ses stadig i ådalen.

Området omkring Øster Nykirke, Margrethediget og det store vandskel indgår i et større fredet område.

5. Møllesøen og kulturmiljøet ved Hammer Mølle ligger i Gudenådalen lige uden for Vejle Kommune.

Visuelt rumlig beskrivelse

Området opleves som et bakket landskab med en del levende hegn, skove og småbeplantninger. Terræn og beplantning danner små eller mellemstore landskabsrum. Bebyggelsen i området er spredt og sparsom og udgøres mest af små landbrug og enkelte boliger.

Da området ligger højt, er der flere steder flotte og vide udsigter. Det gælder især i området omkring Øster Nykirke, som er et karakteristisk bygningselement i landskabet, men også mod nordøst henover Gudenådalen er der mange åbne kig. Gudenådalen ses tydeligt i landskabet, men opleves meget forskelligt, afhængig af beplantning og variationer i skrænternes form.

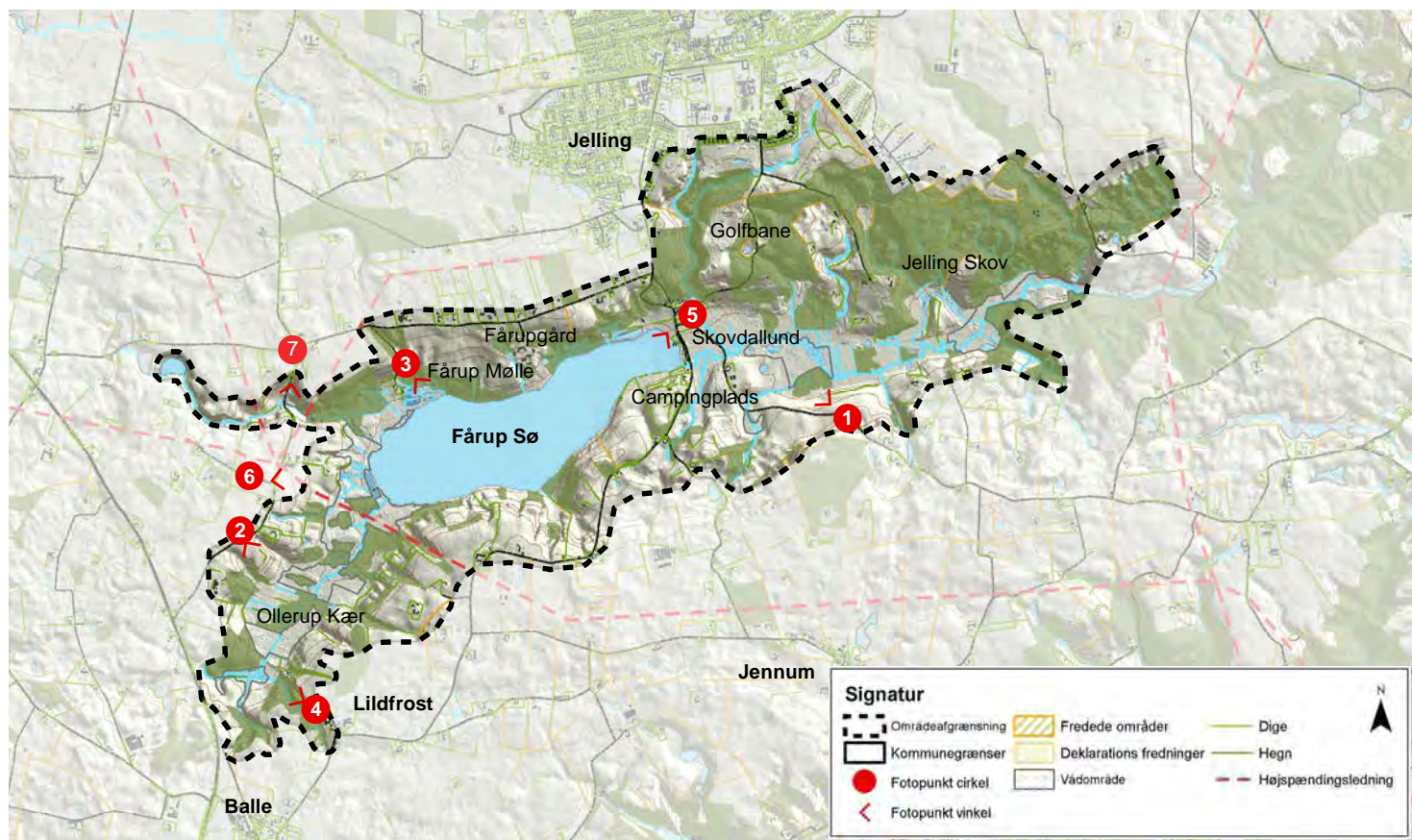

6. Gudenådalen ved Haugstrup Sø, hvor dalen er mindre markant og sløret af bevoksning.

7. Kig henover gudenådalen.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningslandskab 1750-1850.
Reference	Høje målebordsblade (1873-74).
Nøglekarakter	Bakket landbrugslandskab ved den jyske højderyg med særlige kulturspor omkring hærvejen og ådalen omkring Gudenåens og Skjern Ås kilder.
Geologi	Bakket moræneflade.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Åbent, dog lukket mod vest.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Landbrugslandskab med mange levende hegn, spredt bebyggelse, samt mindre skove og beplantninger.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Roligt.
Sårbarhed	
Udsigter	Der er særlige udsigter i området omkring Øster Nykirke, samt mange lange kig på tværs af ådalen omkring Gudenåen.
Særlige objekter	Øster Nykirke, Margrethediget, Gudenåens kilder og spor af badeanlæg, Skjernåens udspring.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Fredning omkring Gudenåen, Skjern Å's kilder og Rørbæk Sø. Kulturmiljøer omkring Hærvejen (23), Gudenåens kilder (150), Margrethediget (149), Øster Nykirke (156), Hastrup Sø (157) og Oldtidsmiljø ved Møllerup (85).
Visuel sammenhæng til naboerområder	Området har stor visuel sammenhæng med området nord for Gudenåen.

Landskabskarakter

Landskabets nøglekarakter er tunneldalen, som danner et afgrænset landskabsrum med kuperede skrænter og flad dalbund. Landskabet har karakteristiske mønstre og strukturer af åbne naturlige enge og kær i dalbunden, selvstændige små til mellemstore bebyggelser som 'putter' sig i det bakkede dødislandskab eller på skrænterne, tydelige gamle skræntskove på nordsiden, møllemiljøer og kildevæld samt spor af kildekalkgrave bl.a. ved Jelling Skov.

1a. Udsigt på tværs af dalen mod nordvest fra Skovdallundvej.

Vær opmærksom på:

- Der bør ikke ske ændringer, der bryder landskabets karakteristiske mønstre og strukturer. Dalbunden bør holdes åben.
- Bebyggelse bør som udgangspunkt indpasses i de kuperede dalskrænter fremfor på den åbne dalbund.
- Der skal udvises særlig forsigtighed i forbindelse med udsigter over dalen og de åbne landskaber omkring Fårup Sø.
- Vær opmærksom på visuel sammenhæng til landskaberne nord og syd for dalen. Det er vigtigt at forholde sig til, hvor langt byggerier og anlæg vil kunne ses.

1b. Udsigt over tunneldalen øst for Fårup Sø set mod nordvest

Naturgeografisk beskrivelse

Karakterområdet er en del af et større tunneldalsystem som ligger parallelt med Vejle Ådal. Dalen er afspærret med randmoræneaflejringer fra et senere isfremstød ved Sødovertærsklen mellem Engelsholms Sø og Ollerup Kær. Ådalen er præget af markant dødisrelief med bakker og lavninger. Midt i området ligger Fårup Sø i bunden af tunneldalen. Fårup Sø får primært sit vand fra undersøiske kilder, og fra søen har Grejs Å sit udspring. På begge sider af søen, i tunneldalens længderetning, kan man se den flade dalbund. Dels ved Ollerup Kær og dels langs Grejs Å øst for Skovdallund. Nedstrøms Grejs Å snævres ådalen markant ind og landskabet forandres. Dalbunden består primært af ferskvandsdannelser (gytje og sand), mens skrænter og dødislandskabet primært består af moræneler og smeltevandssand.

Kulturgeografisk beskrivelse

Dalbunden udgøres af kær, enge som holdes åbne ved afgræsning eller høslæt, eller moser hvor der tidligere er gravet tørv. I dag er moserne overvejende groet til med pilekrat eller oprenset som småsøer. Diger, hegn og grøfter går vinkelret på Grejs Ås forløb, men en del af disse er sløjfet eller fyldt op i forbindelse med vådområdeprojekter. De nordlige skrænter er skovklædte. Jelling Skov dækker et stort areal, men brydes af Jelling Golfbane som et åbent landskabelement. På sydsiden af Fårup Sø ligger Fårup Sø Camping.

Ved skræntfoden og i dødislandskabet findes mange kildevæld. Her blev der gravet efter kildekalk. Især langs skræntfoden ved Jelling Skov kan man stadig se spor efter disse grave, om end mange er skjult i tilgroning. Ved flere kilder har der tidligere ligget vandmøller bl.a. Fårup og Skovdallund vandmølle, og i 1950-60'erne er der mange steder etableret dambrug.

Markstrukturen udgøres generelt af mellemstore lodder omkring gårdene og ned mod søen eller åen. Generelt ligger landbrugsbebyggelsen som selvstændige ådalsbrug indpasset i dalens kuperede skrænter. Både bebyggelses- og infrastruktur kan erkendes tilbage på høje målebordsblade, men er sandsynligvis meget ældre.

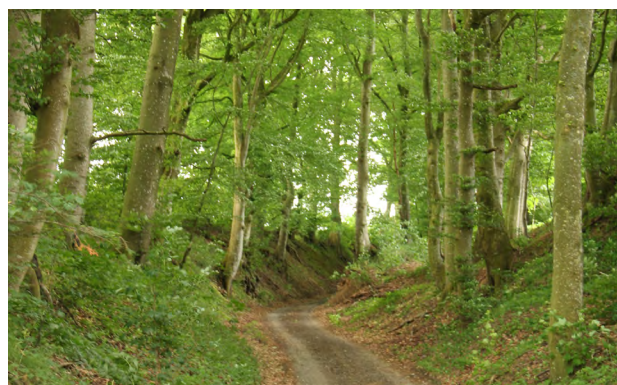
Fårupgård på nordsiden af søen er en gammel herregård, som i dag drives af Vejle Kommune som ungecenter. Langs Fårupgårdvej nord for herregården findes en husmandsudstykning, som er udstykket fra Fårupgård først i 1900-tallet.

2. Udsigt fra de kuperede skrænter ved Ollerupvej mod Ollerup Kær.

3. Fårup Mølle Dambrug på nordsiden af søen.

4. Gammel hulvej ved Lildfrost

5. Fårup Sø på bunden af tunneldalen, set fra Skovdallund mod sydvest. På modsatte bred ses campingpladsen.

Visuelt rumlig beskrivelse

Landskabet består de fleste steder i området af kuperede skrænter, som overordnet er orienteret mod tunneldalens bund. Særligt Fårup Sø fanger blikket med sin store åbne vandflade. Dette overordnede landskabstræk betyder, at landskabet opleves med en middel skala og en åben karakter indenfor området, selvom der mange steder på skrænterne findes små lukkede landskabsrum mellem bakker, slugter og beplantning.

Tunneldalens terrænform giver en klar rumlig afgrænsning af området, som flere steder kan overskues i sin helhed fra de højtliggende skrænter.

Tunneldalen og Grejs Å fortsætter mod øst i det tilgrænsende område Grejsdalen. Landskabet og dalen får her en mere lukket karakter med stejlere skrænter, og de to områder er derfor opdelt selvom de har fælles geologisk oprindelse.

Området krydses sydvest for Fårup Sø af højspændingsmaster, men opleves ellers ret uforstyrret med små snoede veje og spredte mindre gårde.

6. Fårup Sø set mod nord. Her krydses tunneldalen af højspændingsledninger.

7. Kuperet terræn i en slugt vest for Fårup Sø set fra Ollerupvej mod syd.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Udskiftningslandskab med karakteristiske ådalsbrug og møllemiljøer.
Reference	Høje målebordsblade (1886 m.fl.)
Nøglekarakter	Tunneldal med kuperede skrænter og dødispræg, samt en større sø på dalbunden.
Geologi	Tunneldal med dødispræg.
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Middel.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket mod nord, transparent mod syd.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Åbne naturlige enge og kær i dalbund. Selvstændige små til mellemstore bebyggelser som 'putter' sig i det bakkede dødislandskab eller på skrænterne. Tydelige gamle skræntskove og overdrev på skrænterne. Åbne kildevæld eller kildevæld i gamle ellesumpe ved foden af skrænterne, samt spor af kildekalkgrave.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Mange steder udsigter fra tunneldalens skrænter ned mod Fårup Sø.
Særlige objekter	Skovdallund. Fårupgård.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljøområder: Skovdallund (185), Hærvejen (23). Geologisk bevaringsværdigt område: Vejle Tunneldal Natura 2000 område: Øvre Grejs Ådal.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Delvist visuel sammenhæng med morænefladen syd for ådalen.

Landskabskarakter	
<p>Karakterstyrke (stærkt karakteristisk, karakteristisk, svagt karakteristisk)</p>	<p>Landskabet er opbygget af naturgeografiske elementer og kulturgeografiske elementer. De naturgeografiske elementer danner et samlet landskab, hvis elementerne er dannet ud fra de samme geologiske processer, overvejende består af samme type materiale (mulighed for kompleksitet) og overordnet har de samme terrænformer. Et naturgeografisk element kan være en bestemt jordbundstype eller terræn form som bakket landskab eller en ådal. De kulturgeografiske elementer ligger 'ovenpå' naturgeografien og udgøres af elementer som natur, skov, dyrkede arealer, levende hegn, diger, bebyggelser, veje, tekniske anlæg mv. Karaktergivende elementer er elementer der fremstår hyppigt og tydeligt og enten tydeliggør sammenhængen mellem naturgeografi og kulturgeografi, eller tydeliggør landskabets oprindelse – se nedenfor.</p> <p>Stærk karakteristisk: landskabet består overvejende af karaktergivende elementer som fremstår særlig tydeligt, da der er ingen eller kun få kontrasterende elementer. Samspil mellem naturgeografi og kulturgeografi er særlig tydeligt, og oprindelsen af landskabet afspejles tydeligt i de karaktergivende elementer.</p> <p>Karakteristisk (middel): landskabet består overvejende af karaktergivende elementer, som fremstår tydeligt, men der er eventuelt sket en udvikling der har medført kontrasterende elementer i området, som har mindsket tydeligheden af landskabets oprindelse uden at ændre den markant. Samspillet mellem naturgeografi og kulturgeografi er typisk tydelig.</p> <p>Karaktersvagt: de karaktergivende elementer og samspillet mellem naturgeografi og kulturgeografi fremstår diffust eller i direkte kontrast. Oprindelsen af landskabet er udvisket og uklar, eventuelt på grund af forskellige udviklinger, som ikke har skabt en ny dominerende karakter eller oprindelse.</p> <p>Landskabets oprindelse: se særskilt punkt på næste side.</p> <p>Kontrasterende elementer: Elementer som er skabt i en anden tid end de elementer som præger karakteren og oprindelsestidspunktet, eller kulturgeografiske elementer som står i kontrast til naturgeografien. Mange kontrasterende elementer vil trække karaktergraden ned.</p> <p>Samspil mellem naturgeografi og kulturgeografi: ofte er der stærk konvergens mellem landskabets geologi, jordarter og terræn, og så de kulturgeografiske elementer, der står på jordoverfladen. Eksempelvis vil der på flade slettelandskaber med sandjorde ofte være plantet nord-sydgående hvidgranshegn omkring marklodder som vindbeskyttelse, mens de levende hegn på de mere fede jorde i øst, hvor vinde ikke er så dominerende, ofte vil bestå af buske og træer som slåen, tjørn, eg osv., som uafhængigt af vindretning typisk er selvgroet i skel eller plantet som vildtremisser. Ligeledes er råstofudvinding et tydeligt tegn på samspil mellem naturgeografien og kulturgeografien. Eksempelvis ses typisk på mergelholdige jorde tydelige forekomster af vandhuller som følge af mergelgravning. Også landbrugsdriften afspejles tydeligt. På stærk skrånende jorde vil lodderne ofte være udyrket marginaljorde eller skræntskove, og langs ådale kan landsbyer og gårde ligge placeret på overkanten af ådalen med våde enge i dalbunden og de dyrkede arealer på de mindre stejle dele af dalskrænten og på arealer bag landsbyerne eller gårdene.</p>

Landskabets oprindelse	<p>Begrebet betegner landskabets <u>kulturhistoriske</u> udgangspunkt. Ofte vil karakteren i det åbne land have sin oprindelse i tiden efter udskiftningen med eksempelvis blokudskiftede landsbyer samt gårde og husmandsteder liggende spredt i landskabet. Men mange steder ses ældre eller nyere kulturhistoriske udgangspunkter, eksempelvis ved landskabsmodificeringer omkring større infrastrukturelle anlæg eller byudviklingsområder – eksempelvis Hedeland ved Roskilde eller Vestskoven ved København fra 1960'erne.</p> <p>I metoden inddeles landskabets oprindelse/tidsdybde efter følgende:</p> <p><u>< 200 år:</u> Landskab med mange kulturmiljøer som er tidsbestemt til tiden før landboreformerne, og deres samspil med gamle naturelementer (skov, mose, enge, heder) som erkendes på høje målbordsblade (1842-1899). Eksempelvis ådalsdrift, herregårdsmiljøer mv.</p> <p><u>200 > 60 år:</u> Landbrugsreformernes tid. Typiske udskiftningslandskaber eller landbrugslandskaber hvor mange elementer som hegn, diger, vandhuller, markveje, markstruktur, gårdstruktur og nyere landsbyer kan erkendes på høje (1842-1899) og lave (1901-1971) målebordsblade.</p> <p><u>60 år >:</u> Nyere landskab fra industrialiseringen efter krigen og frem, hvor ovenstående elementer er slettet. Vær opmærksom på landbrugslandskaber med svage tegn fra landbrugsreformernes tid ikke er et nyere landskab, men et svagt karakteristisk landbrugslandskab fra reformernes tid. Nyere landskaber er større landskabsenheder med nye funktioner (golfbaner, skovrejsning, erhvervsarealer med store grønne områder, råstofområder). Umiddelbart er der ikke større nyere landskabsområder i Vejle kommune. Nyere landskaber kan erkendes på gamle luftfoto eller ved stærk afvigelse fra målebordsblad.</p>
Referencekort	Kortmateriale eller luftfoto der gengiver landskabets oprindelse.
Nøglekarakterer	Karakterelementer som er særligt udslagsgivende for karakterstyrken.
Naturgeografisk region	Den overordnede landskabsudpegning af naturgeografi ligger som tema i ArcMap.
Visuel analyse	
Skala (stor-, mellem- eller småskala)	Se skemaet Landskabsbegreber og sagsbehandling.pdf .
Rummelig afgrænsning (åbent, transperant, lukket)	Se skemaet Landskabsbegreber og sagsbehandling.pdf .
Kompleksitet (komplekst, sammensat eller enkelt).	Se skemaet Landskabsbegreber og sagsbehandling.pdf .
Strukturer og mønstre	Se skemaet Landskabsbegreber og sagsbehandling.pdf .
Visuel uro (uroligt, middel, roligt)	Se skemaet Landskabsbegreber og sagsbehandling.pdf .
Sårbarhed	
Udsigter	Der henvises til kommuneplanens udsigtspunkter kortlagt under friluftsområder, men også andre udsigtspunkter eller potentielle udsigtspunkter kan noteres.
Særlige objekter	Tydeligt elementer eller bygningsværk, som der ofte kun er en eller få af – eksempelvis kirke, herregård, slot eller særlige bygningsværker som Højen Masten. Sidste vil også kunne betegnes som et kontrasterende element, men set med nutidens øjne, må et bygningsværk som Højen Masten opfattes som noget, der er karaktergivende for området.
Særlige områder	Særlige områder identificerer hvor sårbart landskabet er i forhold til visuelle ændringer. Nedenstående indikatorer vejleder os i, hvilke områder vi skal tage særlige hensyn i forhold til vores planlægning og administration, mens karakteren siger noget om, hvorfor og hvordan vi skal tage hensyn. Sårbarhed tolkes i denne sammenhæng derfor ikke på samme måde som i landskabskaraktermetoden, da vi baserer os på allerede eksisterende og velfungerende (bedre) data.

	<ul style="list-style-type: none"> • Bevaringsværdige landskaber jf. KP (visuelle sceniske landskaber og landskaber som fortæller historie) • Landskabsfredninger jf. NBL. • Sø-, å- og strandbeskyttelseslinjer jf. NBL (visuel kontakt og uforstyrrethed til udvalgte vandflader). • Evt. zone af 'Kystforlandet' jf. karakterkortlægning af naturgeografi. • Visuelle oplevelsesrige 'hotspots' jf. OPAL (kulturmiljøer, kirkeomgivelser, natur- og geospots, etc.) • Udsigter og potentielle udsigter over bevaringsværdige landskaber jf. OPAL. <p>Se nedenstående skema.</p>
Visuel sammenhæng til naboområder	Beskriver den visuelle sammenhæng mellem forskellige områder, og dermed hvor sårbart karakterområdet er i forhold til visuelle forandringer, som sker i naboliggende områder.

	Stærkt karakteristisk	Middel karakteristisk	Karaktersvagt
Særlig sårbart <ul style="list-style-type: none"> • Værdifulde landskaber • Kulturmiljøer • Udsigter (den nære sfære) • Sø, å, fortidsminde og strandbeskyttelseslinjer • Landskabsfredninger 	Beskyt	Beskyt og forbedre	Opmærksomhed og ændre
Sårbart <ul style="list-style-type: none"> • Friluftsområder • Geologiske områder • Kirkeomgivelser • Skovbyggelinje 	Beskyt	Opmærksomhed og forbedre	Opmærksomhed og ændre
Mindre/ikke sårbart <ul style="list-style-type: none"> • Øvrige områder 	Opmærksomhed og forbedre	Konkret vurdering	Ændre